

M. KIZILTEPE

**PARİS KOMÜNÜ ve
HALK MECLİSLERİ
(SOVYETLER)
ÜZERİNE**

EMAR VAKFI

DERLEYENİN NOTU:

M.Kızıltepe'nin Paris Komünü üzerine verdiği Pazar seminerlerinin *İşçinin Sesi*'nde yayınlanmış metnini ve Halk Meclisleri / Sovyetler üzerine yine *İşçinin Sesi*'nde 15 bölüm halinde yayınlanmış araştırmasını bu e-kitapta biraraya getirdik.

Bundan oniki yıl önce İstanbul'da yaşanan Gezi deneyimi üzerine bilgisi olanlar, ya da Gezi olaylarını bizzat içinde yer alarak yaşayan dostlar, M.Kızıltepe'nin bu yazısında yer alan deneyimlerle Gezi'yi karşılaştırma, önümüzdeki dönemde bir şekilde yeniden patlak vereceğine neredeyse kesin gözüyle baktığımız "yeni geziler" için nasıl bir hazırlık yapılması gerektiği hakkında daha derin düşünme gereğini teslim edeceklerdir.

Halk meclislerinde, komünlerde, ya da sovyetlerde, seçtiğiniz terminolojiye göre hangi adı verirsiniz verin, esas, öz, *taban inisiyatifindedir*. Bu çerçevede bakıldığında, halk meclislerine, *TKP Programı*'nda sık sık vurgulanmış olan *aktif yığın demokrasisinin nüvesi* gözüyle bakabiliriz.

Öte yanda, halk meclisleri, monarşiyi, ya da burjuvaziyi "ilerletme"nin değil, varolan rejime muhalefet, varolan iktidarın erkini tanımama, ona alternatif erk yaratma çabasının organlarıdır. Yani varolan devleti yıkıp yerine yeni bir devlet kurma mücadelesinin organlarıdır. Kısacası halk meclisleri *devrimci* organlardır. Komünistler bu yapıları tarihte böyle değerlendirmişlerdir, bugün de bu çerçevede ele alınması gerektiği düşüncesindedirler.

Kaynağını Lenin'den alan *öncü parti* anlayışı, aktif yığın demokrasisinin organları olan *halk meclisleriyle birlikte* ele alındığında bütünsel bir anlam taşır. Bunlardan birinin eksikliği, devrimci sınıf mücadelesinin güdükleşip, raydan çıkacağı anlamına gelebilir. Sonunda, ya legalizme ve kitle kuyrukçuluğuna varılır, ki geleneksel komünist harekette bunun çok sayıda örneği görülmektedir. Ya da “proletarya adına partinin yöneticiliği” anlayışına varılır ki, Sovyetler Birliği'nin çöküp dağılmasını getiren ortamın hazırlanmasında ve nihai ortadan kalkma sürecinde, zaman içinde “mühendisler, teknokrat ve bürokratlar partisi”ne dönüşmüş olan SBKP'nin oynadığı rol buna örnek gösterilebilir.

Komünistler, halk meclislerinin bugününe ve yarınına, *devrimci sınıf mücadelesinin perspektifinden bakmak* durumundalar. Aynen 1917'de Rus menşeviklerinin yapmaya çalıştığı gibi, halk meclislerini burjuvaziden “taviz koparmanın”, giderek burjuvaziye “ilerletmenin”, hatta burjuva devleti “demokratikleştirme”nin ve devlete sızma çabasının unsuru olarak ele almak, devrime sekte vurmakla eş anlama gelir, sonunda, devrimci mücadeleye set çekmeye yönelik olarak, 1980'lerde Arjantin'de gözlemlendiği üzere burjuva devletle her türlü işbirliğine soyunmayı getirir. Komünistler, emekçi yığınları buna karşı sürekli uyarmakla yükümlüdürler. Karşı-devrimcilik binbir suratlıdır...

Halk Meclisleri, embriyonik bir gelişme olan Gezi deneyiminde bile görüldüğü üzere, hem kavram hem de pratik olarak burjuvaziye korkutur. En liberal geçinenlerin bile, devletin arkasına dizilmesi, devletin tüm organlarının zaman yitirmeden karşı-devrimci uygulamalara girişmesi bunun göstergesi sayılmalıdır.

Çünkü, “karşı-devrim şunu kanıtlar ki, burjuvazi sınıf olarak artık yönetmeye ‘... kendi varoluş koşullarını mutlak yasa olarak

topluma dayatmaya' uygun değildir.”

Özetle, “karşı-devrim, burjuvazinin erke rakip bir güçle karşı karşıya olduğunun, ayakta kalma savaşı verdiğinin, kendi ‘ilkeleriyle’ çatışsa da çatışmasa da bulabildiği her türlü aracı kullanmaya hazır olduğunun kanıtıdır.

“... Karşı-devrimin amacı, devrimci sınıfı yoketmek değil, onu kendi iradesine bağımlı kılmak ve bu yolla silahsızlandırmaktır.”¹ Bunu gerçekleştirmek üzere, karşı-devrim güçleri “reform” bile yapabilirler, ve hatta devrimin programını bile uygulayabilirler. Dahası, sicilli menşevikleri öteki liberallerle, “yetmez-ama-evet”çi alçaklarla birlikte, devletin şu ya da bu noktalarına yerleştirebilirler. Bunu bugün de görmüyor muyuz?

Halk Meclisleriyle ilgili olarak vurgulanmasında yarar gördüğümüz bir diğer nokta, komünistlerin onları “taktik”, “geçici” yığınsal örgütlenmeler olarak görmedikleridir.

Halk Meclisleri, hem devrim öncesi siyasal mücadelede ve hem de *siyasal devrim sonrasında, uzun ve zahmetli sosyalist devrim sürecinde*, yani kapitalizmden komünizme giden ve kuşaklar boyu sürebileceği Lenin’ce defalarca vurgulanmış olan dünya devriminde komünist erkin ana dayanaklarındandır.

Öncelikle, halk meclisleri, sınıf mücadelesinin yükseldiğinin ve burjuvazinin ülkeyi artık eskisi gibi yönetemediğinin bir dışavurumudur. Bu anlamda, devrimci durumun olgunlaşmakta olduğunun da işareti sayılabilirler.

Onlar, öncü partinin işçi-emekçi yığınlarla bağlanmasında, yığını yönlendirmesinde, partinin izlediği hattın aktif yığın demokrasisi organlarıncı değerlendirilip rektifiye edilmesinde, işçi sınıfının öteki yığın örgütlerinin yanısıra kilit rol oynar. Emekçi halk muhalefetine parti öncülüğünde hedefe odaklanıp burjuvaziye ve müttefiklerine saldırısında iletim kayışlarıdır.

¹ [DÜNYA DEVRİMİ VE PAZAR SORUNU ÜZERİNE](#), sf.29-32

Ama daha da önemlisi, halk meclisleri, devrim devletinin, devrimle kurulmaya başlanacak olan yeni devletin, işçi sınıfının devletinin, işçi sınıfının uzun erimli çıkarlarını hayata geçirmesinin temel bir direği olacaktır. Çünkü, halk meclisleri, işçilerin devleti her alanda - her düzeyde bilfiil yönetmesinin hem okulları ve hem de mekanlarıdır. Halk meclislerinin konum, görev ve işlevlerini bu çerçevede ele almak, Sovyetler Birliği'nde devrim sonrasında ortaya çıkan çeşitli olumsuz gelişmeleri doğru değerlendirmek, aynı ya da benzeri hatalara düşmemek için sigorta görevini görecektir.

1917 Sovyet Devrimi'nin ardından yükselen şiddetli sınıf mücadelesinin içinde, devrimin başına iki büyük talihsizlik gelmiştir:

Devrimin tartışmasız lideri olan Lenin, en verimli olacağı çağda ölmüştür. İkincisi, halk meclisleri yani sovyetler, yukarıda ele aldığımız temel işlevlerini kaybetmiş, aktif yığın demokrasisinin organları olarak süreç içinde ortadan kaldırılmışlardır.

Bu iki önemli gelişmeyle birlikte SBKP, *İşçinin Sesi* yayınlarında uzun yıllardır yoldaşça ele aldığımız, eleştirdiğimiz çizgide "ilerlemiş", sonunda, bu çizginin mantıksal sonucu olarak, Sovyet adını taşıyan devletin ortadan kalkmış, 1917 devriminin baş aktörü SBKP kendi ülkesinde mahkeme kararıyla yasaklanıp kapatılmış, burjuva devlet, Rusya'da kendi gerçek kimliğiyle peydahlanmıştır.

M. Kızıltepe, Paris Komünü üzerine olan çalışmasının ardından burada verdiğimiz, halk meclislerini ve sovyetleri konu alan bu uzun araştırmanın sonunu şöyle bağlıyor:

"Bu yazı dizisinin diğer kısımlarında benzeri halk meclisleri deneyimlerinin diğer ülkelerde, hatta çoğunda devrimin değil

karşı-devrimin üstün geldiği durumlarda, nasıl gerçekleştirildiğini ve biz Türkiyeli komünistler olarak bunlardan ne gibi dersler çıkarmamız gerektiğini araştıracağız.”

Gönül isterdi ki, sovyetlerin Ekim Devrimi’nin hemen ardından, iç savaş sonrasına kadar olan kritik dönemde gördüğü işlevin ne olduğu, doğrudan yığın demokrasisinin, bildiğimiz sovyet örgütlenmesinin başına ne geldiği, bir yandan kurulan devletin adı ‘Sovyetler Birliği’ olurken, emekçilerin gerçek hayatta sovyet örgütlenmelerinde tuttuğu yerin ne olduğu ve giderek sovyet örgütlenmelerinin devrim sonrasında oluşan yeni devletin yapısında tuttuğu yerin ne olduğu konusu derli toplu değerlendirilmiş olsun.

Ancak, elimizdeki *İşçinin Sesi* kaynaklarında, M.Kızıltepe yoldaşın bu çalışmasının daha sonraki bölümlerine, biz ulaşamadık. R.Yürükoğlu’nun son yazılarında (6.Kitap), en son kaleme aldığı 3 ciltlik *Sosyalizm Nedir*’de belli bir çerçevede siyasal değerlendirme yapılıyor. Ama, özellikle “sovyet”e, sovyet tipi emekçi-işçi-asker örgütlenmelerine odaklanmış, *yeni devletin demokratik örgütlenme direkleri, aktif yığın demokrasisinin örnekleri olarak sovyetlere* eğilmede belli bir eksiklik var.

Dolayısıyla, bu kitapta eksiklik nedir sorusunun yanıtı, Rusya’da 1917 devrimini izleyen yıllarda, halk meclislerinin, yani sovyetlerin nasıl ve ne gibi bir süreç içinde ortadan kaldırıldıklarının ele alınamamış oluşudur. Çin, Vietnam, Küba ve son olarak da Venezüela gibi ülkelerdeki daha yeni deneyimler hakkında basılı bilginin de oldukça yetersiz olduğunu burada eklemeliyiz.

Oysa, yabancı dillerde bu gibi konularda, özellikle SB’nin çöküp dağılmasının ve 1991 Ağustos darbe girişiminin ardından, SBKP MK Binasının karşı-devrimcilerce ele geçirilip yağmalanmasından sonra, başta CIA olmak üzere Batı istihbarat

servislerinin eline geçen sayısız belgeyi *emperyalist araştırmacı gözüyle* değerlendiren, çok sayıda kitap yayınlandı. Ama komünist değerlendirme eksikliği hâlâ duruyor.

Devrim fikrini, öncü parti ve aktif yığın demokrasisisi organları olarak halk meclisleriyle birlikte almalı; reformcu, oportünist, burjuva işbirlikçisi, menşevik görüşlerin devrime kadar çeşitli kılıklar altında yeniden ve tekrar tekrar hortlayacağı, ortaya çıkabilecek halk meclislerini iğdiş etmeye çabalayacağı gerçeğini akılda tutarak, yeni Gezi'lere teorik hazırlık yapılmalıdır.

Umarız, yabancı dillere hakim genç devrimci, komünist araştırmacılar, bu alanda eksikliklerimizin Marksist tarzda giderilmesinin önünü açacak ve Türkiye'de devrimin önünü açacak katkılar yapacaklardır.

Dostlarımız, M.Kızıltepe'nin Paris Komünü ve Halk Meclisleri üzerine bu yazdıklarına katkıda bulunmak isterlerse, bu e-kitaba eklenmesini istedikleri bilgi ve belgeleri, bize gönderirlerse, "aktif çalışma kitabı" olarak örgütlenmiş bu e-kitaba ekleme yapılabilir.

Bu anlayışla size iyi okumalar diliyoruz.

Ekim 2025

E-kitabı yayına hazırlayan: İsmail Büyükakan

Yayıncı: EMAR Emek Araştırmaları Vakfı

(www.emarvakfi.org);

Yazışma adresi: bilgi@emarvakfi.org

Bu kitapta yer alan yazı ve belgelere aşağıdaki web adresinden ulaşabilirsiniz:

<https://emarvakfi.net/arsiv/tkp-is-arsivi/iscinin-sesi/>

EMAR VAKFI

İÇİNDEKİLER

DERLEYENİN NOTU	3
PARİS KOMÜNÜ ÖNÜMÜZE IŞIK SAÇIYOR	11
HALKIN GÜCÜ: HALK MECLİSLERİ	51
SOVYETLER ÜZERİNE (1905)	140

DÜNYANIN İLK İŞÇİ DEVLETİ

Paris Komünü Önümüze Işık Saçıyor²

Mustafa Kızıltepe

1. GİRİŞ

Bu yıl (1996 - *Ed.*), dünyanın ilk işçi devleti olma onurunu taşıyan Paris Komünü'nün 125. Yıldönümünü kutluyoruz. 18 Mart 1871'de fiilen başlayan Paris Komünü tüm olumsuz koşullara karşın tam 72 gün yaşadı ve 28 Mayıs 1871 Pazar günü en son savaşı komüncünün silahını alıp barikattan çekilmesinin ardından sona erdi.

Komün'ün sona erişti tarihinde eşi az görülmüş bir vahşetle gerçekleştirildi. Öğretici yanları olması nedeniyle, Komün'ün tarihçesinde bu konu üzerinde daha kapsamlı bir anlatım yapacağız.

Paris Komünü'nün dünya işçi sınıfına bıraktığı dev mirasın içinde öğreticiliği, içerdiği zengin deneyim önemli bir yer oluşturur. Tarihsel gelişiminin de desteğinde bu deneyimlerin ve çıkartılması gerekli derslerin altını bir kez daha çizeceğiz.

Komün'ün tarihi ve dersleri çeşitli yanlarıyla birçok tarihçi ve araştırmacı tarafından incelenip yayınlandı. Doğaldır ki,

² *İşçinin Sesi*'nin Mayıs 1996'da yayınlanan bu ilk bölüm için introsu: 18 Mart 1871'de başlayan, 72 gün yaşayarak 28 Mayıs 1871'de biten dünyanın ilk işçi devletinin tarihini ve derslerini akıcı bir şekilde ele alan bu yazı gelecek sayımızda da devam edecektir.

özellikle Fransızca dilinde yayınlanmış çok sayıda yapıt var. Bütün bu yapıtlara yalnızca Komün'le ilgili olarak hazırlanmış bir ansiklopediyi de katmak mümkün.

Ancak hepsinin içinde özellikle belirtmek istediğimiz iki kitap var ki, her ikisi de konumuzun birer klasığı olarak anılırlar. İki kitabın da ortak olduğu kadar çarpıcı özelliği ise Komün'ün hemen ardından yazılmış olmaları.

Bunlardan ilki bilimsel komünizmin kurucularından Karl Marks'ın kaleme almış olduğu *Fransa'da İç Savaş* adlı başyapıttır. Marks'ın dünya işçi sınıfına bıraktığı mirasın en önde gelen yapıtlarından biri olan bu kitap, Paris Komünü'nün nasıl olduğundan çok, neden olduğu sorusuna verilmesi gereken yanıtı araştıran ve bu tarihsel olaydan alınması gereken dersleri tek tek sıralayan bir yapıttır. Hemen belirtelim ki, Marks'ın tarihsel gelişimi anlatımı da örnek alınması gereken bir yazım örneğidir.

Yukarıda sözünü ettiğimiz derslerin herbirinin yaşamsal önemi vardır. O kadar ki, *Komünist Manifesto*'nun 2. baskısına yazdıkları önsözde Marks ve Engels, Paris Komünü'nün derslerinin ışığı altında *Manifesto*'nun bazı yerlerinin değiştirilmesi gerektiğini söylüyorlar, ve o meşhur (ve de tek!) değişikliği yapıyorlar: *İşçi sınıfı ele geçirdiği burjuva devletini "kendi çıkarlarına göre uyarlar"* ifadesini kaldırıp, yerine *"kırp parçalaması gerekir"* ifadesini koyuyorlar. Bu değişikliğin doğurduğu sonuçlar tarihsel önemdedir. Tarihsel gelişimin de gösterdiği gibi bu konuda alınacak tutum, işçi sınıfının devrimci siyasetiyle oportünizmin ayrılmasında mihenk taşı görevini görmüştür.

Fransa'da İç Savaş'ın bir diğer önemi de Komün'ün sona ermesinden topu topu iki gün sonra, 30 Mayıs Salı günü basıma hazır olup ilk kez Uluslararası İşçi Örgütü (International Association of Workers) / Birinci Enternasyonal'in Londra'da

yaptığı toplantıda, Marks tarafından, "Uluslararası İşçi Örgütü Genel Konseyi'nin Hitabı - Avrupa ve Birleşik Devletler'deki Tüm Örgüt Üyelerine" başlığıyla okunmuş olmasıdır.

O zamanlar ne radyo, ne televizyon ne de telefon vs. var! Ancak kuryelerle ulaştırılan haberler vasıtasıyla gelişmeleri izlemek mümkün; tabii eğer sözkonusu kuryeler Fransız burjuvazisinden yakalarını kurtarıp Londra'ya kadar varabilirlerse.

Marks'ın bu kadar kısa bir zaman içinde böyle değerli bir yapıtı yazıya dökebilmesinin bir nedeni kuşkusuz dehası. Ancak belirtilmesi gereken bir diğer nedeni daha var: Marks, yıllardır Fransa'da kapitalizmin, işçi sınıfının ve onun mücadelesinin gelişmesiyle çok yakından ilgilenmiş; denebilir ki gelişmeleri gün be gün izlemeye çalışmış. Zaten aksi takdirde 1848 devrimiyle ilgili olarak yazdığı bir diğer başyapıt olan *Fransa'da Sınıf Savaşları* ya da *Louis Bonaparte'in 18.Brumaire*'inin böylesi ustalıklı kaleme alınması hemen hemen olanaksız olurdu.

Marks'ın *Fransa'da İç Savaş* adlı başyapıtının dışında Komün'le ilgili bir diğer değerli yapıt daha var ki, onu da burada yeri gelmişken belirtmekte yarar var. Yazarının hem Paris Komünü'ne aktif olarak katılmış olması (kendisi zaten asker), hem de Uluslararası İşçi Örgütü (Birinci Enternasyonal) üyesi olması, olayların gelişimiyle ilgili olarak aktardıklarının önemini arttırıyor. Sözünü ettiğimiz yazarın adı Prosper-Olivier Lissagaray. Kitabının adı ise *1871 Komünü'nün Tarihi*. Kitap ilk kez 1876'da Lissagaray Londra'da sürgünde iken basılıp yayınlanıyor. Aradan 120 yıl geçmiş olmasına karşın kitap hâlâ basılıyor ve baskısı tükeniyor! Günümüze kadar Komün'le ilgili bunca kitap yazılmış olmasına karşın, Lissagaray'inkinin tarihsel olarak Komün'ün nasıl olduğuyla ilgili olarak yazılmış en güzel yapıt olduğu konusunda birçok tarihçi hem fikir. Ayrıca kanıtı da ortada aslında!

Kitapla ilgili olarak aktarmak istediğim bir diğer nokta da şu: Yukarıda belirttiğim gibi Komün'ün 28 Mayıs Pazar sabahı saat 11 civarında Paris'in doğusundaki işçi semtlerinin birinde bulunan Ramponneau sokağındaki barikatlarda savaşıyan son Komün neferinin silahını alıp gitmesiyle bittiği söylenir Lissagaray'ın yazılarında. Rivayete göre söz konusu Komün neferi Lissagaray'ın kendisinden başkası değildir. Neden olarak da Komün'ün böylesine canlı bir biçimde sonuna kadar anlatımını yapabilmek için ancak ve ancak anlatılanları bizzat yaşamış olmak gerekir diye gösterilir. Gerçekten de öyledir, ayrıca Komün'ün sonuna kadar savaşmış neferi olma onurunun Birinci Enternasyonal'in bir üyesine ait olması da anlamlıdır.

Yukarıda sözünü ettiğim iki klasik yapıta ek olarak dünya işçi sınıfının bir diğer devi olan Lenin'in de yazdıklarını eklemek gerekir. Ancak Lenin'in sadece Paris Komünü'ne ayrılmış bir kitabı yok. Çeşitli makalelerinin dışında *Devlet ve Devrim*, *Proleter Devrimi ve Dönek Kautsky* adlı başyapıtlarında Komün'ün derslerine ayrılmış geniş bölümlerden son derece önemli ve öğretici bilgiler edinmek mümkün.

Paris Komünü'nü işçi sınıfının dünya görüşünü rehber edinerek incelemek isteyen her devrimci için vazgeçilmez nitelikte olan bu yapıtların okunmasını yürekten diledikten sonra Komün'ün kısaca tarihsel anlatımına geçelim.

PARİS KOMÜNÜ'NÜN TARİHSEL GELİŞİMİ

Komün'ün nasıl patlak verdiğini daha iyi kavrayabilmek için bir yıl kadar geriye gidip anlatımımıza oradan başlayalım.

1870 ilkbaharında Paris'e baktığımızda endüstri sektörü hızla gelişen bir kent görüyoruz. 3. Napolyon yirmi yılı aşkın bir süredir iktidarı elde tutuyor. 8 Mayıs 1870'de yaptığı bir referandumla da izlediği liberal reformcu politikayı sürdürebilmek için destek topluyor.

Ancak Napolyon'un otoritesine karşı olanlar da az değil ve çeşitli siyasal eğilimlerden oluşuyorlar. Bunların içinde en önemlileri daha ılımlı bir cumhuriyet isteyen Cumhuriyetçiler ve Aralık 1851 darbesiyle gerçekleştiği, baskıcı ve otoriter yanından başka bir özelliği olmadığı için tümünden karşı olan çeşitli devrimci ve sol akımlar.

Liberal reformlar politikasının doğurduğu sonuçlardan biri de zengin ve yoksullar arasındaki uçurumun giderek büyümesi. Olan kaçınılmaz olarak en yoksullara oluyor, ve bir zamanlar kentin içinde yaşayabilirlerken yıkımla birlikte Paris'in özellikle kuzey, doğu ve güneydoğusunda varoşlar oluşturuyorlar. Proletarya o dönemde Paris'te göreceli olarak azınlıkta bulunuyor. Birkaç büyük fabrikanın dışında (örneğin metalurji sektöründe faaliyet gösteren Cail fabrikası 2000 civarında işçiye sahip) az sayıda işçi çalıştırıyorlar. Hızla gelişme aşamasında olan kapitalizmle uyumlu olarak işçi sınıfının da genç, örgütsüz, kendiliğinden sınıf olma özellikleri ağır basıyor o dönemde.

Belleville, Faubourg Saint-Antoine gibi işçi mahallelerinde oturanların çoğunluğunu evde çalışan zanaatkarlar oluşturuyorlardı. Yoğun borç altında ezildiklerinden giderek daha fazla çalışıyorlar, ve ama sayıları da gün geçtikçe artıyordu. Sosyalizme ve devrimci fikirlere duyarlılıkları da öyle! Ancak giriştikleri grev eylemleri imparatorun erkini yeterince tehdit edebilmekten uzaktı.

İzlediği ekonomik politikanın sonucunda gelir dağılımındaki eşitsizliği giderek daha arttırarak sınıf savaşımının keskinleşmesine yol açan 3.Napolyon, krizi ve nedenlerini gizlemek, tüm ulusu bayrak altında toparlayabilmek amacıyla sınır ötesi maceralara girişti. 1870 yılında Prusya'ya karşı açılan savaş ülkeye büyük yıkım getirdi. Yenilgiler birbirini izledi. 2 Eylül'de de imparator Sedan'da 100 binin üstünde askeriyle birlikte esir edildi.

4 Eylül'de ılımlı Cumhuriyetçiler Paris'te bir Ulusal Savunma Hükümeti kurarak cumhuriyet ilan ettiler. Hükümetin başına getirilen General Trochu, Paris kentinin başkomutanıydı ve savaşın sürmesinden yanaydı.

19 Eylül'de Paris'in Prusya orduları tarafından kuşatılması devrimci hareketin yoğunlaşmasında önemli rol oynadı. Dört ay süren kuşatma sonunda dış dünyayla olan bağları kopan Paris halkı görülmemiş bir açlık ve sefalet tehlikesiyle karşı karşıya geldi. Emekçi halk yaşayabilmek için kedi, köpek ve sıçan bırakmadı kentte. Burjuvalar ise fahiş fiyatlar karşılığında hayvanat bahçesindeki hayvanları pahalı restoranlarda tükettiler.

Ancak bu yokluk Paris'in emekçi halkını yıldırmadı. Tam tersine bir etki yaparak onlarda sonuna kadar savaşarak ölme azmini törpüledi. Oysa Fransa'nın diğer kent ve yörelerinde aynı kararlılıkla savaşma azmi gözlenmiyordu. O kadar ki hükümetin tek radikal üyesi olan İçişleri Bakanı Gambetta balonla Prusya ordularının ablukasını havadan aşarak diğer kentlere gitti ve Paris direnişçileriyle birlikte savaşacak orduları oluşturmak için çaba harcadı.

Öte yandan Ulusal Savunma hükümeti kuşatma altındaki Paris'i savunmak amacıyla eli silah tutan Paris halkını *Ulusal Muhafızlar* adı altında silahlandırmış ve geleneksel orduya ek olarak paralel bir ordu oluşturmuştu. Üniforma giymenin ve silah taşımanın dışında geleneksel orduyla hiçbir ortak yanı bulunmayan Ulusal Muhafızlar aslında silahlanmış Paris halkından başka birşey değildi ve aşağıda göreceğimiz gibi Komün'ün kilit silah gücünü oluşturup burjuvazinin başına büyük sorunlar açacaktı.

Bir diğer belirtilmesi gereken etken ise Paris'te yaşayan halkla ülkenin diğer kent ve yörelerinde yaşayan halkın savaşa karşı tutumuydu. Sonuncular Prusya ordularından fazla çekmediklerinden, ya da en azından sürekli abluka altında

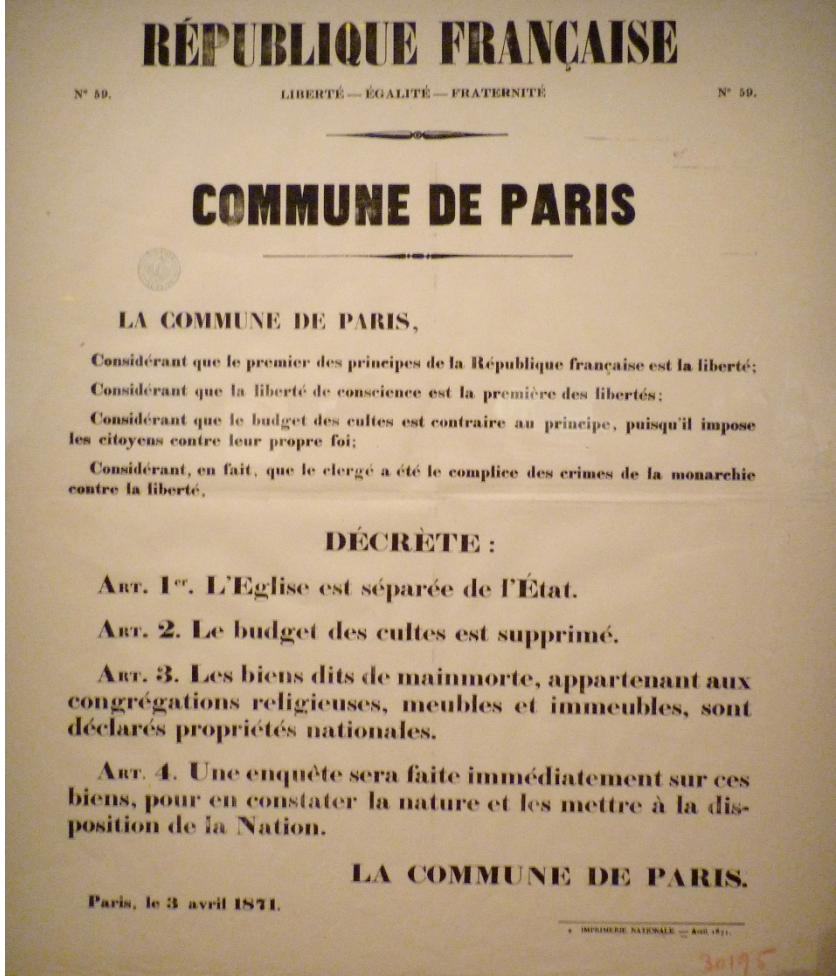
yaşamadıklarından, koşullarının ağırlığına bakmadan bir an önce barış anlaşmasının imzalanmasını istiyorlardı.

Paris'te yaşayan halk ise çok farklı bakıyordu. Sonuna kadar dövüşerek ölme pahasına da olsa başkenti savunmaya hazırlanıyordu. Bu amaçla her semtte işçilerden, zanaatkarlardan, memur ve entellektüellerden (özellikle gazetecilerin oynadığı önemli rolün altı çizilir) oluşturulan, sendikacıların ve Birinci Enternasyonal'in üye ve sempatanlarının aktif olarak görev aldıkları devrimci komiteler kuruldu. Kısa bir süre sonra da Paris'i oluşturan 20 Bölgenin (arrondissement) Ulusal Savunması için Cumhuriyetçi Merkez Komite"yi oluşturdular. Devrimci komiteler çevresinde kenetlenen halkın istemi ise gerçek bir demokratik halk hükümetiydi. Kaçınılmaz olarak, Ulusal Savunma hükümetiyle arasındaki sürtüşmeler hızla büyüdü.

General Trochu'nun Prusya'lılara karşı birkaç kez giriştiği gereksiz askersel hareketler hüsrarla sonuçlandı ve Ulusal Muhafızlar'ın saflarında önemli kayıplar oldu. Ekim ayının sonlarında Bourges ve Metz kentlerinin yakınlarında uğranılan iki hezimetin ardından hükümetin düşmanla barış görüşmelerine girişmesi halkın gözünde hükümetin zaten düşük olan meşruluğunu iyice yitirdi. Paris'te düzenlenen devrimci gösterilerde ilk kez açıkça hükümetin alaşağı edilmesi istemi dile getirildi.

Öte yandan Cumhuriyetçi Merkez Komitesi de Ocak 1871'den itibaren istemlerinde giderek daha radikal olmaya başladı. "Kızıl Afiş" diye anılan meşhur bildirgesinde, tüm gıda maddelerine el konması, beslenmenin bedava olması ve bir halk hükümetinin geciktirilmeden oluşturulması isteminde bulundu. Eylül ayından beri kuşatma altında yaşayan Paris halkı da böylece seneler sonra ilk kez devrimci geleneklerine yeniden kavuşmaya başladı. 1848 devriminin doğrudan mirasçıları olan fikir kulüpleri,

dergiler yeniden mantar gibi fışkırmaya başladı. Halkın devrimci-demokratik örgütlenmeleri olan bu kuruluşlar bastıkları bültenlerle, afişlerle Parislilerin devrimci fikirlere olan duyarlılıklarının artmasında olağanüstü yararlı bir görev gördüler.

Paris Komünü'nün 59 numaralı duyurusu laikliği getiriyordu

Ancak bu gelişmelerin kaçınılmaz olarak doğurduğu bir başka sonuç da madalyonun diğer yüzünü oluştuyordu.

Devrimci propaganda ve örgütlenmelere bu kadar sıcak bakan işçi ve emekçi halka karşılık, liberal burjuvalar ve ılımlı cumhuriyetçiler bu gelişmeleri "tehlikeli" olarak nitelendirdiklerinden hızla desteklerini çekip kendilerini ayırdılar.

Öyle ki, hükümet kısa zamanda baskıcı yüzünü göstererek yayınları yasaklamaya, dernek ve kulüpleri kapatmaya başladı. Paris'in emekçi halkına acımasızca baskı uygulayan Ulusal Savunma Hükümeti 28 Ocak'ta Versailles'da Prusya'yla ateşkes anlaşması imzalayınca cumhuriyetçilerin "ılımlı" diye bilinen kesiminin siyasal dayanışmayı kiminle yapmayı tercih ettiği de açıkça belli oldu. Prusya'nın aylardır Paris'i amansızca döven topları da anlaşmanın imzalandığı gece sustu.

Paris'li emekçilerin ateşkes anlaşmasına tepkileri çok sert oldu. Bunca özverinin boşa yapıldığını hisseden halk anlaşmayı bir ihanet olarak değerlendirdi.

Prusya'yla yapılan anlaşmanın koşulları gerçekten çok ağırdı. Fransa Alsace'i tümünden, Lorraine bölgesinin üçte birini kaybediyor ve beş milyar altını savaş tazminatı olarak ödemeyi garanti ediyordu. Öte yandan Prusya devlet başkanı Bismarck barış anlaşmasının yasal olarak seçilmiş bir meclis tarafından onaylanmasında ısrar ediyordu.

8 Şubat'ta seçimler yapıldı. Seçmenlerin çoğunluğunu oluşturan Paris'in dışında yaşayanlar, aslında bu koşullarda barıştan yanaydılar ve "düzen"i savunucularını destekliyorlardı. Seçilen Millet Meclisi'nde kralcılarla ılımlı cumhuriyetçiler çoğunluğu oluşturuyorlardı.

Millet Meclisi üyesi Adolphe Thiers de hemen seçimlerin ardından "Fransız Cumhuriyeti Yürütme Erki Başkanı" sıfatıyla hükümetin başına getirildi. Komün'ün kasabı olarak tarihe geçecek olan Thiers daha imparatorluk dönemindeyken bakanlık yapmış ve emekçilerin çeşitli vesilelerle örgütledikleri direnişleri bastırmadaki acımasızlığıyla işinin ehli olduğunu o zamanlardan

kanıtlamıştı. Millet Meclisi'nin oluşumuna bakıldığında Paris'teki devrimci hareketi dizginleyecek ve gerektiğinde hunharca ezdirebilecek bir kişi için bundan daha iyi bir seçim olamazdı.

Öte yandan Ulusal Savunma hükümeti kuşatma altındaki Paris'i savunmak amacıyla Ulusal Muhafızlar adı altında eli silah tutan Paris halkını silahlandırmış ve geleneksel orduya ek olarak paralel bir ordu oluşturmuştu. Üniforma giymenin ve silah taşımının dışında geleneksel orduyla hiçbir ortak yanı bulunmayan Ulusal Muhafızlar aslında silahlanmış Paris halkından başka birşey değildi ve aşağıda göreceğimiz gibi Komün'ün bu kilit silahlı gücü burjuvazinin başına büyük sorunlar açacaktı.

Bir diğer belirtilmesi gereken etken ise Paris'te yaşayan halkla ülkenin diğer kent ve yörelerinde yaşayan halkın savaşa karşı tutumuydu. Sonuncular Prusya ordularından fazla çekmediklerinden, ya da en azından sürekli abluka altında yaşamadıklarından bir an önce barış anlaşmasının imzalanmasını istiyorlardı.

Paris'te yaşayan halk ise olaya çok farklı bakıyordu. Sonuna kadar dövüşerek ölme pahasına da olsa başkenti savunmaya hazırlanıyordu. Bu amaçla her semtte işçilerden, zanaatkarlardan, memur ve entellektüellerden (özellikle gazetecilerin oynadığı önemli rolün altı çizilir) oluşturulan devrimci komitelerde zamanın tüm siyasal hareketleri (Proudhoncular, Blanquiciler, devrimci sendikacılar ve I.Enternasyonal'in üye ve sempatizanları) aktif olarak görev aldılar. Kısa bir süre sonra da "(Paris'i oluşturan) 20 Bölgenin Ulusal Savunması İçin Cumhuriyetçi Merkez Komite"yi

oluşturdular. Devrimci komiteler çevresinde kenetlenen halkın istemi ise gerçek bir demokratik halk hükümetiydi. Kaçınılmaz olarak, Ulusal Savunma hükümetiyle arasındaki sürtüşmeler hızla büyüdü.

General Trochu'nun Prusya'lılara karşı birkaç kez giriştiği askersel hareketler hüsrarla sonuçlandı ve Uusal Muhafızlar'ın saflarında önemli kayıplar oldu. Ekim ayının sonlarında Bourges ve Metz kentlerinin yakınlarında uğranılan iki hezimetin ardından hükümet, düşmanla barış görüşmelerine girişmesiyle halkın gözünde zaten düşük olan meşruluğunu iyice yitirdi. Paris'te düzenlenen toplantılarda ilk kez açıkça hükümetin alaşağı edilmesi istemi dile getirildi.

Öte yandan Cumhuriyetçi Merkez Komitesi de Ocak 1871'den itibaren istemlerinde giderek daha radikal olmaya başladı. "Kızıl Afiş" diye anılan meşhur bildirgesinde tüm gıda maddelerine el konulması, beslenmenin bedava olması ve bir halk hükümetinin geciktirilmeden oluşturulması isteminde bulundu. Eylül ayından beri kuşatma altında yaşayan Paris halkı da böylece seneler sonra ilk kez devrimci geleneklerine yeniden kavuşmaya başladı. 1848 devriminin doğrudan mirasçıları olan fikir kulüpleri, dergiler yeniden mantar gibi fişkırmaya başladı. Halkın devrimci demokratik örgütlenmeleri olan bu kuruluşlar bastıkları bültenlerle, afişlerle Parislilerin devrimci fikirlere olan duyarlılıklarının artmasında olağanüstü yararlı bir görev gördüler.

Ancak bu gelişmelerin kaçınılmaz olarak doğurduğu bir başka sonuç da madalyonun diğer yüzünü oluşturuyordu. Devrimci propaganda ve örgütlenmelere bu kadar sıcak bakan işçi ve emekçi halka karşılık liberal burjuvalar ve ılımlı cumhuriyetçiler, bu gelişmeleri "tehlikeli" olarak nitelendirdiklerinden hızla eteklerini çekip kendilerini ayırdılar.

Öyle ki, hükümet kısa zamanda baskıcı yüzünü göstererek yayınları yasaklamaya, demek ve kulüpleri kapatmaya başladı.

Paris'in emekçi halkına acımasızca baskı uygulayan Ulusal Savunma Hükümeti 28 Ocak'da Versailles'da Prusya ile ateşkes anlaşmasını imzalayınca cumhuriyetçilerin "ılımlı" diye bilinen kesiminin siyasal dayanışmayı kiminle yapmayı tercih ettiği de açıkça belli oldu. Prusya'nın aylardır Paris'i amansızca döven topları da anlaşmanın imzalandığı gece sustu.

Paris'li emekçilerin ateşkes anlaşmasına tepkileri çok sert oldu. Bunca özverinin boşa yapıldığını hisseden halk anlaşmayı bir ihanet olarak değerlendirdi.

Prusya'yla yapılan anlaşmanın koşulları gerçekten çok ağırdı. Fransa Alsace'i tümünden Lorraine bölgesinin de üçte birini kaybediyor ve beş milyar altını savaş tazminatı olarak ödemeyi de garanti ediyordu. Öte yandan Prusya devlet başkanı Bismarck, barış anlaşmasının yasal olarak seçilmiş bir meclis tarafından onaylanmasında ısrar ediyordu.

8 Şubat'ta seçimler yapıldı. Seçmenlerin çoğunluğunu oluşturan Paris'in dışında yaşayanlar, aslında bu koşullarda barıştan yanaydılar ve "düzen"in savunucularını destekliyorlardı. Seçilen Millet Meclisi'nde kralcılarla, ılımlı cumhuriyetçiler çoğunluğu oluştuyorlardı.

Millet meclisi üyesi Adolphe Thier de hemen seçimlerin ardından "Fransız Cumhuriyeti Yürütme Erki Başkanı" sıfatıyla hükümetin başına getirildi. Komün'ün kasabı olarak tarihe geçecek olan Thiers daha imparatorluk dönemindeyken bakanlık yapmış ve emekçilerin çeşitli vesilerle örgütledikleri direnişleri bastırmadaki acımasızlığıyla işinin ehli olduğunu o zamanlardan kanıtlamıştı. Millet Meclisi'nin oluşumuna bakıldığında Paris'teki devrimci hareketi dizginleyecek ve gerektiğinde hunharca ezdirebilecek bir kişi için bundan daha iyi bir seçim olamazdı.

Seçimlerin hemen ardından Meclis'le Paris'te yaşayan halk arasında gerginlik ortaya çıktı. Milletvekilleri, sanki 1789 Fransız devrimi öncesindeki eski krallık rejiminin geleneklerini yaşatmak

ister gibi Meclis'in Paris'te değil, Versailles'da olmasını istediler. Ardından da bir dizi provokasyona giriştiler.

Meclis, vakit geçirmeden, 15 Şubat'ta Ulusal Muhafızlar'a verilen yevmiyenin (ki azlığı nedeniyle "otuz para" olarak anılır ve bu nedenle de Ulusal Muhafızlar halk dilinde "otuz paralıklar" diye adlandırılırlardı) iptal edildiğini duyurdu. Oysa Ulusal Muhafızlar'ı oluşturan Paris'in işçi ve zanaatkar toplumunun tek geçim kaynağı buydu.

Versailles Meclisi'nin ikinci büyük provokasyonu ise 15 Mart tarihinde oldu. Alelacele çıkarılan yasa hükmüne göre kiralarını, ticari kredilerini ödemeyen herkesin evine, işyerine ve atölyesine el konacaktı. Böylece hem cebine giren beş-on kuruştan, hem de evinden barkından olan Paris halkı dramatik bir durumla karşı karşıya geliyordu.

Hükümete ve Versailles Meclisi'ne karşı Paris'te yaşayanların giderek daha geniş kesimleri tavrı alıyor ve özgürlükle halkın öz erkiyle eşanlamlı "Komün" gibi sihirli bir sözcüğün etrafında tek vücut oluşturmaya başlıyorlardı. Gerilimin arttığını hisseden hükümet hemen mart ayı başında Paris'in silahlı gücü olan Ulusal Muhafızlar'ı kontrolü altına almanın yollarını aradı. Ancak ezici çoğunluğunu Paris'in işçi ve emekçi semtlerinin evlatlarının oluşturduğu bu silahlı gücün Versailles hükümetinin sözünü dinleyip hizaya gelmeye hiç niyeti yoktu.

15 Mart'ta Ulusal Muhafızlar bir Merkez Komitesi oluşturdular. Diğer tüm devrimci organların yerine geçirilen bu komite, Versailles hükümetine karşı Paris halkının oluşturduğu paralel bir hükümet niteliğindeydi. Gerçekten de Versailles hükümeti halkın gözünde tüm yasallığını yitirmiş, yalnızca burjuvazinin çıkarlarına hizmet ederek halka ihanet etmişti.

İki paralel erkin karşılıklı ilk büyük güç denemesi ise 18 Mart günü meydana geldi. Günün öneminden dolayı da Paris

Komünü'nün başladığı tarih olarak anılmaktadır.

Destan yazılıyor

Olay şöyle gelişti: Paris'i savunmakla görevli Ulusal Muhafızlar'dan ne yapıp edip ellerindeki silahları almaya karar veren hükümet başkanı Thiers, orduya emir vererek Montmartre'da ve Butte-Chaumont'da bulunan ve Ulusal Muhafızlar'a ait olan yüzlerce topa el konulmasını istedi. (Hemen belirtelim ki her ikisi de Paris'in yüksek tepelik ve dolayısıyla stratejik yeri olan Montmartre ve Butte-Chaumont özellikle o yıllarda emekçilerin yoğun olarak yaşadıkları yerlerdir.)

Montmartre'da 18 Mart'ta tepenin üstünde topların dizili durduğu yerde bugün o uğursuz *Sacre Coeur Kilisesi* bulunmaktadır.³ (Uğursuz diyorum çünkü burjuvazi bu kiliseyi Komün'ün kana boğulmasının ardından inşa ettirmiş ve Komün'ün "'kötü anısını unutturmak" için yaptırdığını her fırsatta belirtmiştir.) Bu toplar kuşatma sırasında Paris'in savunulması için yaptırılmış olup, finansmanı ise yazar Victor Hugo'nun çağrısı üzerine doğrudan Paris halkı tarafından karşılanmıştı. Bu anlamda da Paris'in direniş simgesiydiler.

18 Mart günü sabahın erken saatlerinde bir tugay asker Montmartre tepesine çıkıp toplara el koymaya kalırlar. Çevrede oturan ve gözcülük yapan kadınlar tarafından derhal gelişmelerden haberdar edilen Ulusal Muhafızlar da topların bulunduğu yere yetişirler. Çevre halkını ve Ulusal Muhafızlar'ı tek vücut halinde kenetlenmiş olarak bir anda karşısında bulan tugayın askerleri o anda beklenmedik bir davranışta bulunurlar. Çatışmaya girecekleri yerde halkla kucaklaşırlar, sarmaş dolaş olurlar. Tugayın başında bulunan iki general birliklerine ihtarda

³ Dipnot 7'ye bakınız.

bulunup emir dinlemelerini ve halka ateş açmalarını emrettiklerinde, askerler silahlarını komutanlarına çevirip her ikisini de öldürürler. Artık Versailles hükümetine karşı açıktan ayaklanma başlamıştır.

Olayın kısa zamanda Paris'te duyulması üzerine toplumda çalkalanmalar oldu. En önemlisi, ordu mensuplarının bir kesimi Ulusal Muhafızlar'la Paris halkının yanına geçtiler. Durumun burjuvazinin erki için giderek daha da tehlikeli bir hale gelebileceğinden korkan Thiers hiç vakit kaybetmeden Paris'ten kaçıp Versailles'e sığındı. Aynı günün akşamı da Ulusal Muhafızlar'ın Merkez Komitesi, *Hotel de Ville* adıyla anılan Paris Belediyesi binasına yerleşti.

18 Mart'ta Montmartre Mahallesi'nde olan olayın ilginç yani, tamamen kendiliğinden gelişmiş olmasıdır. Ancak halkın ve özellikle de kadınların, Ulusal Muhafızlar'ın arasına karışarak tek vücut olmaları ve yığinsal olarak ordu birliklerinin önüne çıkmaları, gerekirse sonuna kadar dövüşerek ölmeye hazır olduklarını göstermiş ve durumun komüncüler lehine dönmesinde kilit rol oynamıştır.

Paris Belediyesi'ne yerleşen Komün Merkez Komitesi hiç vakit kaybetmeden icraata başladı. Önce kendi programını açıkladı. Ardından basına tam özgürlük tanıdı. Ve de Parislileri kendi öz meclisleri olan Komün'ün temsilcilerini seçmeye çağırdı. Seçimler bir hafta sonra 26 Mart'ta yapıldı. 470.000 civarındaki kayıtlı seçmenden yalnızca 230.000'i oy kullandı. Çünkü, bu kayıtlı seçmenlerin içinde bulunan burjuvalardan bir kısmı, daha Komün ilan edilir edilmez ürkmüşler ve alelacele kenti terketmişlerdi.

Komün'e seçilen 85 üyenin içinde bulunan 19 ılımlı cumhuriyetçi Komün'ün direktifi altında çalışmayı red ettiler. Geri kalan 66 seçilmiş üye ise, Komün'ün konseyini oluşturdu. Paris'in işçi ve emekçi yığınlarının içinde etkinlik gösteren çeşitli

siyasal eğilimler bulunduğunu yukarıda belirtmiştik. Tabiidir ki Komün'ün konseyinde de bu siyasal eğilimlerin temsilcileri yer alıyorlardı.

Toplam 72 gün süren Komün erkinin ilginç bir yanı da hem Paris kentinin belediye konseyi, hem de ülkenin paralel siyasal erki görevlerini birlikte yürütmesiydi.

Komün'ün ekonomik ve toplumsal alandaki çalışmaları

Vakit geçirmeden vadettiği devrimci-demokratik reformları yaşama geçirmeye kararlı olan Komün, hiçbir burjuva hükümetinin gerçekleştirmeye cesaret edemeyeceği adımlar attı. Herşeyden önce, "doğrudan demokrasi" kavramını benimsedi ve uyguladı:

- * Hükümet halkın hükümeti olacaktı, halk tarafından ve halk için olacaktı.

- * Hakimler de dahil olmak üzere tüm devlet memurları seçimle işbaşına gelecekler ve her an geri çağırılacaklardı.

- * Adalet sistemi bedava olacaktı.

- * Din ve devlet işleri birbirinden ayrılacaktı (2 Nisan tarihli karar).

- * Eğitim laik, bedava ve zorunlu olacaktı (18 Mayıs tarihli karar).

Komün ekonomik ve toplumsal alanda da bir dizi önemli reformlar gerçekleştirdi:

- * Maaş üzerinden ceza kesmek yasaklandı.

- * Fırın işçilerinin gece çalışması yasaklandı.

- * Patronları tarafından terkedilmiş olan atölyeler, kooperatifler şeklinde örgütlenmiş olan işçilerin özyönetimine devredildi.

- * Paris'i oluşturan yirmi bölgenin (arrondissement) her birinde yoksulluğa karşı savaşmak, ekmek ve et gibi temel gıda maddelerinin satışını düzene koymak, gelir düzeyi en düşük

olanlara da bedava yiyecek dağıtmak amacıyla bürolar kuruldu.

* Ulusal Muhafızlar'ın eşleri, evli olsunlar ya da olmasınlar, aynı para yardımını alacaklardı.

* Kadınlar ve erkekler eşit işe eşit ücret alacaklardı.

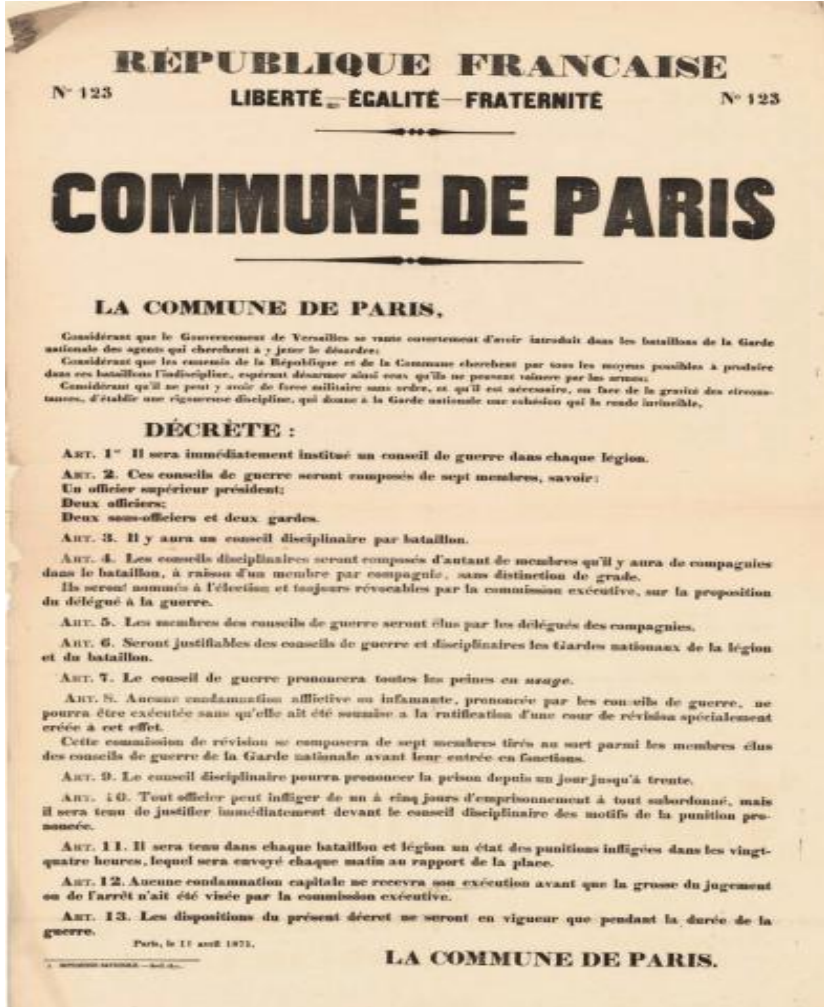
* Yasal olan çocuk – yasal olmayan çocuk diye ayırım yapmak kaldırılacaktı.

Yukarda saydığımız reformlar aslında burjuvazinin teorik olarak yapabileceği reformların sınırları dışına çıkmamaktadır. Ancak o dönemi gözönüne getirirsek, tüm gücüyle ayaklarının üstünde dikilmeye çalışan Fransız burjuvazisi hızla gericileşmiş (1848 ayaklanmasını kana boğuşunu hatırlayın!) ve kendi dışındaki sınıf ve katmanlarla, ücretli emek sömürsünden elde ettiği kârları paylaşmaya en ufak tahammülü kalmamıştı. Dolayısıyla işçi ve emekçiden yana gerçek reformlar yapması bir hayaldi.

Kadınlara ve erkeklere eşit işe eşit ücret ödemek, işçi kooperatifleri kurup kârı toplu olarak paylaşmak ve de zamanının gerçekten bir adım ilerisinde yürüyerek sınıflı toplumun dayattığı evlilik kurumu kavramlarını elinin tersiyle itmek, dünyanın ilk işçi devleti olan Paris Komünü'nün uyguladığı ve kendine işçiden, emekçiden yanayım diyen herkesin onur duyarak sahipleneceği reformlardır. Ayrıca unutmayalım ki alınan tüm bu kararlar o ya da bu hiçbir siyasal örgütün çok önceden program haline getirip gücü sayesinde dayattığı maddeler değildir. Çok çeşitli siyasal akımlardan oluşan Komün Konseyi üyelerinin uzun tartışmalardan sonra birlikte üretim onayladıkları reformlardır.

72 günlük ömrü süresince enerjisinin ağırlıklı bölümünü Thiers'in ordularıyla boğuşmak için harcayan, hele "Kanlı Hafta" diye bilinen 22-28 Mayıs tarihlerinde sokak sokak her yerde, barikatlarda düşmanla boğuşan Komüncülerin tüm bu olumsuz koşullara karşın ekonomik, politik ve toplumsal alanlardaki reformları da yaşama geçirebilmiş olmaları gerçekten olağanüstü

bir başarıdır.

Komün'ün enternasyonalist karakteri

Paris Komünü, proletaryanın vatani olmadığını, proleter enternasyonalizminin coğrafi sınırları aşip sınıf kardeşlerine desteği verdiğini, hatta gerektiğinde canlarını da

esirgemediklerini en güzel belgeleyen tarihsel olaylardan biridir.

Gerçekten, Komün'ün en mütevazı neferinden tutun en üst düzeydeki generaline, yöneticisine kadar her düzeyde, Fransa'daki sınıf kardeşleriyle birlikte savaşmaya gelmiş çok sayıda yabancı ülke devrimcilerini görürsünüz. Bunların içinde en kalabalık gurubu Belçikalılar oluşturunuyordu. Özel bir birim olarak Komün'ün direktifleri altındaydılar. Ardından Garibaldi ve Kızıl Gömlekler"iyle İtalyanlar geliyordu. Üçüncü en kalabalık gurubu ise Polonyalılar oluşturunuyordu. Bu gurubun içinde, Polonya'da 1863 yılındaki tarihsel ayaklanmada burjuvaziye karşı savaşmış çok sayıda işçi bulunuyordu. Aralarında en önemli kişi de Polonya ayaklanmasının askeri önderlerinden Jaroslaw Dombrowski'ydi. Dombrowski aynı zamanda Paris Komünü'nün de askeri liderliğini yapmış bir generaldir. 23 Mayıs'ta Montmartre Mahallesi'nde Versailles ordularına karşı barikatlarda savaşırken şehit düşüyor. Paris'te iç savaş tüm şiddetiyle sürmesine karşın Komüncüler Dombrowski için Bastille meydanında yığinsal bir cenaze töreni düzenleyerek onu son yolculuğuna uğurluyorlar.

Komün'ün önde gelen yabancı asıllı üyelerinden bir diğeri de Macaristanlı Leo Frenkel'dir. Dünyanın ilk işçi devleti olan Paris Komünü'nün Çalışma Bakanı olma onurunu taşımak Leo Frenkel'e aittir.⁴

⁴ *Derleyenin Notu:* 1871'de Paris ve çevresinde yer yerinden oynar, toplar gümbür gümbür ateş ederek komüncüleri kana bularken, Osmanlı'nın padişah karşıtı "ilerici" aydınlarından *Jön Türklerin* bu konuda tek bir dikkate değer yazı-haber-yorum yazmamış olmasını, tesadüften çok, onların *cumhuriyetçi burjuvazi yanlısı* olmalarıyla, açıklamak daha doğru olur. Her ne kadar *Aydınlık* sitesinde bu konuda haber-yorum varsa da; (*Paris Komünü'nde Üç Türk Devrimci*) Dr. Girayalp Karakuş'un kaleme aldığı bu kısa haber-yorumda, Serol Teber'in 1986'da yayınlanan çalışmasına atıfla, bu "devrimcilerin" *Fransız ordusu saflarında* Prusya ordusuna karşı savaştıklarından söz ediliyor. Karakuş şöyle yazıyor: "Apriori olarak 1870-1871 yılında Avrupa'da Fransa-Prusya savaşı başlamış. Fransa Sedan'da ağır bir mağlubiyet yaşamış ve yabancılar

Bir diğer önemli örnek olarak da Rus asıllı kadın devrimci Elisabeth Dimitrieff'i verebiliriz. Topu topu yirmi yaşında olmasına karşın özellikle Paris Komünü'nün kadın hareketinin olağanüstü gelişmesinde büyük katkıları olmuştur. Dimitrieff'in katkılarını aşağıda Komün ve Kadın Hareketi bölümünde daha somut olarak ele alacağız.

Komün ve Kadın Hareketi

Paris Komünü'nün doğuşunda ve gerçekleştirebildiği her olumlu girişimde Paris'li işçi ve emekçi kadınların büyük rolü vardır. Aynı şekilde diyebiliriz ki, Paris Komünü'nün de Paris'li kadınlar üzerinde çok önemli ve olumlu etkileri olmuştur.

Daha somut olarak belirtecek olursak, bir kez, herşeyden önce Paris Komünü'nün, deyim yerindeyse, başlama işaretini veren kadınlar olmuştur. Şöyle ki, önceden de belirttiğimiz gibi, 18 Mart sabahının erken saatlerinde Thiers'in yolladığı ordu

Fransa'yı tahliye edilmeye başlamıştı. Namık Kemal İstanbul'a, Ziya Bey ise önce Londra'ya sonrasında Cenevre'ye gitmiş. Mehmet, Reşat ve Nuri Beyler ise Fransa'nın kendilerine sundukları misafirperverlik ve devrimci atmosferden etkilenmeleri sebebiyle Paris'te kalıp Paris Komünü'nde savaşa katılmışlardır. Konuyla ilgili elimizdeki en önemli belge Reşat Bey, 3. Napoleon düştükten sonra, Ulusal Muhafız Komutanı olan General Troucheau'ya yazdığı mektupta, gönüllü olarak Paris'in savunmasına katılabilmek için kendilerine izin verilmesini istemesidir." Oysa, General Trochu, 1871 Paris Komünü'nün değil, Paris Komünü denilen olgudan hemen önce, ılımlı Cumhuriyetçilerin Paris'te cumhuriyet ilan ettikten sonra kurduğu Ulusal Savunma Hükümeti'nin başına getirilmiş bir asker olarak, Paris kentinin başkomutanıydı. Yani bizim bildiğimiz Komün'den önce.

2019 yılında, *İmdat Freni*'nde çıkan yazısında Masis Kürkcügil, Komün ile ilgili bizce doğruya daha yakın bir yorum getirmektedir:

"Üçlünün Paris'teki kanlı bastırmadan ve yargılamalardan sonra altı ay daha Paris'te kalmış olup da herhangi bir soruşturma kovuşturmayla uğramamış olmaları onların 'korkunç çatışmalar'a katılmaktan ziyade, yaralılara yardım etmekle yetindikleri izlenimini uyandırmakta. İkamet ettikleri mahallenin de (Boulevard Saint Michèle'de bir evin üçüncü katı) göğüs göğüse çatışmaların yapıldığı, infazların gerçekleştirdiği çatışma bölgelerinin oldukça uzağında bulunduğu eklenmeli. Daha sonra *İbret* gazetesinde yazılanlar da bu izlenimi güçlendirmektedir."

birliklerinin, Ulusal Muhafızlar'a ait olan toplara el koymak üzere Montmartre'a doğru harekete geçtiklerini farkedip anında Ulusal Muhafızlar'ın Merkez Komitesi'ne haber uçuran, ardından da ordu birlikleriyle Ulusal Muhafızlar, Montmartre'da karşı karşıya geldiklerinde ikircimsiz çocuklarının, kocalarının, sevgililerinin yanında yer alarak ordu birliklerini saf değiştirmeye zorlayan, Paris'li kadınların ta kendisidir!

Ayrıca, Komün'le birlikte kadınlar arasında siyasal ve toplumsal sorunlara, siyasal çalışmalara, ve herşeyden önce kadın sorununa büyük ilgi duyulmaya başlandı. Çeşitli kadın dernekleri kurulup örgütlenmeler yapıldı. Bu örgütlerin içinde en önemli olanlarından biri (Paris'in Savunması ve Yaralıların Tedavisi İçin) Kadınlar Birliği'dir. Kurucusu ve önderi ise yukarıda adından söz ettiğimiz 20 yaşındaki Rus asıllı devrimci Elisabeth Dimitrieff'tir. Kadınlar Birliği, erkeklerle eşitlik ve özellikle eşit ise eşit ücret talep ediyordu. Tabii bu örgütlerin sınıfsal bileşiminde ezici çoğunluk işçi-emekçi kökenli kadınlardaydı. Şöyle ki, Kadınlar Birliği'nin aktif üyeleri arasında bir mülk sahibi, 4 öğretmen, 33 otel ya da kahvehane patronu, 11 satıcı ve 246 "mesleksiz"e karşılık 756 işçi ve emekçi kökenli kadın bulunuyordu.

Elisabeth Dimitrieff'in yanı sıra Paris Komünü'nün en önde gelen kadın siması Louise Michel'dir. Dillere destan olan enerjisi, devrimci coşkusu ile Komün'e son derece önemli katkıları olmuştur. Komün'ün sonunda tesadüfen öldürülmeden yakalanan Louise Michel sağ kalan birçok diğer Komüncü gibi ağır sürgün cezasına çarptırıldıktan sonra dünyanın öteki ucundaki Fransız sömürgesi Yeni Kaledonya'ya yollanmıştır. Dimitrieff ve Michel'in dışında Komün'ün diğer önemli kadın liderleri olarak Marguerite Tinayre, Andree Leo, ve Rus asıllı Anna Jaclard'in adları anılabilir.

Komünün Kana Boğuluşu

Yetmişiki günlük Paris Komünü çok kısa bir süre çatışmasız, savaşız yaşama olanağı bulabildi. Mart ayının bitimiyle birlikte, Versailles orduları saldırılarını giderek yoğunlaştırmaya başladılar. Çeşitli yönlerden incelendiğinde Komüncülerin eksik ve yanlışlarının olduğu herkesce biliniyor. Lenin'in dediği gibi hiç yanlış yapmamak sadece hiçbir şey yapmayanlara mahsus, oysa Komüncüler bu kadar kısa bir zaman içinde dünyanın en zor işlerini başarmayı hedeflemişler. En büyük zaaflarından biri de aşırı insalcılıkları! Gerçekten de öyle. Bu iyi niyetlilik sonradan onlara çok pahalıya maloluyor.

Şöyle örnekleyelim: Paris Komünü'nün ilan edildiği günlerde Thiers hükümetinin ve ona bağlı ordu birliklerinin Versailles'a kaçtığını daha önce belirtmiştik. O sıralarda ordu birliklerini oluşturan askerlerin toplam sayısı ellibine varmıyor bile! Oysa silahlanmış Paris halkından oluşan Ulusal Muhafızlar'ın gücü ise yüzelli binin üstünde. Gel gör ki, düşman arkadan vurulmaz deyip, *Versailles'a kaçan ordu birliklerine ateş açmıyorlar!*

Bir diğer örnek olarak, Paris'in meşhur Vendome Meydanı'nda bulunan, Napolyon tarafından yaptırılmış olan sütun-anıtı verebiliriz. Sütunun hemen tümü Napolyon'un başta Prusya olmak üzere, çeşitli ülkelerle yaptığı savaşlarda ele geçirdiği toparın eritilerek dökümünden yapılmış. Komüncüler bu anıtın farklı ülkelerden insanların kardeşliği ilkesine ters düştüğünü, şövenizm ve düşmanlık duyguları doğurduğunu öne sürerek yerle bir ediyorlar. Savaşla, şövenizmle ilgili olabilecek ne kadar anıt-heykel vs. varsa yerle bir etmeğe girişiyorlar.

Komüncülerin bu tutumları çok yüce insancıl duygulara dayanıyor. Ancak bu güzel duygular, düşman kapıya dayanmışken, zaten yetersiz olan gücün acil olmayan işlerde kullanılmasına, dolayısıyla da düşmanın konumunun güçlenmesine yolaçıyor.

Komüncüler sokakbaşlarını tutmuş, Versailles'den gelen düşmanı bekliyorlar.

Komünün Mali Sorunları

Üzerinde önemle durulması gereken bir diğer konu da Paris Komünü'nün genel olarak mali sorunlara ve özel olarak da Fransa Bankası'na karşı olan tutumudur. Marks'ın da o ünlü cümlesinde belirttiği gibi: "Anlaşılması en güç olan olgu, (Komüncülerin - M.K.) Fransa Bankası'nın kapısına kadar vardıklarında inanılmaz bir saygıyla önünde durup kalmalarıdır." Gerçekten, Komün'ün hem yaşayabilmesi, hem de burjuvaziyi mali yaptırımla dize getirebilmesi için gerekli

olan verimli bir mali idarenin yokluğu, onun varlığını tehlikeye atan başlıca etkenlerden biridir. Komün, 18 Mart'ta erki ele geçirip Paris belediye binası olan Hotel de Ville'e yerleşmesiyle birlikte otomatik olarak hem tüm Paris kentinin, hem de Seine bölgesinin mali idarecisi konumunda bulunuyordu. Tabii şimdi bütün bu sorumluluklara ek olarak yüzelli binin üstünde Ulusal Muhafızlar'ın ve de Versailles ordularına karşı girilen askeri operasyonların finansmanı da ek olarak biniyordu.

Paris Komünü'nün atadığı Mali Komisyon Clement, Besleji Regere, Jourde ve Varlin'den⁵ oluşuyordu. Komisyon üyelerinin içinde ise Jourde, maliye bakanı görevini üstleniyordu. Atamanın yapıldığı gün olan 19 Mart'ta Jourde ve Varlin hiç vakit kaybetmeden Fransa Bankası'na geldiklerinde tüm ödentileri yapmak için ellerinde topu topu 5 milyon frank vardı. Bankanın kasaları kilitliydi. Yönetici ve kadrolar ise kendilerini başlarına gelebilecek en kötü duruma hazırlamışlardı. Versailles'e gitmeleri de mümkün değildi. 23 Mart'ta Fransa Bankası'nın müdürü Rould bir yolunu bulup Versailles'a kaçınca, yerini yardımcısı Ploeuc aldı. Ploeuc, Komün'ün parasal alandaki cesaretsizliğinden ve beceriksizliğinden yararlanmasını çok iyi becerdi! Şöyle ki, Paris Komün'ün Mali Komisyonu Ploeuc ile yaptığı görüşmelerin ardından bankayı tümünden ele geçirip, kendi kadrolarını yerleştireceği yerde burjuvazinin kadrolarına dokunmadı ve ilk ödeme olarak son derece cüzi bir miktarda finansman almakla yetindi. Oysa Komüncüler bankayı tümünden ele geçirseler Versailles'daki Thiers hükümetini son derece zor duruma sokmuş olacaktı. Ploeuc'un dediğine bakılırsa 25

⁵ Eugene Varlin, Paris Komünü'nün efsanevi kahramanlarından biridir. Ciltleme işçisi olan Varlin aynı zamanda Birinci Enternasyonal'in de önde gelen militanlarındandı. 28 Mayıs günü hunharca katledildi.

Mart'ta Fransa Bankası'nın kasasında 243 milyon frank nakit vardı. Tüm altın ve mücevherler de hesaba katıldığında bu miktar 3 milyar franka varıyordu!

Paris Komünü'nün 19 Mart-23 Mayıs tarihleri arasında Fransa Bankası'ndan aldığı toplam paranın tutarı yaklaşık 21 milyon frank. Oysa aynı süre içinde Fransa Bankası'nın Versailles'daki Thiers hükümetine yolladığı paranın tutarı ise 250 milyon frankın üstünde! Dolayısıyla Paris Komünü süresince Fransa Bankası'nın kimin hesabına çalıştığı gayet açık seçik ortada! Buradan da işçi sınıfının erki ele geçirdiğinde neden mutlaka devlet aygıtını parçalaması gerektiğine dair çok ciddi örnek karşımıza çıkıyor.

Öte yandan bütün bu yaptıkları yetmiyormuş gibi, Versailles hükümeti utanmadan Komün'ün Mali Komisyonu'nu hırsızlıkla suçlamaya kalkıştı. Oysa hiçbir zaman Paris Komünü'nün mali yönetiminde yolsuzluk olduğuna dair somut bir kanıt öne sürülemedi. Yapılan tüm suçlamalar, dürüst çalışmayı kendine ilke edinenlere çamur atmaktan öteye gidemedi.

Komün'ün Askersel Plandaki Sorunları

Daha önce belirttiğimiz gibi, Paris Komünü 72 günlük ömrü süresince burjuvazinin saldırılarından yakasını kurtaramadı. Onunla sürekli boğuşmaktan, başka iş yapmaya fazlaca zaman ayıramadı. 30 Mart'ta, Komün ilan edileli henüz bir hafta olmuşken, Versailles orduları öncü birliklerini Versailles ile Paris arasında bulunan Courbevie adlı bölgeye, Komüncülerin savunma hatlarını incelemek üzere yolladılar. 2 Nisan'da saldırıya geçen Versailles orduları, hem topçu birliklerinin, hem de süvarilerin yoğun direnişiyle karşılaştılar. Ayrıca sayısal olarak da küçük olmaları onları geri çekilmeye mecbur kıldı. Ancak bu çatışmanın birkaç önemli özelliği var

ki, daha sonra olacak olan olayların gelişimi hakkında önemli ipuçları vermektedir:

1. Versailles ordularının topçu birliklerinin askeri ve sivil hedefleri birbirinden ayırma gibi bir sorunu yoktu, her ikisi de potansiyel hedeflerdi.

2. Versailles ordularının, Komüncüleri savaştan bir ordu gibi değerlendirecek savaş kurallarını uygulama gibi bir sorunu da yoktu. Ellerine geçen tutsak Komüncüleri anında kurşuna diziyorlardı.

3. Komüncülerin askeri operasyonları yöneten kadrosuyla yürütme komisyonu arasında ciddi bir eşgüdüm eksikliği vardı. Paris Komünü'nün kıvılcık bayrağı altında savaştan Komüncülerin esir düştüklerinde savaş esiri gibi muamele görmemelerinin altında yatan temel neden, Thiers hükümetine bağlı burjuva ordularının onları *gerçek bir sınıf düşmanı, ayaklanmış işçi sınıfı* olarak görmesidir. Güya amansız düşman olarak nitelendirilen Prusya ordusunun tutsak askerlerine bile gerçek savaş esiri muamelesi yapan Versailles ordularının, kendi halkının bağrından kopan silahlı bir güce karşı böylesine acımasız ve hunhar olmasını, *sınıfsal kinden* başka birşeyle açıklamak olanaksızdır.

3-4 Nisan tarihleri de Komün'ün yürüttüğü askeri operasyonlar açısından acılı günlerdir. Üç kanattan Versailles yönünde ilerlemek isteyen Komüncülerin önemli kayıpları oldu. İlk kanat Paris'in batısında bulunan Rueil ve Bougival üzerinden geçerek Versailles'a 6 km. kalana kadar yaklaştı. Bu kanadın askeri komutanı Komün'ün önde gelen simalarından Flourens idi. Geri çekilme sırasında düşmanın eline düşen Flourens bir jandarma yüzbaşı tarafından öldürüldü.

Eudes'in komutanlığı yaptığı ikinci kanat Paris'in güney batısında bulunan Meudon, Bas-Meudon ve Val-Fleury bölgelerini ele geçirdikten sonra kayıp vermeden düzenli bir

biçimde geri çekilmesini başardı.

Üçüncü kanat ise Duval'ın komutanlığında Paris'in güneyinden harekete geçti. Ancak burada Versailles ordularının güçlü direnişiyile karşılaşan Komüncüler, önemli kayıplar vererek geri çekilmek zorunda kaldılar. Bu arada Duval, Versailles ordularının eline geçti ve kim olduğu kısa zamanda anlaşılınca derhal kurşuna dizildi. Flourens ve Duval'in öldürülmesiyle Paris Komünü iki günde, iki önde gelen askeri komutanını yitirmiş oldu. Ancak burada hemen belirtmek gerekir ki, bu yenilgiler Komün'ün askersel potansiyelini hiçbir şekilde tehlikeye atmış değildi. Şu açıkça ortaya çıkıyordu ki, genel olarak silahlar ve özel olarak da toplar gerektiği gibi kullanılamıyordu.

Komün'ün askeri konseyi de, Flourens ve Duval'in ölümünden sonra, haklı olarak askeri komutanlık görevinin yeniden belirlenmesi gerektiğinin altını çiziyordu. Gerçekten, önceden de sözünü ettiğimiz, Dombrowski ve La Cecilia gibi gerçek ve deneyimli askerler Komün'ün saflarında mevcuttu! Bu arada düşman cephesinde önemli gelişmelerin yaşandığını görüyoruz: Thiers hükümetinin temsilcileri Bismarck'la görüşüp Prusya ordularının esir tuttuğu 120.000 Fransız askerinin serbest bırakılmasının yollarını araştırmaya başladılar. Bismarck'ın bunun için öne sürdüğü koşul, Paris'in dışında bulunan yöre ve kentlerde Komün'le dayanışma eylemlerinin ezilme işinin Prusya ordularına bırakılmasıydı. Böylece oraları da kendi kontrolü altında tutmayı planlıyordu. O anda bütün derdi Paris'i tekrar ele geçirmek olan Thiers hükümeti için bu kolayca kabul edilebilir bir koşuld.

Gerçekten, Fransız burjuvazisi için esas önemli olan işçi sınıfının ve emekçi halkın ayaklanmasını bastırmak ve egemenliğini tekrar onlar üstünde kurmaktı. Bunun için de Paris halkının kana boğulmasının planları yapılıyordu. Bismarck ve Thiers için *işçi sınıfı, emekçiler, ortak ve ezeli düşmandı*. Onların

başını bir an önce ezmek konusunda hem sınıfsal konumları nedeniyle anlaşıyorlar, hem de askersel planda şimdilik birbirlerine ihtiyaçları olduğunu gayet iyi biliyorlardı. Aralarında yıllardır sürüp giden anlaşmazlıklar, kanlı savaşlar böylesi bir "tehlike" karşısında bir anda unutulup gidivermişti. Ve Bismarck, Paris Komünü'nü kana boğmaları için, harp esiri olarak tuttuğu 120.000 civarındaki Fransız askerini kısa sürede serbest bıraktı. Bununla da kalmayıp 1870'de Fransız ordularıyla savaşırken Paris'i kuşatmak amacıyla yapılan ve tüm Paris'in kuzeyini, doğusunu ve de güneyini çevreleyen çelik duvarlara asker yağarak Komüncülerin buralardan sızmalarının giderek olanaksız hale getirilmesine çalıştı. Thiers hükümetiyle yapılan anlaşmaya göre, yakalanan tüm Komüncüler doğrudan Versailles ordularının otoritesine teslim edilecekti.

Bismarck'ın serbest bıraktırdığı Fransız askerlerine yoğun bir Komün düşmanlığı kampanyası yürüten Thiers hükümeti, Komün'ün önderlerini dinsiz, moralsiz ve insanlıktan yoksun yaratıklar olarak tanıtıyor, askerlerin kinlerini ve katletme dürtülerini azdırmak için elinden geleni ardına koymuyordu. Bu anti-komünist propagandanın sonucu olarak Versailles ordularının saldırıları giderek daha kanlı olmaya başladı. 17- 18 Nisan tarihlerinde Paris'in batısındaki Asnieres Bois-Colombes adlı banliyö semtleri Versailles'cılarının eline geçti. Aldıkları taze kanla sayıları 150.000'i bulan Versailles ordularına karşı Komüncüler artık giderek Seine nehrinin kuzeyinde ve kuzey doğusunda bulunan işçi mahallelerinde sıkı tutunabiliyorlardı. Versailles'cılarının askeri taktiklerini en iyi anlayan Komün lideri olarak Varşova ayaklanmasının önderlerinden olan Dombrowski anılır. Dombrowski, Versailles ordularıyla girilen çatışmalarda topçu birliklerinin oynadığı rolün yaşamsal önemini her fırsatta tekrarlamaktaydı. Ancak askeri operasyonlardan sorumlu komisyon ve onun önde gelen simalarından Cluseret bu konuda

farklı düşünüyordu. Dolayısıyla ortak bir tavır almak güç oluyordu.

Bu arada 10 Mayıs'ta düşman cephesinde çok önemli bir gelişme oldu. Aynı gün Frankfurt anlaşmasını imzalayan Thiers hükümeti Almanya'yla yıllardır sürdürdüğü savaşı noktaladı. Böylece tüm ordularını ve enerjisini Paris Komünü'ne öldürücü darbeyi vurmak için seferber edebilmesinin olanakları doğmuş oldu.

Paris Komüncüleri karşı-devrimci Versailles ordularına karşı tüm olanaklarıyla dövüştüler.

Versailles ordularının topları artık gece gündüz demeden Passy, Grenelle, Auteuil gibi Paris'in batı semtlerini amansızca bombalıyordu. Komüncülerin kaleleri olan işçi semtlerinden de bu bombardımanlara aynı şiddette karşılık veriliyordu. Ancak, her türlü ikmali eksiksiz yapılan ve Prusya ordularının da desteğini aşan 150.000 kişilik Fransız askerine komutanlık eden General Mac Mahon, silah, malzeme ve yiyecek yardımından

tümüyle mahrum edilmiş ve çepeçevre çevrilmiş olan Paris Komünü'nün savaşılarının uzun süre direnemeyeceklerini biliyordu. Bu nedenle de ordusunu vakit geçirmeden son kanlı taarruza hazırlıyordu.

Kanlı Hafta 21-28 Mayıs 1871

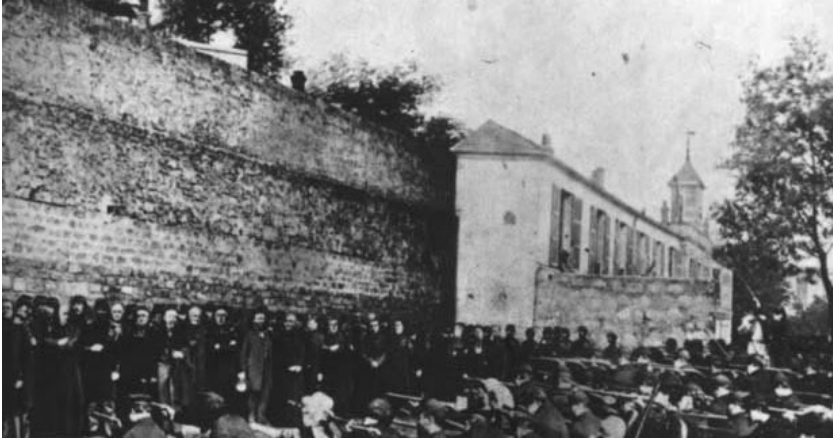
Paris Komünü'nün son haftasının "Kanlı Hafta" olarak anılması gerçekten abartma değildir. Fransız burjuvazisinin Komüncüler eliyle gerçekleştirilen ayaklanmayı ve ardından kurulan dünyanın ilk işçi devletini kana boğması, sözcüğün tam anlamıyla bir barbarlık örneğidir. Vahşetin boyutları o denli büyüktür ki, bugün bile devlet okullarının resmi tarih kitaplarında Paris Komünü süresince ve özellikle sonunda olup bitenler ya bir-iki satırla geçiştirilir, ya da sözü bile edilmez. Konu gerçek bir tabudur. Birkaç isyancı ve dinsizin (bu nokta özellikle vurgulanır!) başlattığı olayların bastırılması olarak anlatılır.

Şimdi öyle mi değil mi görelim! Herşeyden önce Fransız burjuvazisine karşı sonuna kadar savaşanlar, sınıf bilinçleri yüksek, sınıfsal düşmanın kim olduğunu kavramış ve ne için yaşamını riske attığını bilen onbinlerce işçi-emekçi Paris halkıydı. Olayın kahramanları onlardır, ve unutturulmak ya da bilince çıkarılmamak istenen de budur!

Komüncüler, 21 Mayıs Pazar günü Paris'in batısında önemli giriş kapılarından biri olan Saint-Cloud kapısında Versailles ordularına mensup askerleri görünce, Komün'ün ünlü askeri komutanlarından Dombrowski'ye haber ulaştırdılar ve anında barikatlardan püskürtme ateşleri başladı. Paris'in batısında, özellikle Auteuil ve Passy gibi semtlerde oturan burjuvaların da

desteğini alan Versailles askerleri akşama kadar süren çatışmaların sonunda bu semtleri ele geçirdiler. İhbarlar ve onları izleyen tutuklamaların ardından vakit kaybetmeden kurşuna dizmeler başladı.

23 Mayıs Salı günü Montmartre'de sabah saat 6'da başlayan çatışmalar, efsanevi bir direnişe karşın barikatların düşman eline geçmesiyle sonuçlandı. Ardından katliamlar geldi...

Son Komüncüler (Pere- Lachaise mezarlığının Federeler Duvarı'nda) kurşuna diziliyor

Öte yandan Pigalle'de bulunan barikatlarda üç saat aralıksız çatışan kadınlardan sağ kalanlar da başka barikatlarda savaşarak ölmek amacıyla mevzilerini terkettiler.

23 Mayıs tarihinin bir diğer önemli olayı da Komün'ün kahramanlarından Dombrowski'nin şehit edilmesidir. Myrrha sokağında Komüncüleri saldırıya geçmek üzere toparlamaya çalışılırken vurulan Dombrowski kurtarılmadı ve naşı Paris belediye binasına nakledildi. Yine aynı gün, inşa halinde olan Opera binasının ve Trinite kilisesinin bulunduğu bölgeler Versailles ordularının eline geçti. Çatışmalar giderek daha da kanlı oluyordu. Bir yandan Versailles ordularına karşı savaşan

Komüncüler, öte yandan da onları arkadan vurmak üzere binaların pencerelerinden barikatların gerisine ateş eden burjuvalara yanıt vermek zorunda kalıyorlardı.

Durum kritikleşmeye başladığında Versailles ordularının top ateşine karşılık, Komüncüler kendilerini arkadan vurmaya çalışanların bulunduğu binaları ateşe veriyorlar, geri çekilişin düzenli olmasını sağlamaya çalışıyorlardı. Ancak bu arada da Paris kenti cayıp cayıp yanıyordu. Sonradan burjuvazi tüm bu yangınlara neden olanların Komüncüler olduklarını söyleyerek onları karalamaya devam etti. Komüncülerin niye böylesi bir önleme başvurduğunu ise hiçbir zaman açıklamadılar!

24 Mayıs Çarşamba sabahı saat 5'de Paris Hali'nde ve Saint-Eustache kilisesi yöresinde bulunan barikatlarda savaşıyan üçyüz Komüncünün katledildiği haberi geldi. Bunun üzerine Komün'ün Merkez Komitesi Paris belediye binasını ateşe verip terketti ve işçi ve emekçilerin yoğun olarak yaşadığı 11. Arondismanın belediye binasına yerleşti. Toplarını da ana direniş bölgeleri olan Belleville ve Pere-Lachaise mezarlığına mevzileyerek buraların direniş gücünü artırdı.

Luxembourg bahçesine yakın Soufflot sokağındaki barikatlarda esir alınan Komüncülerin morallerini bozmak için, önce ilk otuzunu teker teker idam ederek diğerlerini dize getirmeyi, merhamet diletmeyi uman Versailles askerlerinin hevesleri kursaklarında kaldı. Otuz Komüncünün birincisinden otuzuncusuna kadar herbiri dimdik, alını yukarda, göğüslerini gererek ölümü karşılamaya gittiler. Bunların arasında Paris Komün'ün bir diğer kahramanı Raoul Rigault da bulunuyordu. Son sözleri "Kahrolsun katiller! Yaşasın Komün!" oldu.

Komüncüler son ferdine kadar dövüşerek öldüler.

Aynı gün Komün'ün *Resmi Gazetesi*'nin 144. ve son sayısı Belleville'de basılarak dağıtıldı.

25 Mayıs Perşembe günü sabahı, iki gün önce öldürülen Komün kahramanı Dombrowski'nin cenaze töreni yapıldı. Yığınsal ve son derece duygusal olan tören Bastille meydanından kalkarak Pere-Lachaise mezarlığına kadar sürdü ve cenaze burada toprağa verildi. Törenin bu denli duygusal olmasının bir nedeni kuşkusuz orada bulunan tüm Komüncülerin böylesi yığınsal bir eylemde belki de son kez biraraya gelmiş olduklarını hissetmiş olmalarıydı.

Perşembe günü, kıran kırana savaşan Komüncüler için iyi haberlerin müjdecisi olmaktan çok uzaktı. Komün'ün önde gelen simalarından Delescluze'ün öldürüldüğü haberinin ardından, bir diğer önder Vermorell'in yaralı olarak düşmanın eline düştüğü

duyuldu. Vermorel ardından Versailles'a götürüldü ve orada yaralarına yenik düştü.

11. Arondisman belediyesi de Versailles ordularının eline geçince Paris Komünü'nün kalesi olan 20.Arondismanın belediyesine çekilmek zorunda kalan Komün Merkez Komitesi, Delescluze'ün de ölümüyle artık son kanlı savaşın bir an meselesi olduğunun farkına varmıştı. Bundan sonra alınacak tüm önlemler de bu yönde oldu.

26 Mayıs Cuma gününden 28 Mayıs Pazar sabahına kadar olan 48 saatlik süre içinde Paris'in 20. Arondismanı dışında bulunan bölgelerin hemen hemen tümü Versailles ordularının eline geçmişti. Buttes-Chaumont'da Pazar sabahı saat 4'de ateş sesleri kesildiğinde altıyüzelli Komüncü şehit edilmişti. Ardından, giderek Pere-Lachaise mezarlığına sıkıştırılan Komüncülerle Versailles askerleri arasında kıran kırana, göğüs göğüse çatışma altı saat kadar sürdü. Sayısal olarak düşman askerlerinden çok az olan Komüncüler gide gide dünya işçi sınıfının tarihine "Federeler duvarı" adıyla geçecek olan duvara kadar kısırıldılar. Burada esir alınan yediyüz kadar Komüncü kurşuna dizilerek alalecele hazırlanan çukurlara toplu olarak gömüldü.

Komün'ün en büyük önderlerinden olan Eugene Varlin ise aynı gün öğleden sonra bir papaz tarafından Cadet sokağında tanınarak Versailles'cılara ihbar edildi. Askerler tarafından esir alınan Varlin bir saat kadar itile kakıla yürümeyecek hale kadar getirildikten sonra dizlerinin üstünde dururken kurşuna dizildi. Onun öldüğüne inanmayan askerler Varlin'in kafasını dipçikleriyle parçalarken, komüncünün ölüsünden bile ne denli korktuklarını tüm aleme göstermiş oldular.

Paris Komünü'nün en son savaşçıları aynı gün öğleye doğru Ramponneau ve Tourtille sokaklarında son mermilerini sıktıktan sonra barikatlardaki mevzilerini terkettiler.

Komüncülerin uğruna can verdikleri kahramanca mücadele gelecek işçi kuşaklarına örnek oldu.

Resmi veriler 17.000-20.000 arasında Paris'li direnişçinin o uğursuz deyişle "ölü olarak ele geçirildiğini" söylerler. Oysa gerçek rakamlar bu verilerin en az iki katıdır.

Tam 125 (bugün 154 yıl-Ed.) yıldır Paris Komünü (Fransa'da) tabu niteliğini korumakta ve Fransa'da burjuvazinin resmi makamları, vurdumduymazlığı ve sessizliği yeğlemektedir. Bu davranış bile Fransız burjuvazisinin kendi halkına yaptığı vahşetin boyutlarını açık etmeğe yeter.

Oysa Thiers hükümeti isteseydi son bir hafta içinde binlerce Komüncüyü idam edeceğine esir alabilirdi. Ancak gerçek amaç, halk arasında filizlenen sosyalizm, işçi sınıfının kurtuluşu, sınıfsız topluma giden yolları döşemeye kalkışmak gibi kendisi için ölüm fermanı anlamına gelen kavramların tümünden

yokedilmesi idi. Bunun için de savaş uzatıldı ve işçi ve emekçilerin en bilinçli, en savaşkan evlatları savaş alanlarında fiziksel olarak yokedildi.

Ancaki bugün tüm dünyada açıkça gözlemlendiği üzere, onların uğrunda can verdikleri fikirler ve ülküler yokedilemedi. Aksine yere düşen bayrağı çok daha yığinsal olarak büyüklerini izleyen genç bir nesil kaptı. Ve yaptıkları ilk olumlu girişim 1880'li yıllara girerken Fransız İşçi Partisi'ni kurmak oldu.

PARİS KOMÜNÜ'NDEN ÇIKARACAĞIMIZ DERSLER

Yazımızın giriş bölümünde de belirttiğimiz gibi, Paris Komünü'nün önemi yalnızca tarihsel değildir. Komün, siyasal bir devrim olmasının yanı sıra, aynı zamanda işçi sınıfının siyasal erki ele geçirme savaşımında onun en doğal sınıfsal müttefikleri kimlerdir, bunlarla nereye kadar yola gidebilir, sınıfsal düşmanlarına karşı yürütmesi gereken tavır ne olmalıdır, ele geçirdiği burjuva devletinden yararlanabilir mi ve benzeri birçok soruyu (ki bunların herbirine verilmesi gereken yanıtın doğruluğu, kendine işçi sınıfının siyasal örgütüyüm diyen her hareket, parti vb. için yaşamsal önemdedir) gündemine getirmiş ve onlara yanıtlar vermiştir.⁶

Bu yanıtlardan yanlış olanları pek doğaldır ki vardır ve bizim için de affedilmez olacak olgu aynı yanlışları, hem de 125 (bugün 154 yıl-Ed.) yıl sonra ve sınıfsal çelişkiler bu denli derinleşmişken, tekrarlamaktır.

⁶ Bu konuda Türkçe çevrimiçi kaynak olarak aşağıdaki linklerden yararlanabilirsiniz: [Seçme Yapıtlar, Cilt: II](#) Ayrıca [Seçme Yapıtlar, Cilt: I](#)'de de *Manifesto* gibi metinlere ulaşabilirsiniz. Komüncü Lissagard'ın yazdığı *1871 Paris Komünü Tarihi* kitabının Türkçesi de topluca Notabene yayınlarınca 2019 yılında yayınlandı. Bu kitaba İngilizce olarak internet ortamında [History of the Paris Commune of 1871 by Lissagaray](#) linkinden ulaşılabilir.

Çıkaracağımız derslerin altını bize işçi sınıfının biliminin devleri daha olaylar sıcağı sıcağına iken çizmişlerdir. Bu bölümün amacı onların dediklerini, tekrarlamak pahasına da olsa hatırlamaktır.

Paris Komünü'nün tarihsel gelişimini yukarıdaki bölümde açıklarken Paris'in işçi ve emekçi halkını ayaklandıran iki olgunun olduğunu söylemiştik. Bunlardan biri, Fransız hükümetinin Prusya ile yaptığı barış anlaşmasının koşullarının son derece onur zedeleyici ve kabul edilmez olduğuydu. Sekiz ay süren savaş ve onu izleyen kuşatmadan en çok çeken Paris halkı olmuştu, dolayısıyla imzalanacak barış koşullarına son derece duyarlıydılar. Diğeri ise çalışma ve yaşam koşulları dayanılmaz hale gelen işçi ve emekçilerin zincirlerinden ya da yaşamlarından başka kaybedecek hiçbirşeyleri kalmamış olduğuna gerçekten inandıkları için, kapitalizmin boyunduruğundan kurtulmak amacıyla can havliyle silahlanmalarıydı.

Lenin'in de Paris Komünü'nün derslerini anlatırken belirttiği gibi, Komün'ün en özgün yanı bu iki olgunun aynı anda gündeme gelmiş olmasıydı.

Bu iki olgunun doğal olarak dayattığı görevler, yurtseverlik ve sınıfsal kurtuluş, Fransa'da devrimci hareketlerin ve de dolayısıyla Komün'ün yerine getirmeye çalıştığı görevlerdi. Oysa Lenin'in de açıkca belirttiği gibi, Fransa işçi sınıfının önderlerinin o andaki temel görevi, burjuvazinin iktadarına son verecek ve toplumsal devrimi başlatacak bir gündemin dayattığı görevleri yerine getirmektir. Savaşta uğranılan hezimetin ardından gelen ağır barış koşullarının neden olabileceği moral bozukluğuyla varsın burjuvazi uğraşa dursundu.

Komün'ün önderlerinin yaptığı çeşitli hataların içinde iki tanesinin üzerinde özellikle durmaya değer:

1. Komüncüler erki ele geçirme savaşında yarıyolda durdular, olayların doğal olarak dayattığı biçimde sonuna kadar

gitmeyi yeğlemediler. Bunun en çarpıcı örneklerinden biri Komün'ün Fransız Bankası'na karşı tutumudur. Bankanın kapısına kadar gelen Komüncüler, Marks'ın da hayretle andığı şekilde çocuklar gibi büyülenip kaldılar. Banka yöneticilerinin yaptıkları işlerde uzmanlaşmış olmaları anlaşılır, ancak ne yapıp edip o yöneticileri Komüncülerin sıkı denetim altına almaları, işi öğrenir öğrenmez de kendi elemanlarını onlarına yerine koymaları gerekirdi. Bunu yapmamakla Komün, yaşamsal önemdeki bir silahtan, finansmandan yoksun kaldı. Oysa bir çok tarihçinin de belirttiği gibi, eğer Komün Fransız Bankası'ndaki tüm paraya ve menkul kıymetlere el koymuş olsaydı, Thiers hükümetinin dize gelmesi an meselesi olurdu.

2. Komüncüler aşırı derecede insancılık anlayışıyla her işe yanaştılar. Örneğin, 18 Mart'ta Komün'ün başlamasıyla Thiers ve hükümeti Versailles'a kaçınca, moralsiz ve sayısız olarak da 50.000'i geçemeyen ordu birlikleri de onları izlemeyi yeğlemişlerdi. Sayıca daha fazla ve en önemlisi moral olarak çok üstün olan Ulusal Muhafızlar ve Komün'ün diğer silahlı güçleri burjuvazinin üzerine Versailles'a yürüyüp ordularını da yolda darmadağın edeceklerine, "arkadan saldırılmaz" deyip onlara dokunmadılar.

Bir anlık tereddüt onlara çok pahalıya mal oldu: Burjuvazi karşı saldırıya geçmek için Prusyalıların ellerinde esir olanlar da dahil olmak üzere tüm ordularını toplayıp vakit geçirmeden Komün'ü ezmek için karşı saldırı başlattı.⁷

⁷ *Derleyenin Notu:* Burjuvazi komünü ezmek için ne imkanı varsa kullandı. *Kavga* dergisinin Mart 1992 tarihli 13.sayısında "Paris Komünü: İlk İşçi Devleti" başlıklı kısa haber-yorumda bu korku ve korkunun ürünleri şöyle dile getirildi:

"Fransa burjuvazisi, Prusya ordularının serbest bıraktığı esir Fransız askerleriyle örgütlenerek Paris'e saldırınca, son ana kadar çarpışan Paris Komünü 29 Mayıs 1871'de düştü. 35 bin komüncü işçi ve emekçi, burjuvazi tarafından sorgusuz sualsiz, ya da "yargılanarak" idam edildi.

Komüncülerin aşırı insancılıklarının bir diğer örneği de karşı devrimin saldırılarının giderek arttığı bir dönemde, Nisan ayının sonlarında hâlâ savaş simgesi olan heykeller ve anıtları Paris'in caddelerinden ve meydanlarından kaldırmakla uğraşıyorlardı. Bu çok insani ve moral değer taşıyan bir saldırdıydı. Oysa o sıralar, askeri operasyonlara ağırlık verip karşı devrimin saldırılarını en acımasız bir biçimde püskürtmek günün ertelenemez görevidi.

Acımasızca sözcüğünü gelişigüzel olarak kullanmadık. Çünkü burjuvazinin saldırıları sırasında ta başından beri belliydi ki, ayaklanmayla gerçekleştirilen Komün'ün bastırılışı kanlı

"Komün yenildi ama, *işçi devleti* düşüncesinin burjuvaziye saldırdığı terör, derin oldu. Öyle ki, burjuvazi, Kilise, Komüncülerin kanıyla yıkanan Paris'in Monmartre tepesine bir kilise dikerek, "ruhunu temizleme" gereksinimi duydu. Ünlü *Sacre-Coeur'u* (yani Kutsal Kalp Kilisesi - *Ed.*) kurdu.

"Sacre-Coeur Bazilikası'nın girişindeki kitabelerden aktaracağımız şu sözler burjuvazinin duyduğu korkunun derinliğini güzel anlatır:

" 'Fransa'ya zarar veren kaza-belaların ve belki hâlâ onu tehdit eden daha büyük felaketlerin varlığından, Kilise ve Papalık yasalarına ve İsa'nın vekili kutsal kişiye (Papa'ya) karşı yapılan saygısızca saldırılardan (dolayı) Tanrının önünde utançtan titriyoruz! *Kilise* ile vatanımız sevgimizde birleşiyor.

" 'Suçlu insanlar olduğumuzu ve özellikle cezalandırılmış olduğumuzu kabul ve itiraf ediyoruz!.. Fransa'yı belalardan esirgemek için, İsa'nın kutsal kalbine adanmış bir tapınağın Paris'te yaptırılmasını desteklemeye söz veriyoruz.' " (*Kavga*, s:13, Mart 1992)

Burjuvazi böylece, işçi komüncüler belasıyla(!) onu "cezalandıran" allahtan özür diliyordu. Yapımına 1874'de başlanan ve 1914'de tamamlanan ve burjuva karşı-devrimin zafer anıtı olarak dikilen **dünyanın bu ilk anti-işçi, anti-komünist kilisesi**, bugün her yıl onu ziyaret eden milyonlarca turistle Kilise için para basmaya devam ediyor.

Bu vesileyle, Alevi ayaklanmalarının saldırdığı dehşetle uykusu kaçan Osmanlı egemen sınıfının Amasya gibi bir Alevi yatağına 18 medrese yaptırmış olduğunu, Hacı Bektaş Dergahına cami diktirdiğini hatırlatmakta yarar var.

Son olarak, dünya işçi sınıfının başta gelen marşı *Enternasyonal'in* söz yazarı Eugene Pottier'in bir *Komüncü* olması da kanlı sınıf mücadelesinin bir ürünüydü, tesadüf değildi.

olacaktı.

Burjuvazi, esirleri "ölü olarak ele geçirmeyi" tercih etmişti. İç savaşın böylesine kanlı bir havaya girmesi durumunda işçi sınıfının da kendisini savunması ve düşmanına en az onun kadar acımasız olması kaçınılmazdı. Bu gerçekleşmedi.

Komün'ün bize öğrettiği en önemli ders ise, herhalde Marks ve Engels'in *Manifesto*'nun ikinci baskısında değişiklik yapmalarını gerektirecek derecede önemli olan bir sonuçtur:

Burjuva devlet erkini yıkarak kendi devletini kurma aşamasında, işçi sınıfı, eski aygıtı değişiklikler vs. ile kendi amaçlarına uyarlayamaz. Bunun mümkün olmadığını Paris Komünü onbinlerce yiğit evladının yaşamı pahasına bize bir miras olarak bırakmıştır. Erki ele geçiren işçi sınıfının atacağı en az riskli adım, burjuva devlet aygıtını tümünden parçalayıp yıkmak ve yerine kendi devletini kurmak olacaktır. Bu gerçeği zaman içinde yaşam, şanlı Ekim devriminin ardından Sovyetler Birliği'nde doğruladı. Dünyanın ilk işçi devleti olan Paris Komünü yetmişiki gün yaşadı. Ardından kurulan Sovyetler Birliği ise yaklaşık yetmişiki yıl yaşadı.

Üçüncü büyük deneyimin önceki yanlışları tekrarlamaması ve sınıfsız topluma kadar insanlığı götürebilecek bir düzenin şu eski dünyamızda kurulması bir hayal değildir. Dünyadaki nesnel gelişim gerçekten komünizmi pencereden baktırıyor, tabii görmek isteyen gözlere. Ayrıca komüncü yoldaşlarımızın yaşamlarını seve seve adamları, şu andaki başıboş gidişi gerçekten bilinçli bir gidişe çevirip sınıfları kaldırma çabamız başarıya ulaştığında gerçekten boşa gitmemiş bir özveri olacaktır.

İşçinin Sesi Sayı 440-443 Mayıs - Eylül-Ekim 1996

Halkın Gücü: Halk Meclisleri⁸

Mustafa Kızıltepe

Bundan kısa bir süre önce DHKP-C tarafından önerilen "Demokratik Muhalefet Meclisleri (DMM)"ni ülkemizde kurma teklifi devrimci kamuoyu tarafından çeşitli yorumlarla karşılandı. Kimileri bazı nedenlerle eleştirdi, kimileri ise sıcak baktı. Bu sonuncular arasında partimiz TKP'nin de olduğunu Yürükoğlu yoldaşımız, *İşçinin Sesi*'nin 442.sayısında (Temmuz 1996) ve partinin 76.yıldönümü toplantısında yaptığı geleneksel konuşmada da (*Bakınız İşçinin Sesi*, sayı:443, Eylül 1996)⁹ açıkça belirtti. Yoldaşımız konuyla ilgili şunları söyledi:

“Bugün önümüzde somut bir öneri vardır: DHKP-C'nin Meclisler önerisi. Öngörülen gerçekleşme biçimiyle, içeriği ve hedefleriyle, yarınları ilgilendiren açılımlarıyla bu öneri, Türkiye devrimci hareketinin bugüne dek gördüğü en olgun, en kapsamlı öneridir. TKP bu öneriyi gönülden benimsemiştir. Bu öneri artık bizimdir, bizim de önerimizdir. Tüm örgütlerimiz, tüm üyelerimiz bulundukları her ortamda meclisler önerisini propaganda etmeli, kitleye duyurmalı, gerçekleşmesi için

⁸ *İşçinin Sesi*'nin introsu: Adı üstünde halk örgütlenmeleri olan Demokratik Halk Meclisleri, ezilen sınıf ve tabakaların temsilcilerinin en geniş katılımıyla oluşturdukları örgütlenmelerdir. Toplumun demokratik ve acil istemlerinin yerine getirilmesini devrimci yöntemlerle gerçekleştirmeyi hedefleyen, dolayısıyla devrimci örgütlenmelerdir. Yığın hareketinin belirli bir yükseliş düzeyinin bu şekilde örgütlenmeler doğurduğu, dünya işçi sınıfının tarihinde vardır. Bu yazı dizimiz, işçi sınıfının bu tür örgütlenmelerini inceleyen bir çerçevede hazırlandı.

Derleyenin notu: Bu yazı İşçinin Sesi'nin 445.sayısından itibaren 15 bölüm halinde yayınlandı. Son bölüm 1998 yılında, 464.sayıda yayınlandı.

⁹ Bakınız: [is443_09-1096.pdf](#)

çalışmalıdırlar." (*İşçinin Sesi*, sayı:442)

Yukarıdaki alıntıdan da açıkça görüldüğü üzere, partimiz bu öneriye ve onun hayata geçirilmesine büyük önem vermektedir. Yürükoğlu yoldaşımızın aynı konuşmasında belirttiği bir diğer kilit saptama olan Türkiye'de devrimci durumun varlığı somut koşulunu da gözönüne alırsak halk meclislerinin önemi daha da açık olacaktır. Şöyle ki, bugün ülkemizde halkımız parlamenter sisteme olan güvenini giderek yitirmektedir. Parlamentodaki partilerin halkı gerçekten temsil ettiklerine olan inancını da kaybetme aşamasına gelmiştir.

Öte yandan burjuvazi ve onun tüm siyasal örgütlenmeleri de sürekli bir hale gelen yönetememe krizi içinde debelenip durmaktadır. Ülkede günlük yaşamın görmek isteyen gözlere soktuğu bu saptamalar aslında devrimci durumun varlığının klasik tanımını verirken Lenin'in saydığı üç temel koşuldan ikisini oluşturmaktadır. O zaman karşımıza şöyle bir durum çıkmaktadır: Devrimci durum koşullarında halkın acil ve yakıcı sorunlarını çözebilmek amacına uygun gerekli bir mekanizma olarak Demokratik Halk Meclislerini oluşturmak.

Söz konusu Meclislerin temel ve nihai işlevi aslında *işlemeyen burjuva parlamentosu yerine halkın kendisinin doğrudan örgütlediği, gerçekten demokratik bir parlamento kurarak paralel örgütlenen bir erk yaratmaktır.* (abç-Ed.)

Bu erk aynı zamanda burjuvazinin vurucu gücüne karşı halkın kendini savunabilmesi için gerekli altyapıyı, yani silahlı halk milislerini kurma göreviyle de ilgilenmek durumundadır. Devrimci durum ortamının koşulları bu görevi kaçınılmaz olarak dayatacaktır. Fazla uzaklara gitmek gerekmiyor; yakın tarihimize, özellikle 12 Eylül 1980 faşist darbesine yol açan devrimci duruma bakmak yeterlidir.

Halkımızın devrimci girişimiyle kurulacak olan bu paralel örgütlenme, günün görevlerini yerine getirebildiği, burjuvazinin

erkine son vermek amacıyla örgütleyeceği karşı saldırıların başarıya ulaşabildiği ölçüde gerçekleştirilecek olan devrimin de siyasal erkini oluşturacaktır.

Buraya kadar söylediklerimizden Halk Meclislerinin, tarihteki örneklerinde de olduğu gibi, temel özelliklerini kabaca şöyle özetleyebiliriz:

1) Adı üstünde, Halk Meclisleri halk örgütleridir; yani ezilen sınıf ve tabakaların temsilcilerinin en geniş katılımı oluşturdukları örgütlenmelerdir.

2) Toplumun demokratik ve acil istemlerinin yerine getirilmesini devrimci yöntemlerle gerçekleştirmeyi hedefleyen, dolayısıyla devrimci örgütlenmelerdir.

3) Bunların sonucu olarak, işleyiş biçiminde doğrudan demokrasinin uygulandığı örgütlenmelerdir.

Ne kadar liberal olursa olsun, hiçbir burjuva demokratik düzen yukarda saydığımız özellikleri içeren bir meclisi burjuva parlamentosu yerine koymaya cesaret edemez. Çünkü bu, rıza demokrasisi dediğimiz temelde kurulmuş olan burjuva parlamenter sistemin bile bile üstünde oturduğu dalı kesmesi olacaktır ki, buna burjuvazinin izin vereceğini düşünmek hayaldir.

HALK MECLİSLERİNİN TARİHSEL GELİŞİMİ

Meclis sözcüğünün Rusça karşılığı "sovyet" olarak bilinir. Dolayısıyla, başarıyla sonuçlanmış bir deneyim olmasından da kaynaklanarak, Halk Meclisleri dendi mi akla ilk olarak, 1905 yılında kurulan ve 1917 Ekim devriminde kilit rol oynayan "Sovyetler" örneği gelir. Oysa geriye dönüp dünya işçi sınıfının tarihine baktığımızda, benzer paralel halk erki örgütlenmelerinin çok eskilere uzandığını görürüz. Bu saptamamızı birkaç örnekle kanıtlamaya çalışmaktan öteye gidemeyeceğiz; çünkü yazının belirlediği mütevazî çerçevenin dışına çıkmak tehlikesiyle karşı karşıyayız.

Aslında Halk Meclisleri ya da Sovyetler, 1917 Ekim devriminden sonra da dünyada çeşitli ülkelerde devrimci krizlerde ya da ayaklanmalarda yaşanmış olan deneyimlerdir. Bunlara en çarpıcı örnek olarak 1918'de Almanya'da devrimci ayaklanmanın arifesinde kurulan Sovyetleri, ya da 1936'da İspanya iç savaşında kurulan devrimci halk konseylerini (konsey sözcüğünün de yabancı kökenli olup meclis anlamına geldiğini hatırlatalım) verebiliriz. Kuşkusuz ki yakın tarihe baktığımızda dünyada devrimci krizler yaşamış diğer ülkelerde de benzer örgütlenmeleri bulmak mümkündür.

Dönelim yeniden Rusya'daki Sovyetler deneyiminden önce yaşanmış olanlara. Aşağıda sıralayacağımız örnekleri seçerken işçi sınıfının da yer aldığı halk güçlerinin giriştiği paralel örgütlenmeler olmasına dikkat ettik.

Bu örnekler içinde en önemlisi hiç kuşkusuz ki 1871 Paris Komünü'dür. Bu yıl 125. yıldönümü olması nedeniyle partimizin Merkez Organı *İşçinin Sesi'nde* bu konuyla ilgili bir dizi yazı yayınlandı (bkz. *İşçinin Sesi*, sayı: 440, 441, 442 ve 443). Bu yazıların vurgusu daha çok Komün'ün tarihsel gelişimi ve çıkarmamız gereken dersler üzerineydi. Komün'ün burjuva diktatörlüğüne paralel olarak örgütlenen bir erk olarak yapısının incelenmesini ise, konunun özel bir önem kazanması nedeniyle, burada yapacağız.

Hakim sınıfların erkine paralel örgütlenen bir erk olarak meclislerin en eski örneğinin, kapitalizmin beşiği İngiltere'de yaşandığı sanılmaktadır. İngiliz devriminin hemen ardından 1647 yılının ilkbaharında, parlamentonun dağıtılmasıyla birlikte, Cromwell'in orduları, rütbesiz askerleri temsil etmeleri amacıyla "ajitator" denen alt rütbeli subay ya da rütbesiz askerlerden oluşan temsilcilerini seçtiler. Bu ajitatorlar de asker meclisleri denen demokratik kurumları oluşturdular. Kendilerinin İngiliz halkının özgür insanlarının ordusu içindeki demokratik akımların

sözcüleri olduklarını, ve önderleri olarak da halk kahramanı Lilleburne'ü tanıdıklarını ilan ettiler. Ordunun üst düzey komutanlarıyla yaptıkları görüşmelerde, toplumun ordu desteğiyle daha radikal reformlara yönelmesine teşvik edilmesini ısrarla savundular. Tabii, çok geçmeden, hakim sınıflara ekonomik çıkarları nedeniyle göbekten bağlı olan ordu üst kademesiyle aralarında ciddi ayrılıklar çıktı. Aynı yılın Kasım ayında asker meclislerinin önyak olduğu bir ayaklanma kana boğuldu ve asker temsilcileri meclislerinin tamamı, Ocak 1648'de ortadan kaldırıldı. Ancak, halk arasında ilk kez "halkın devrimci diktatörlük erki" kavramı ajitatörlerin kanlarıyla yeşertilmiş, topluma maledilmiş oldu.

Tekrar Fransa'ya dönersek, hemen belirtelim ki "Paris Komünü" sözcüğü aslında 1871 Paris Komünü'ne özgü bir olgu değil! Tarihçiler bu sözcüğün ilk kez kullanılışının 1789 Fransız devrimine kadar uzandığını belirtiyor.¹⁰ Dolayısıyla, Paris Komünü olgusu 18. yüzyılın sonlarına kadar uzanıyor.

Ancak 1789 Fransız devrimi, burjuvazinin, kendi gibi yeni gelişen işçi sınıfı ve yoksul kent ve kır emekçileriyle birlikte ayaklanıp, krallığın ve onun temsilciliğini yaptığı feodal toprak sahipleriyle derebeylerinin egemenliğine son verdiği bir devrimdir. Bu sıralarda işçi sınıfı henüz emekleme döneminde; kendiliğinden sınıf olmanın ötesine gitmesi mümkün değil, çünkü kendi sınıf felsefesi, dünya görüşü daha olgunlaşmamış. Marks ve Engels henüz tarih sahnesine çıkmamışlar.

Tabii hem diyalektiği inceleyen filozoflar var, hem de insan haklarından, insanların eşitliğinden söz eden J.J.Rousseau gibi büyük düşünürler ve siyaset adamları var o dönemde. Ancak, bir Marks ya da Engels'in yaptığı gibi, kapitalizmin, gelişmesiyle

¹⁰ Bkz: S.Sciama, "*Citizens: A chronicle of the French Revolution* ", ya da F.Furet ve M.Omoun, "*Dictionnaire Critique de la Revolution Française* ", Flammarion.

birlikte kendi mezar kazıcısı olan işçi sınıfını da, tüm insanlığı ücretli emek sömürsünden kurtarıcı güç olarak bağrında nasıl yetiştirdiğini hiç kimse öngörebilmiş ya da yazıya dökebilmiş değil.

1789 Fransız devriminde ilk kez ortaya çıkan Paris Komünü de, kendini sonradan izleyecek olan örneklerde olduğu gibi, mevcut olan erke (ki burada feodal beyler ve krallığın erkinden sözediyoruz) karşı, paralel olarak oluşturulan bir devrimci (feodalizmi yıkıp yerine daha ileri bir üretim biçimi olan kapitalizmi egemen kılmayı amaçladığı için bu sıfatı kullanıyoruz) erkin, başı çeken burjuvazi ve onunla birlikte işçi sınıfı ve diğer emekçi kesimlerin temsilcileri tarafından oluşturulması ve bu erkin tüm halkın gözünde meşrulaşması sözkonusudur.

1789 Fransız devriminde oluşturulan Paris Komünü ve ülkenin diğer yerleşme merkezlerinde kurulan diğer komünler, "en katıksız sınıfsal bakış açısının ifadesi"ni oluşturuyorlardı. 1789-1794 yılları arasında feodal toplum düzenine karşı ayaklanan burjuva devrimci hareketiyle işçi sınıfı ve küçük burjuva devrimci hareketlerinin siyasal örgütlenme biçiminden başka birşey değildi. Bu komünlerde halkın *tüm katmanlarının* temsil edilmeleri nedeniyle demokratik halk meclisleri kavramına en yakın olan, tarihteki ilk örnekler olarak bakabiliriz.

Fransız devrimine damgasını vuran komün hareketi şöyle bir yapıdan oluşuyordu: Örneğin Paris'te, (ki doğal olarak en gelişmiş ve hareketli komünler burada bulunuyordu), 60 mahallede iki dereceli seçim sistemi uygulanıyordu. Önce halk seçmenlerini seçiyor, seçmenler de kendi aralarından tüm halkın temsilcilerini seçiyorlardı. Bu temsilcilerin oluşturdukları devrimci belediye meclislerinin tümü de, Paris Komünü dediğimiz yapıyı meydana getiriyordu. İlk kez Paris'te uygulanan bu komün sistemi, az zamanda tüm ülkeye yayıldı.

Siyasal görüşlerin sürekli tartışıldığı bir tribün olmalarının

dışında komünler herşeyden önce halk meclisleri ve de devrimci eylem merkezleriydiler. Doğal olarak bu yanları giderek burjuvazinin huzurunu kaçırmaya başladı! Çünkü komünlerin ezici çoğunluğunu yoksul halk oluşturuyor, kan akıtarak gerçekleştirdikleri devrimin ardından kendilerine daha adil bir pay talep ediyorlardı. Erki ele geçirene kadar emekçi ve yoksul halkla birlikte durmuş olan burjuvazi ise, üstüne konduğu zenginlikten kimseye pay vermek niyetinde değildi. Daha burada yollar ayrılmaya başlamıştı!

Komünlerin yaşadığı sürece halk bu devrimci erk aracılığıyla polisin örgütlenmesine önayak olmuş, ekonomik faaliyetin gelişmesine katkıda bulunmuştu. Özellikle Paris'te kurulan Komün, radikal ve doğrudan demokrasinin uygulanışına örnek oluşturuyordu: Halkın temsilcisi olarak devrimci belediye meclislerine seçilenler sürekli kontrol ediliyor, ve her an geri çağrılabilirdi. Bu yapı sonradan işçi sınıfının oluşturacağı tüm egemen ve bağımsız örgütlenmeleri ifade ediyor, bunların tarihteki ilk örneğini sergiliyordu.

Yukarıda da belirttiğimiz gibi, burjuvazinin temsilcileriyle emekçi halkın temsilcileri arasında hemen her geçen gün ortaya çıkan anlaşmazlıklar, zaman içinde kaçınılmaz olarak çatışmaya dönüştü. 1793 yılına gelindiğinde, siyasal erki eline geçiren burjuvazi ve selameti onunla birlikte davranmakta bulan feodal düzen artıklarının uyguladığı terör, devrimci belediye meclislerinin oluşturduğu komünleri ortadan kaldırmayı hedefliyordu.

Robespierre'in idamı ve gericiliğin giderek kontrolü ele almasıyla bu hedef önemli ölçüde gerçekleştirilmiş oluyordu.

Halk Meclisleri kavramının ilk ortaya çıktığı en eski tarihsel

dönemler, 17.ve 18.yüzyıla kadar uzanıyorlardı. Söz konusu dönem içinde en çarpıcı örneği, 1789 Fransız Burjuva Devrimi sırasında Komün adıyla tarih sahnesine çıkan Meclisler oluşturunuyordu.

Aristokrasiye ve feodal erke başkaldıran güçler arasında, ayakları üstünde dikilme çabası veren burjuvazi de bulunduğundan, doğal olarak onlar da devrimle birlikte oluşan komünlerin doğal üyesiydiler. Burjuvazinin temsilcilerinin bu Halk Meclislerine katılımı, devrimle birlikte siyasal erki ele geçirip egemen sınıf konumunu sağlama almasıyla birlikte giderek seyrekleşti ve sonunda halkın saflarından kopup, ana düşman bir sınıf haline geldi.

Fransa'da 1848-1850 yıllardan yaşanan devrim dönemine ulaştığımızda toplumdaki sınıflar arasında saflar çok daha netleşmişti. Fransız burjuvazisi ülkede kapitalizmin gelişmişlik düzeyiyle orantılı olarak kendi mezar kazıcısı olan işçi sınıfını da ortaya çıkarmıştı. 24 Şubat ve 20 Aralık 1848 tarihleri arasında yaşanan on aylık dönem, Fransa tarihinde işçi sınıfı için önemli deneyimlerle dolu bir devrimci süreçtir.

Bu dönemi işçi sınıfının bilimi ışığında incelemeye çalışan bizler için en büyük şans o dönemde bu bilimin kurucularından ve en büyük önderlerinden Kari Marks ve Friedrich Engels'in yaşıyor ve en verimli, en üretken yıllarına başlıyor olmalarıdır. 1848 devrimiyle ilgili olarak Marks'ın yazmış olduğu, *Fransa'da Sınıf Savaşları* ve de *Louise Bonaparte'nin 18.Brumaire'i* adlı yapıtları dünya işçi sınıfının bilim hazinesinin en seçkin örneklerindendir ve dönemin Fransa'sını anlamaya çalışanlar için vazgeçilmez başvuru kaynaklarıdır. Marks ve Engels ile ilgili olarak söz açmışken bir noktayı daha belirtelim: 1848 yılının onlar açısından bir başka önemi daha var ki, o da *Komünist Manifesto*'nun yayınlandığı yıldır. Bu başyapıtın önemini ne kadar vurgulasak azdır. Son ikiyüzelli yıllık dönem içinde

herhalde bu kadar çok dile çevrilip, basılan bir başka yapıt daha yoktur. *Komünist Manifesto*'da ayrıca konumuza ilişkin fikirleri bulmak olası olduğu gibi, 1871 Paris Komünü'nün deneyiminin ışığında altı çizilmesi gerekli dersleri de bulmak olanaklıdır. Bu söylediklerimizi aşağıda yeri geldikçe daha açık edeceğiz. Şimdi konumuzu fazla dağıtmamak kaygısıyla yeniden 1848 devrimine dönelim.

Fransa' da Şubat 1848'de gerçekleşen devrimde Halk Meclisleri konusunda en çarpıcı örneklerden biri kuşkusuz, "İşçiler için Hükümet Komisyonu"dur. Bir diğer adı da, "Luxemburg Komisyonu" (Paris 'teki Luxemburg sarayında icraat yaptığı için bu şekilde anılıyor) olan bu meclis, devrim sırasında halk yığınlarının baskısı sonucunda ortaya çıktı ve gerçek bir "işçi komisyonu" niteliğindeydi. Yapısal olarak bir komisyondan ve bir de meclisten oluşuyordu. Bünyesinde korporatif temelde seçilmiş işçilerle patronların delegeleri ve de Louise Blanc gibi birkaç sosyalist düşünür bulunuyordu.

Kısa sürede patronların delegeleriyle işçi temsilcilerinin arasında uzlaşmaz görüş ayrılıkları belirmeye başlayınca patronların delegeleri çekip gittiler ve bu komisyonlar giderek işçi ve emekçilerin siyasal ve toplumsal istemlerini dile getirdikleri platformlar haline geldiler. Haziran 1848'deki ayaklanmanın egemen sınıflar tarafından kanla bastırılmasının ardından bu komisyonlar da dağıtıldı. 20 Aralık'ta Louise Bonaparte devlet başkanı seçilerek erki ele geçirdi. Dört yıl sonra, Aralık 1852'de kendini imparator ilan etti, ta ki 1870 yılında Fransız ordularının Prusya orduları tarafından hezimete uğratılıp Paris'i kuşatmaları ve ardından Paris Komünü'nü doğuran olaylara gelene kadar...

Demokratik Halk Meclisleri: Proletarya Diktatörlüğünün bir çeşidi

Konumuz açısından Paris Komünü'nün önemi ve de Marks'ın bu tarihsel olaya olan ilgisi bambaşkadır. 1905 devrimi yaklaşırken Rusya'da sovyetleri kurma çabasında olan Lenin ve Bolşeviklerle diğer örgütlerin de model olarak baktıkları tarihsel olay hiç kuşkusuz ki Paris Komünü'dür. Şimdi bu gözle başlattığımız araştırmalarımızın sonuçlarını yazmaya devam edelim.

Paris Komünü ile ilgili yazılarımızdan hatırlanacağı gibi, Paris'in silah altına alınmış işçi-emekçi evlatlarından başka birşey olmayan (yani klasik anlamıyla bir sınıfın baskı gücü olarak eğitilmiş ordularıyla hiçbir ilişkisi olmayan) Ulusal Muhafızlar, merkez komitelerini bir *asker delegeleri meclisleri* sisteminin başına oturtmuşlardı. Paris Komünü'nü de tüm dünyaya ilan eden kurum buydu. Her temel birim bağlı olduğu birliğe temsilcisini seçiyor ve her birlik de seçimle üç temsilcisini altmış kişiden oluşan merkez komitesine yolluyordu. Her ay tüm birimlerde toplanan genel kurullar da tabana iyi çalışmayan temsilcilerini derhal görevden almak olanağını tanıyordu. Demokrasi sözcüğünü dilinden düşürmeyen dünya burjuvazisinin kaç temsilcisi böyle bir yükümlülük altına girebilir, merak ederiz!.. Dünya işçi sınıfı bu uygulamayı pratiğe koyalı 125 yıl oluyor.

Yine Komün ile ilgili yazılardan hatırlanacağı gibi, Paris Komünü'ne çok çeşitli siyasal görüşlü guruplar katıldı. Marks ve Engels'in önderlik ettiği Birinci Enternasyonal'e üye ya da onun görüşlerine yakın duranlar azınlıktaydı. Blanqui'nin tezlerini savunanlar hem devrimci kulüplerde, hem de merkez komitesinde destek buluyordu. Sonuç olarak ortaya çıkan ideolojik ayrılıklar, çeşitli pratik konularda herkesin uzlaşacağı

konumlarda tavrı belirleme şeklinde somutlandı.

Paris Komünü'nün karşılaştığı en önemli zorluklardan biri de kuşkusuz Paris'in dışında kalan bölgelerin ezici çoğunluğunda hakim küçük üretimin bu tarihsel deneyime olumsuz bakması, kendini onunla özleştirmekten titizlikle kaçınmasıydı. Başkentle ülkenin Paris dışındaki bölgeleri arasında olan bu çatışmanın bilincinde olan Komün, çeşitli meslek federasyonları kurma girişiminde bulunarak bu olumsuzluğu gidermeye çalıştı.

Halk yığınlarını Komün'ü açıkla desteklemeye teşvik eden nedenlerden biri de kuşkusuz, kariyer bürokratlarının yerini *seçimle göreve gelen halk temsilcilerinin* alması ilkesidir. Komün'ün Fransız halkına 19 Nisan 1871 tarihli duyurusu, bu konuda gösterilen hassaslığın bir örneğini oluşturur:

"Genel kurullara seçilen üyeler kamuoyu tarafından sürekli olarak gözetilecekler, kontrol edilecekler ve eleştirileceklerdir. Bu üyeler her an geri çağırılabilirler, yaptıkları işlerden sorumludurlar ve hesap vermekle yükümlüdürler."

Komünist Manifesto'nun bir yerinde, proletaryanın devrim sürecinde görevlerini anlatırken Marks ve Engels şöyle derler:

"Proletarya siyasal üstünlüğünü kullanarak burjuvaziden tüm sermayeyi devletin ellerinde merkezileştirmek amacıyla zaman içinde kopara kopara alacak, yani tüm üretim araçlarını elinde toplayıp proletaryayı yönetici sınıf haline getirecektir."

Tam da Fransa'da devrimin olduğu 1848 yılında yayımlanan *Manifesto* giderek kendi öz sınıfsal çıkarlarını daha güç bir biçimde talep eden dünya işçi sınıfı için hazırlanmış bir eylem kılavuzuydu.

Fransa'da devrimin yenilgisinden iki yıl sonra, yani 1850'de,

yeni bir devrimci dalganın gelmesinin çok uzak olmadığını sezinleyen Marks, "Merkez Komitesi'nin Komünist Ligi'ne Mesajı" adlı makalesinde izlenmesi gereken taktiklerin bir özetini sunar. Bu makalede *halk meclisleri* kavramının ilk kez dile getirilmiş olmasının yazımız açısından önemi vardır. Marks makalesinde şöyle der:

"Savaşmaları ister zaferle sonuçlanmış, isterse sürmekte olsun, işçiler kendi öz istemlerini belirleyip, burjuva demokratlarının istemlerinden ayrı olarak dile getirmelidirler. (...) Yeni resmi hükümetlerin yanısıra *kendi öz hükümetlerini*, ister yönetici organlar biçiminde, belediye meclislerinde, ister işçi kulüpleri ya da komiteleri biçiminde kurmak zorundadırlar. Bunu o şekilde yapmalıdırlar ki, burjuva demokratik hükümetleri yalnızca işçilerin desteğini kaybetmekle kalsın, aynı zamanda tüm işçi yığınlarının soluğunu ensesinde hissetsin, sürekli izlendiğini ve tehdit edildiğini anlasın." (abç-Ed.)

Yine aynı makalesinde Marks, işçileri silahlanmaya çağırır ve "bağımsız proleter muhafızlar olarak örgütlenmelerini, hem yöneticilerini, hem de askeri yönetimi kendilerinin seçmelerini ve devletin erkine değil, işçilerin oluşturduğu devrimci belediye meclislerine bağlı olmalarını, yalnızca onlardan emir almalarını" önerir.

Marks'ın yukarıda söz ettiği belediye meclisleri, işçi kulüpleri ve diğer kuruluşların devrimci örgütlenmeler olduğu açıktır. Marks bu örgütler aracılığıyla devrimi sürekli kılmak istemekte ve burjuva hükümetinin yanısıra bir "*ikili erk*" oluşturmayı önermektedir. Marks'ın öngörüşlerinin ne denli yaşam tarafından doğrulandığının en çarpıcı örneğini Rusya'da Şubat 1917 devriminden sonra yeniden ortaya çıkan işçi ve asker meclislerinin oynadığı rolde görüyoruz.

Yeri gelmişken bir noktayı belirtip yanlış anlamaları önlemekte yarar var: Marks, 1850 yılında yukarıda sözettiğimiz makalesinde devrimci programı açıklarken, halk meclislerinin merkezi burjuva hükümete karşı bir otonom erk oluşturduğunu söylüyor, ancak bu, yapılanmanın tamamen, her türlü merkezi otoriteden bağımsız olduğu anlamına da gelmiyor! Bağımsızlık, özgürlük, ne dersiniz, burjuva erkinden. Bu yüzden, tüm halk meclislerinin en yoğun biçimde eşgüdümünü ve tüm bu yapıların da işçi sınıfının merkezi otoritesine bağlı olmasının gerektiğini söylüyor Marks...

Yeniden 1871 Paris Komünü'ne dönelim.

Bilindiği gibi, Marks, Paris halkının ayaklanacağını ne önceden tahmin edebilmiş, ne de bu konuda somut pratik bir önlem almıştı. Hatta 1870'de cumhuriyetin ilan edilmesinin ardından Fransa işçi sınıfına uyarıda bulunmuş ve "yeni hükümeti devirmenin umutsuz bir çılgınlık olduğunu" vurgulamıştı. Gel gör ki devrim patlar patlamaz, Marks, ona, en ufak bir çekimserliğe yer vermeyecek biçimde, tüm gücüyle destek çıktı. Komün'ün kana boğulmasının ardından, topu topu iki gün sonra, 30 Mayıs 1871'de Birinci Enternasyonal Genel Konseyi adına hazırladığı (ve bu konuda yazılmış klasik eserlerden biri sayılacak olan) *Fransa'da İç Savaş* adlı raporu kaleme aldı. Son derece önemli fikirlerin ifade edildiği bu kitapta Marks, Komüncülerin davasıyla dünya proletaryasının davasının birbirinden ayrılamayacağını belirtiyordu.

Yazımızın konusunun ışığında Paris Komünü'nün bize öğrettiği dersleri Marks, Engels ve Lenin'in bu konuyla ilgili olarak yazdıklarından özetleyerek madde madde sıralayalım:

1. Devrimin başarıya ulaşabilmesi için işçi sınıfının burjuva devlet mekanizmasını yıkmaya zorunludur. *Komünist Manifesto*'nun 1872'de yapılan ikinci baskısına yazdığı önsözde Marks şöyle diyordu:

"Komün, özellikle şunu kanıtlamıştır ki, işçi sınıfı varolan siyasal mekanizmayı devralıp onu kendi amaçlarını gerçekleştirmek için kullanamaz."

2. Ordu, polis ve bürokrasinin yerini silahlı halk milisleri ve emekçi yığınlarının temsilcilerinin oluşturduğu, her an geri çağrılabilir, kontrol edilebilir ve de her an icraatının hesabını vermeye hazır bir özyönetim sistemi alıyordu.

3. Bunların sonucu olarak da burjuva parlamenter sisteminin reddedilmesi ve iki erkin birbirinden ayrılması ilkesini benimsemesi doğuyordu. Onun yerini alan Komün parlamenter bir yapılanma olmayıp, aynı anda hem yaşamayı hem de yürütme işlevlerini birlikte yürütebilecek bir kurum oluyordu.

4. "Komün" tipindeki devlet temelinde, geniş idari otonomiye sahip çok sayıdaki komün, piramit şeklinde bir yapılanma temelinde merkezi bir otoritenin etrafında birleşiyorlardı. İşçi sınıfının erki altında ise komünler devlete ayakbağı olan değil, tam tersine ona görevlerini kolaylaştırıcı işlevleri olan yapılar haline getirilmeliydiler.

5. Buraya kadar söylenenlerden de şu sonucu çıkarmak mümkündür ki, "Komün" tipindeki devlet komünizme, sınıfsız topluma geçişte, özel mülkiyeti ortadan kaldırabildiği, üretim araçlarını toplumsallaştırabildiği bir plan temelinde ekonomiyi örgütleyebildiği ölçüde, kısacası devraldığı kapitalist toplumun bağrında gelişmiş sosyalizmi yeşerttebildiği oranda olumlu bir rol oynayacaktır.

Marks, 1875'de kaleme aldığı, *Alman İşçi Partisi'yle ilgili Marjinal Notlar* adlı makalesinde bu konuyla ilgili olarak şöyle diyordu:

"Kapitalist toplumla komünist toplum arasında, birinden diğerine devrimci dönüşümden ibaret olan bir dönem vardır. Bu siyasal geçiş döneminde devlet,

proletaryanın devrimci diktatörlüğünden başka birşey değildir."

Son olarak da Engels'in proletarya diktatörlüğü ilgili meşhur alıntısıyla bu bölüme son verelim: Paris Komünü'nün 20.yıldönümü nedeniyle *Fransa'da İç Şavaş*'ın yeniden basımı için kaleme aldığı *Önsöz*'ü Engels şu sözlerle bitiriyordu:

"Alman cahili son zamanlarda duyduğu proletarya diktatörlüğü sözcüğünden görülmemiş bir şekilde korkmuş gözüküyor. Eh, sayın beyler, bilmek istiyor musunuz neye benziyor bu diktatörlük? Paris Komünü'ne bakın. İşte proletarya diktatörlüğü oydu."

RUSYA'DA HALK MECLİSLERİ (SOVYETLER)

Yazımızın bundan önceki bölümlerinde tarihsel olarak kapitalist toplumlarda egemen sınıfın devlet aygıtına paralel olarak halkın kendi erkinin örgütlenmesinin nasıl ortaya çıktığını ve bunun 1789 Fransız Devrimi ile 1871 Paris Komünü'nde somutlanışını kısaca inceledik.

Bu bölümde ise, tarihsel gelişim sıralamasına uygun olarak Rusya'da halk meclislerinin nasıl ortaya çıktığını incelemeye başlayacağız. Bunu yaparken hem 1905 devrimini hem de 1917 devrimini gözönüne alacağız. Çünkü, Rusya'da Sovyetler'in¹¹ ilk ortaya çıkışı da 1905 devrimi öncesine uzanıyor.

1905 devriminde Sovyetler'in temel önemi, Rusya'da ilk kez *doğrudan demokrasi* ilkesini yaşama geçirmek amacıyla böylesi bir siyasal yapılanmanın egemen sınıfın iktidarına paralel

¹¹ Sovyet = halk / temsilci meclisi

olarak kurulmaya çalışılmış olmasındadır kuşkusuz.

Bu sayede Rusya'da işçi sınıfı, savaşım tarihinde ilk kez olarak devrimci durum ortamında ülkede sınıf savaşının gerekçelerine uygun bir örgütlenmeyi yaratmış ve bu savaşımın daha ileri biçimler aldığı durumlarda da bu yapılanmadan faydalanmasını bilmiştir.

Burada hemen baştan belirtilmesi gereken bir nokta varsa o da, ne 1905, ne de 1917 Şubat Devrimi'nde sovyetlerin doğuşunda Bolşeviklerin ya da diğer devrimci siyasal kuruluşların doğrudan ve tayin edici bir rol oynamadıklarıdır. Bu anlamda, sovyetlerin ilk ortaya çıkışının kendiliğinden yanının ağır bastığını söylemek olasıdır. Tabii 1917 Şubat Devrimi'nde Bolşevikler de dahil diğer siyasal gurupların sovyetlerin yeniden canlandırılmasında 1905 devrimine oranla daha aktif bir rol oynadıklarını söyleyebiliriz; bu konuyu 1917 devriminde yeri geldiğinde daha ayrıntılı anlatarak aktarmaya çalışacağız.

Bolşeviklerin sovyetlerin içindeki saygınlığının artması, özellikle Lenin'in 1917 yılının başında kaleme aldığı *Devlet ve Devrim* adlı yapıtının yayımlanmasıyla yakından ilintilidir. Çünkü bu yapıt Rusya'da devrimci işçilere burjuva devletin ne olduğunu tüm çıplaklığıyla, 1871 Paris Komünü'nden ve de Marks'ın bununla ilgili söylediklerinden uzun alıntılar vererek anlatmış, işçi sınıfının savaşımının devrimle başarıya ulaşabilmesi için görevlerinin neler olduğunu yalın bir dille belirtmiştir. Dolayısıyla 1917 Şubat Devrimi ile yeniden fışkıran sovyetlerin ideolojik sınıf tabanının doldurulması böylece mümkün olmuştur.

Önce 1905 Devrimi ve sovyetlerin ortaya çıkışını ele alacağız, ardından da 1917 Şubat ve Ekim Devrim'lerinde sovyetler konularını inceleyeceğiz.

1905 DEVRİMİ VE SOVYETLER:

Sovyetler'in Rusya'da ilk ortaya çıkışının 1905 devrimiyle olduğunu yukarda belirttik. Peki 1905 yılına gelindiğinde ülkedeki nesnel koşullar ne idi ki, işçi sınıfı ve emekçi halk böyle bir örgütlenmeye gereksinim duydu? Bu soruyu yanıtlayabilmemiz için çok kısa da olsa 1905 Devrimi'nden birkaç yıl öncesine uzanıp Rusya'da kapitalizmin ve onun doğurduğu sınıf savaşının gidiş eğrisine, özelliklerine değinmekte yarar var.

1905 Devriminden önce ülkede durum:

19. yüzyılın ikinci yarısına geldiğimizde Çarlığın hüküm sürdüğü Rusya, Avrupa'nın belirleyici etkileri altında hızla kapitalist üretim biçimine geçme çabalarını yoğunlaştırdı. Bu hızlı değişimin ülkeyi içine soktuğu ekonomik, toplumsal ve siyasal dönüşümlerin Rusya'nın tarihinde belirleyici oldu.

Yaşamının sonlarına doğru Marks'ın Rusya'da kapitalizmin gelişmesine yakın ilgi duyması ve bu gelişmeyi ilk elden izleyebilmek için altı ay gibi kısa bir süre içinde Rusça'yı öğrenmesi boşuna değildir.

Ülkede hızla geliştirilmeye çalışılan kapitalizm, yarı-feodal bir ekonomik yapıyla, otokrasi rejiminin hüküm sürdüğü bir düzende yeşeriyordu. Emekçi ve yoksul halkın hızla proleterleşmesinin yanısıra gelişen burjuvazinin içinde de otokrasi rejimine karşı çatlak sesler yükseliyordu. Rusya'da serflikin 1861 yılında kaldırılmasıyla birlikte giderek artan oranda emekçi fabrika işçiliğine soyunuyordu. 20. yüzyılın başlarına gelindiğinde, Rusya'da endüstri sektöründe çalışan işçilerin sayısının 3 milyonu bulduğunu görüyoruz. İşçilerin önemli bir kesimi doğdukları köylerle ve dolayısıyla yakınlarıyla bağlarını koparmıyorlar, köyden gelen temel yiyecek malzemesi sayesinde

zor çalışma ve yaşam koşullarının altından kalkmaya çalışıyorlardı.

Ancak 19. yüzyılın sonlarına geldiğimizde, artık şehir proleterleri dediğimiz, çalıştığı şehirde doğup büyümüş, köyle bağları gittikçe zayıflamış emekçileri görmeye başlıyoruz. Tabii ülkenin devasa boyutlarını da gözönüne aldığımızda, Moskova'daki ev tekstil fabrikalarında çalışan iplik işçileriyle ya da Saint-Petersburg'da çalışan çelik işçileriyle Ural dağlarında çalışan maden işçilerinin, kökenlerinin bulunduğu köylere aynı şekilde bağlanmadıkları açıktır.

1870'ten itibaren hızla gelişen geniş çapta fabrika üretiminin ardından, bu süreç içinde hızla proleterleşen yoksul Rusya emekçileri kendilerini serflik dönemini hiç de aratmayan kötü çalışma ve yaşam koşullarıyla karşı karşıya buldular. Avrupa'da emekçilerin çok daha önceden yaşamış oldukları kapitalizm öncesi çalışma koşullarına benzer bir durum sürüyordu Rusya'da. Büyük işyerlerinde ve fabrikalarda ağır sömürü ve baskı altında çalışan işçiler haklarını almak için seslerini giderek daha gür çıkarıyorlardı. Hiçbir işyerinde günde 11 saatin altında çalışılmaması, son derece düşük olan yevmiye ve maaşların çeşitli cezalarla ya da diğer sudan gerekçelerle kesintiye tabi tutulması, savaşımının odaklaştığı noktalardı.

Öte yandan, işçilerin patronların gelişigüzel işten çıkarmalarına karşı hiçbir yasal koruması olmadığı gibi, hastalığa, sakatlığa ya da emekliliğe karşı bir sigortaları bile yoktu. Kısaca, 1905 Devrimi'nin hemen arifesinde Rusya'da endüstri sektöründe çalışan işçi yığınlarının yaşam ve çalışma koşulları dayanılmaz boyutlardaydı.

Ülkede ilk büyük grevler bu koşullarda patladı. Yerel ve de iyi örgütlenememiş olmasına rağmen 1870 ile 1879 yılları arasında 176, 1880 ile 1890 yılları arasında 165 grev örgütlendi. Bu grevlerin çoğunda işçiler makinalara saldırıp kırıyorlar,

düşman olarak onları görüyorlardı. Kapitalizmin gelişme döneminde ilk emekleme devresini yaşayan ve henüz kendiliğinden sınıf olmaktan kurtulamamış olan işçi sınıfının da tipik bir tepkisi olan bu eylemler, Rusya'da da sınıfın bilinç düzeyinin kendisi için sınıf olma aşamasına henüz varmadığını gösteriyordu.

19. yüzyılın sonlarına vardığımızda bu durum hızla değişmeye yüz tuttu. Çeşitli Marksist aydın guruplarının işçi sınıfının ideolojisini yaymak ve işçi ve emekçilere benimsetmek için harcadıkları yoğun çabalar sonuç vermeye başladı. Sınıfın gerçek bir siyasal hareketi giderek oluşmaya başladı. 1895 yılında gelen ikinci büyük endüstrileşme dalgası işçi sınıfı hareketinde bir sıçrama yarattı. Kendiliğinden grev hareketi hem sayıca artıyor, hem de giderek daha sertleşiyordu. Grevci işçiler hem istemlerini eşgüdümlü bir hale getirmek hem de dayanışma fonlarını yaratmak amacıyla kendi öz örgütlenmelerini yaratmaya başladılar.

1896 ve 1897 yıllarında Saint-Petersburg ve diğer kentlerde patlayan grevler, Rusya işçi sınıfının tarihindeki ilk büyük yığinsal grevler olarak bilinir. Bu grevlerdedir ki, ilk kez işçi sınıfının ekonomik savaşımının siyasal savaşımına olan bağlantısı grevci işçilerin belleğine kazılmağa başlamıştır.

1896 ve 1897 yıllarındaki yığinsal grev hareketinin konumuz açısından önemi, daha önce de belirttiğimiz gibi, işçi sınıfı hareketinin ilk otonom örgütlenme çabalarının belirmesindedir. Bu örgütlenmeler genellikle *grev komiteleri* ve *grev fonları* ile işçi sigortalarından oluşuyordu.

Grev komiteleri, işyeri temelinde örgütlenen yasadışı

yapılanmalardı. Grevin yönlendirilmesi ve grev fonunun oluşturularak kullanılması temel görev alanıydı. Zaman içinde bu komitelerin amaçları giderek değişime uğradı ve işçilerin savaşımlar ve eylemler merkezleri haline dönüştüler. Bir yandan dağıntı işçi hareketini toparlayıp disiplini hareket içinde egemen kılmayı, bir yandan da devrimci siyasal örgütlenmelerle bağlantı kurmayı kendilerine temel hedef edindiler. Zamanla disiplinin ve profesyonel çalışma anlayışının egemen olduğu bu örgütler, Çarın siyasal polisinin sürekli saldırılarına rağmen düzenli çalışma becerisine ulaştılar.

İşçi sınıfının örgütlenmelerinin bu tür dışında bir çeşidi daha var ki, konumuz açısından önemi yadsınamaz: 1880-1890 yılları arasında patlayan grevler sırasında fabrikalardaki grevci işçiler, fabrika yönetimi ya da otoriteyle görüşmek üzere kendi aralarından temsilciler seçiyorlardı. Örneğin, 1885 yılının Şubat ayında Tver kentinde bulunan dev tekstil fabrikasında grev patladı. Fabrika yönetimi ve kentin emniyet müdürü, tüm grevci işçileri makamlarına kabul edemeyeceklerini öne sürerek, aralarından bir temsilciler heyetini seçip görüşmelere yollamalarını istedikler. İşçiler derhal aralarından 7 temsilci seçip görüşmelere yolladılar. İki gün sonra grevin daha da yayılması üzerine kentin valisi aracı olarak devreye girdiğinde, temsilcilerin sayısı 16'yı bulmuştu. Görüşmeler sürerken işçiler fabrika binalarını işgal edip makinaları tahrip ettiler. Grevin bitimiyle de 16 temsilcinin hepsi işten atıldılar.

On yıl sonra benzer bir olay da Ivanovo-Voznesensk kentinde patlayan bir grevde yaşandı. Kentin valisi grevci işçilerden istemlerini bildirmek üzere bir delegasyonun seçilmesini istedi. 25 kişilik delegasyonun içinde ilk kez kadınlar da yer alıyordu. İşverenle görüşmelerden bir sonuç çıkmaması üzerine ertesi gün işçi temsilcilerinin bir kısmı hapse atıldı.

Bir diğer örnek de 1901 yılında, Saint-Petersburg'da dev

çelik işletmelerinde patlayan grevdir. Bu grevde fabrika yönetimi, grevci işçi temsilcilerinin istemine uygun olarak onlara bir lokal bile vermek zorunda kaldı!

Bu aşamada işçi temsilcileri genel olarak grevler sürdükçe varoldular. Sonra ya hapse atıldılar, ya işten çıkarıldılar ya da grevin bitimiyle kendiliğinden dağıldılar. Ancak burada altı çizilmesi gereken bir durum var ki, o da, temsilciliğin sonu genellikle ya hapis ya da işten atılmak olduğundan bu sorumluluğa soyunanların genellikle sınıfın bilinçli, gözüpek ve de giderek devrimci elemanların olmasıdır. Tabii bu da işçi temsilciliğinin giderek sınıfın en bilinçli kesimlerinden oluşması, işverenle olan kapışmanın giderek daha keskinleşmesi sonucunu doğurmuştur. Bunun sonucu ise devletin giderek artan biçimde işçi sınıfının ekmek savaşımına müdahale etmesi ve kaçınılmaz olarak savaşımın siyasal yanının ağır basması olmuştur.

Grevlerin böylesi keskinleşmesinin önüne geçebilmek amacıyla Çarlık hükümeti fabrikalarda "kıdemlilik" (Rusçası Starost) denen bir komite oluşturulmasını öngören yasa tasarısını, 10 Haziran 1903'te yürürlüğe koydu. Bu yasaya göre, bir fabrikada işçiler işverenin onaylayacağı adayları seçecekler ve işveren de bu adayların içinden her bir atölyeye bir tane olmak üzere kıdemli seçecekti. Seçilen kıdemlilerin işçilerin huzursuzluklarından başka hiçbir konuda söz hakkı olmadığı gibi, hiçbir yasal korumaları yoktu ve işveren onları herhangi bir maaşlı işçiyi işten attığı gibi atmak yetkisine sahipti.

Böylesine olumsuzluklarla dolu bir yasanın Rusya gibi devrim potansiyelinin hızla yükseldiği bir ülkede işçi sınıfının saflarında benimsenmesi düşünülemezdi ve öyle de oldu. Rusya'nın güneyini bir grev dalgası sardı. İki gün içinde greve katılan işçi sayısı 225.000'i aştı. En önemlisi devrimci ajitasyon ve propaganda işçi sınıfının saflarında geniş biçimde ilgi gördü; şöyle ki ekonomik istemlerin yanında siyasal istemler de yer almaya

başladı. Düzenlenen yığinsal eylemler polis ve ordu birlikleri tarafından kanla bastırıldı. Bütün bunlar yaklaşan devrimin bir genel provası havasına bürünürken Çarlık kurtuluşu 1904'te Japonya'yla savaşa girmekte buldu.

1905 Devrimi'nde sovyetlerin doğuşu

Rusya'da “sovyet” adıyla anılan Demokratik Halk Meclislerinin tarih sahnesine nasıl çıktıklarını anlayabilmek için 1905 Devrimi'ne kadar ülkenin yakın tarihini bundan önce kısaca incelemiştik. Bu bölümde, sovyetlerin Rusya'da ilk kez ortaya çıkmasıyla doğrudan bağlantılı olan 1905 Devrimi'ni biraz daha ayrıntılı ele alacağız.

Rusya'da işçi sınıfı ve emekçi yığınların hareketlilik düzeyinin 1904 sonu ve 1905 başlarında olağanüstü boyutlara ulaştığını görüyoruz. Bunun çeşitli nedenleri var:

Bir yandan ülkede yerel olarak her bir yanda patlayan grevler, işçi sınıfı ve emekçi halkın eskisi gibi yaşamak istemediğini gösteriyor, diğer yandan Çar 2. Nikola ve onun kukla hükümeti acil reformları gerçekleştirmekte ayak direliyorlardı.

Öte yandan 1904 sonbaharından beri Rus orduları Japonya ile giriştikleri savaşta yenilgi üstüne yenilgiye uğruyorlardı. Bir de bütün bunlar yetmiyormuş gibi, Çarlık imparatorluğunun kısıkacında yaşayan çeşitli uluslardan halklar, bağımsızlık savaşı vermek amacıyla Çarlığa karşı bayrak açmaya başlamışlardı.

Ülkede sürmekte olan çetin sınıf savaşına karşı Çarlığa karşı direnen güçlerin kendi aralarında bir birlik henüz kurulamamıştı. Bunu bir yere kadar doğal karşılamak gerekir, çünkü bu güçlerin içinde yalnızca halk sınıfları yoktu. Burjuvazinin liberal ve reformcu kesimi, bir yandan otokrasiyle daha fazla ileri gidilemeyeceğini Avrupa'dan da edindiği örneklerle görüyor ve ama öte yandan, halkın iktidara el uzatmasına fırsat vermeden, gerekli reformları bir an evvel en azından yapıyormuş gibi

göstererek, burjuva erkinin ne pahasına olursa olsun sürmesini sağlıyordu.

1905 Devrimi'nin patlamasına neden olan olayın ilginç yanı, eski Rusya'nın bittiğini çarpıcı biçimde simgelemiş olmasıdır.

22 Ocak 1905 bir pazar gününe geliyordu. Yaşam ve iş koşulları dayanılmaz boyutlara ulaşmış olan emekçi halk, o gün papaz Gapon'un çağrısına yanıt vererek, ellerinde Çarın portreleri, Hazreti İsa'yı tasvir eden resimler ve haçlarla onbinlerle eyleme katıldılar. Bu eylem, onların hâlâ Çardan bir beklentileri olabileceğini gösterdiği gibi, ona son bir mesaj yolladıklarını da gösteriyordu. Çarın ve hükümetinin bu uyarıya vereceği yanıt yaşamsal önemdeydi, çünkü emekçi halkın geniş kesimlerinin açık devrimci mücadeleye girip girmeyeceğine karar vermesinde temel etken durumundaydı. İşçi sınıfının bağrında güçlenme savaşımı veren çeşitli devrimci örgütler için de, bu anlamda durum kritikti.

Hakim sınıf, Kışlık Saray'a doğru yürüyüşe geçen bu barışçıl eylemi kana boğma kararı alarak kendi eliyle devrimin başlama sinyalini vermiş oldu: "Kanlı Pazar" olarak tarihe geçecek olan bu olayla birlikte, Rusya işçi sınıfının Çarlıktan beklediği tüm umutlar kesin olarak kayboldu, devrimci belgilere olan duyarlılığı ise arttı.

Petersburg'daki "Kanlı Pazar"ın hemen ardından ülkenin dört bir yanında devrimci patlamalar, grevler, yürüyüşler ve silahlı ayaklanmalar yaşandı. Rusya'yı temellerinden sarsan bu ilk devrimin doruğu Ekim-Aralık 1905 döneminde yaşandı.

Toplumsal tüm katmanlarının 1905 devrimine katıldığını söylemenin yanlış olmadığını kabul etmekle birlikte, şurası açıktır ki, 1905 Devrimi'nin en dinamik ve yoğun ayaklanmasına neden olan etken, *işçi sınıfının öncülüğünde başlatılan ve ülkeyi dalga dalga saran grev hareketleridir*. Çoğu kendiliğinden gelişen ve sınırlı genişlikteki çok sayıda grev, toplumda görülmemiş bir hareketliliğe ve çatışmalara neden oldu.

Şöyle ki, tarihçilerin yaptıkları incelemelere göre, 1905 yılının ilk aylarında patlayan grev dalgasına katılan grevci işçi sayısının 5 milyon 20 bine vardığı, bunun 700 bininin demiryolu işçisi, 500 bininin metalurji işçisi ve 475 bininin ise tekstil işçisi olduğu sanılmaktadır.

Yapılan bir diğer araştırmaya göre ise, "Kanlı Pazar" eylemini takip eden iki gün içinde yalnızca St. Petersburg'da greve çıkan işçi sayısı 150 bini aşıyordu.

Ayrıca büyük kentlerde ve endüstri merkezlerinde Ocak-Şubat 1905 tarihlerinde greve giden işçi sayısının son onyılıda yapılan tüm grevlere katılan işçi sayısından daha fazla olduğu belirtiliyor.

EMAR VAKFI

Ekim 1905'e kadar bu grevlerin ekonomik yanı daha ağır basıyordu. Siyasal nitelikleri ise bu tarihten itibaren daha açıkça ortaya çıkmaya başladı. İşçilerin en acil istemi çalışma koşullarının iyileştirilmesiydi. Bunun bir istisnası, St.Petersburg'da metal endüstrisinde çalışan işçilerdi; onların acil istemlerinin arasında çarlığa karşı belgiler bulmak mümkündü. Öte yandan belediye işçileri, büro emekçileri, fırıncılar ve dok işçileri de çalışma günün 10, 9, hatta 8 saate indirilmesini istiyorlardı.

"Kanlı Pazar"ı izleyen grev dalgasının ardından hükümet çarın itibarının halkın gözönünde tümenden yokolmasını önlemek amacıyla bazı ödün vermelere girişti. İşçilerin memnuniyetsizliklerinin nedenlerini araştırmak ve bunları gidermek amacıyla iki komisyon kuruldu. İşçiler arasında seçimle belirlenecek temsilcilerin bu komisyonlarda yer almaları öngörüldü. Bu girişimin ömrü iki haftadan uzun sürmedi, ancak

Petersburg'daki *İşçi Temsilcileri Meclisi*'nin kurulmasına ve daha da önemlisi işçilerin daha radikal konumlara gelme sürecine çok önemli katkıları oldu.

17 Şubat 1905'de St. Petersburg'da önemli bir toplantı oldu. Dokuz işkolunda çalışan işçi tabanının seçtiği 400 kişilik seçmenler kurulu biraraya geldi. Bu öncü işçilerin %20'si Rus Sosyal Demokrat İşçi Partisi (RSDİP) üyesiydi, %40'ı ise herhangi bir siyasal akımla örgütsel bağı olmayan ileri işçilerdi. Bunların önemli bir kısmı çarlığın zindanlarını bildiklerinden, Bolşeviklere yanaşmakta bir ikircimlik göstermediler. Onlarla birlikte imzaladıkları ultimatoma ise temsilci seçiminde seçme özgürlüğünü, tabanla temas ve fikir alışverişinde serbestliği ve de hapse atılmış olan işçi temsilcilerinin serbest bırakılmasını istiyordu.

Hükümet ertesi gün bu ultimatoma reddetti. Aynı gün komisyonda yer alacak işçi temsilcileri seçilecekti. Bu durum karşısında, temsilci adayları da komisyonda yer almayı reddettiler. Bir bildiri yayınlayarak, uyguladıkları boykotun nedenlerini halka açıkladılar ve işçileri şu amaçlar için mücadele etmeye çağırdılar:

1. 8 saatlik işgünü,
2. Devlet tarafından bir sosyal sigortanın kurulması,
3. Halkın temsilcilerinin hükümete katılması,
4. Japonya'yla olan savaşa son verilmesi.

Komisyonun 20 Şubat'ta lağvedilmesiyle birlikte, çarlığın işçi sınıfı ve emekçi halkın sorunlarını legal yollardan çözme girişimlerinin 1905 yılı için ilk ve sonuncusu böylece suya düşmüş oluyordu.

Ancak şunu hemen belirtelim ki, bu deneyimin tarihsel önemi, işçilere sovyetlerin bağrında fabrikalarda seçilmiş işçi temsilcileri aracılığıyla kendi öz sınıfsal istemlerinin dile

getirebileceğinin bilincine varmasıydı.

Sovyetlerin prototipi: İşçi Komiteleri

Daha önce de belirttiğimiz gibi, 1905 Ocak'ında Rusya'da grev dalgası patladığında bunu önceden planlayıp eyleme dönüştürmüş bir örgüt ya da sendikal yapılanma henüz yoktu. Diğer bir deyişle, bu grevler kendiliğinden grevlerdi; yerel sorunlardan kaynaklanıyor, birkaç gün ya da en fazla bir-iki hafta sürüyor, ondan sonra da, ya işçilerin istemlerinin yerine getirilmesi nedeniyle, ya da grevci işçilerin grev fonları tükendiği için sona eriyordu. Grevdeki fabrika temelinde seçilen işçi komiteleri, bulundukları fabrikadaki grev eyleminin yönetiminden sorumluydular.

Ancak tüm ülke çapında böylesi bir grev dalgasının eş zamanlı patlamış olması ve hareketin çeşitli birimlerde açıktan devrimci bir niteliğe bürünmeğe başlaması, bu grev eylemlerine önemli bir ivme kazandırdı.

Mantar gibi fışkıрмаğa başlayan işçi komiteleri çeşitli adlar altında ortaya çıkıyorlardı: Grev komitesi, delegeler meclisi, işçi komitesi, vs. Kısa zamanda bir isim giderek daha çok duyulmağa başladı: *İşçi Temsilcileri Meclisi (Sovyet)*.

Örneğin, St Petersburg'daki Putilov fabrikasında 3 Ocak 1905'de grev ilan edilir edilmez, işverenle görüşmeleri yürütmek üzere 37 kişilik bir *delegeler komitesi* oluşturuldu. İşverene sunulan istemlerin arasında, işçilerin istemlerini yönetimle görüşmek amacıyla *sürekli bir komisyonun oluşturulmasının* bulunması önemlidir. Ay sonunda aynı fabrikada yeniden grev patladığında, seçilen işçi delegeleri, diğer fabrikalardaki sınıf kardeşlerini ziyaret ederek, onlardan Putilov'daki greve destek istediler.

Grev, kısa süre sonra, işverenin bilinçli olumsuz tavrı nedeniyle sertleşmeye başladı. Mayıs ayında bir kısım işçi greve

katıldıkları için işten atılınca, kendi aralarında bir toplantı yaptılar ve 26 kişilik bir *komisyon* oluşturdular. Bu komisyonun amacı işçiler arasında bir yardımlaşma fonu kurmak ve örneğin bedava yemek verecek dört kantin kurmaktı.

Benzer örgütlenmeler, geçici ya da sürekli olarak, ocak ve şubat aylarında başkentte patlayan diğer grevlerde de oluşturuldu. Kısa sürede, ülkedeki diğer büyük yerleşim ve endüstri merkezlerinde de işçiler benzer yapılanmalara girişmeye başladılar.

İşçilerin böyle yerel örgütlenmelerinin mantıksal sonucu, kısa sürede aynı işkolunda ancak farklı fabrikalarda çalışan işçilerin oluşturduğu komitelerin bir araya gelerek, *fabrikalararası bir örgütlenme* yaratmasıydı. Öyle de oldu.

Bu türden *delegeler meclisinin* ilk ortaya çıktığı kent olarak Moskova bilinir ve ilk meclislerin oluşturulduğu işkolları da basın ve tekstildir. Örneğin aralık ayında Moskova'da basın işçileri, genel grev sırasında bir "Basın İşçileri Meclisi" oluşturdular. 110 işyerinde çalışan işçilerin seçtiği 264 delegenin oluşturduğu bu meclisin 15 kişiden oluşan bir *yürütme komitesi* bulunuyordu. Genel grevden sonra da varlığını sürdüren bu meclis, sendikal bir tüzük hazırlamaya girişerek bu işkolundaki ilk sendikalaşmanın da yolunu böylece açmış oldu.

Fabrikalarda oluşturulan *işçi komitelerinin*, ya da belirli işkollarında oluşturulan *delegeler meclislerinin*, 1905 yılının bahar-yaz aylarında, başta Moskova ve St Petersburg olmak üzere Rusya'nın büyük yerleşim merkezlerinde izlenen yoğun sendikalaşma çabalarına önemli katkıları oldu.

Burada önemli bir nokta şudur: Ne zaman ki bir işyerinde patlayan grev giderek aynı işkolunda ya da aynı yerleşim bölgesindeki diğer fabrikalara yayılma eğilimi göstermeye başlıyordu, o zaman *yerel bir yapılanma ile yetinmeye çalışmak eylemin başarısını tehlikeye atmak anlamına geliyordu*.

Bu nedenle çeşitli fabrikalarda seçilmiş olan işçi delegelerinin oluşturduğu *şehir ya da bölge temelinde daha merkezi bir örgütlenmeyi yaşamın kendisi dayatıyordu*. Böyle bir örgütlenme, temsil ettiği geniş işçi ve emekçi yığınlarının sözcüsü olarak, genel ya da işkoluna özel amaçlarla ilgilenmek üzere sorumluluk almış oluyordu. İşçi temsilcileri meclisi ya da *sovyet* diye adlandırılan örgütlenmeleri bu anlamda ele almak gerekir.

Akla kaçınılmaz olarak şöyle bir soru geliyor: Peki, sovyetlerle sendikalar arasında fark var mıydı? Varsa neydi?

Fark tabii ki vardı. Sovyetler ilk ortaya çıktıklarında daha belirgin olan bu farklar, zaman içinde daha da belirginleşti. İlk başlarda yalın grev komiteleri olarak ortaya çıkan bu yapılanmalar, zaman içinde giderek daha fazla devrimci mücadelenin içinde yer almaya başladı.

Sovyetler, giderek yalnızca ekonomik haklar için savaşımın tek bir elden nasıl yürütülebileceğini araştırıp uygulayan örgütler değil, aynı zamanda *temsil ettikleri işçi sınıfı ve emekçi halkın devrimci-demokratik siyasal istemlerinin elde edilmesi için de mücadele veren örgütler* haline geldiler. Ekonomik ve siyasal savaşıma belli bir ivme katmak sovyetlerin en önemli özelliklerinden biri oldu.

İlk başlarda işyeri temelinde işçilerin haklarını korumak amacıyla ortaya çıkmış olan bu örgütler, zamanla işçilerin daha örgütlü ve daha bütünleşmiş biçimde, tek bir yumruk gibi savaşıma gereksinimini karşılama görevini üstlenmiştir.

Buraya kadar söylediklerimizden açıktır ki, sovyetlerin ilk ortaya çıkış nedeni siyasal iktidarı ele geçirmek olmadı; ancak bu yapılanmanın verdiği savaşım zaman içinde giderek daha çok siyasal bir kimliğe kavuşmaya başladı.

1905 yazı ve ilk sovyetler

1905 Rus devriminin ilk sovyeti mayıs ayının ortalarında, Moskova yakınlarında bulunan, ülkenin en önemli tekstil merkezi olarak bilinen ve "Rusya'nın Manchester'i" diye adlandırılan Ivanovo-Voznesensk kentinde kuruldu. Kentte yaşam ve çalışma koşulları dayanılmaz boyutlardaydı. Sık sık, ufak çaplı da olsa grevler patlıyordu. Mayıs ayında, Bolşeviklerin girişiyle ve önderliğinde bir grev başladı.

9 Mayıs'ta işçilerin topladığı bir genel kurul, 22 maddeden oluşan istemlerini kaleme alıp işçiler arasında dağıtmaya başladı. Bu istemlerin önemli bir bölümü işyerinin iç işleyişindeki sorunların düzeltilmesiyle ilgiliydi; örneğin:

- * Gece vardiyasına ve fazla mesaiye son verilmesi,
- * Minimum aylık maaşın saptanması,
- * Bazı fabrikalarda oluşturulan "polis" örgütlenmesinin kaldırılması gibi istemlerdi.

İşçi meclisinin bu istemlerinin içinde özellikle "toplantı ve düşünce ifade etme özgürlüğü" ile ilgili bir madde vardı ki, açıkça grevin genel istemlerinin ötesinde daha geniş kapsamlı politik bir içerik taşıyordu.

İşçi meclisinin toplantısından üç gün sonra 12 Mayıs'ta grev başladığında 40.000'in üzerinde grevci işçi vardı. Ertesi gün yığınsal bir kitle Ivanovo-Voznesensk kenti belediye binasının önünde toplandı. Aralarından seçtikleri bir temsilciler heyeti kentin işyeri müfettişine grevcilerin istemlerini içeren listeyi iletti. İşyeri müfettişi heyetle yaptığı görüşmede, her fabrikada işçilerin patronlarla toplu müzakerelere katılmak amacıyla delegeler seçmelerini önerdi. Bu öneriyi olumlu bulan heyet, müfettişten delegelerin sonradan polis tarafından tutuklanmayacağına dair bir garanti alarak bu öneriyi onayladı. Ertesi gün grevdeki tüm fabrikalarda delege seçimleri yapıldı. Sadece Ivanovo-Voznesensk kentindeki fabrikalar değil, yöredeki diğer fabrikalar

da delegelerini seçtiler.

15 Mayıs 'ta kentin belediye meclisi binasında, "Ivanovo-Voznesesk temsilciler meclisi" ilk toplantısını kentin işyeri müfettişinin de katılımıyla yaptı. Meclis, temsil etmekte olduğu işçilerin ekonomik durumlarını iyileştirmekle ilgilenmenin dışında birşey yapmayacağını açıklayıp, siyasal-demokratik istemlerden söz etmemeyi yeğledi.

Ancak, aradan iki gün geçmeden, çarlık hükümeti, alelacele çıkardığı yeni bir yasayla kentteki tüm kamuya ait yerlerde ve dolayısıyla belediye binasında her türlü toplantı, yürüyüş ve gösteriyi yasakladı. Bunun üzerine belediye binasında toplanması olanaksızlaşan temsilciler meclisi ya da gerçek adıyla sovyet, toplantısını dev bir atölyede hem de temsil etmekte olduğu işçilerin gözü önünde sürdürmeye başladı.

Sovyet şu konularda eylemdeki işçi ve emekçilerin tek ses olduğunu duyuruyordu:

1. Grev eyleminin yöneticiliği,
2. Tekil eylemelere ve ayrı ayrı görüşmelere tavır koymak,
3. Eylemdeki işçilerin disiplinli davranmalarını sağlamak,
4. Ne zaman işbaşı yapılacağına karar vermek.

Mayıs ayının sonuna kadar geçen sürede bu grev eylemi olaysız sürdü. Bu arada sovyetin kamuoyuna açık düzenlediği toplantılarda, çeşitli devrimci siyasetlerin temsilcileri politik istemlerini (bir kurucu meclisin toplanması vs. gibi) dile getirdiler.

İşverenler heyeti sovyetin istemlerini reddedince sovyet bu sefer işçiler, bakanlığa başvurarak bir takım istemleri içeren bir liste sundu. Bu istemler, yaşlı işçiler için bir emeklilik sisteminin kurulması ve tek dereceli seçim sisteminin oluşturulup halkın da bu seçimlere katılmasını sağlamanın ötesine gitmiyordu.

Ancak hükümetin yanıtı çok acımasız oldu: 3 Haziran'da

işçilerin üzerine ordunun gönderilmesi, kanlı çatışmalara yol açtı. Gerilim birdenbire arttı. Bu arada, grevin uzun sürmesi nedeniyle, açlık da arttı. 24-25 Haziran'da işçiler ve emekçiler gıda mağazalarını zor kullanarak boşaltmaya, bazı işyerlerini de yağma edip yakmaya başladılar. Sovyetin gücü bu kabarışı dizginlemeye yetmedi. Bunun nedeni, sovyetin Çarlık hükümetine karşı gerektiği gibi kararlı bir tavır almamasına tepki gösteren işçilerin, insiyatifi ele almakta tereddüt etmeyecek kadar bilinçli olmalarıydı.

Sovyet, temsil ettiği işçileri 1 Temmuz'da işbaşı yapmaya çağırdı. Ancak, işverenlerin her işçiden eski çalışma koşullarında işbaşı yapacakları konusunda resmi teminat isteyince grev 18 Temmuz'a kadar uzadı. Bu tarihte işçi temsilcileri, ki bunların en önde gelenleri bu süre zarfında tutukluluk dönemi de geçirmişlerdi, işyeri müfettişliğine giderek işverenin önerdiği koşullarda işbaşı yapmayı görüşmek istediklerini belirttiler. Ardından da sovyet kendini dağıtma kararı aldı. Ancak, sovyetin dağılmasını izleyen aylar boyunca, eski üyeler çalıştıkları işyerlerinde işverene karşı işçilerin sözcülüğü görevini sürdürmeye devam ettiler.

Ivanovo-Voznesensk'te yaşanan sovyet deneyimini yalnızca elde edilen somut sonuçlara bakıp mahkum etmek haksızlık olur. Gerçekten de bu deneyim Rus halkına şunu açıkça göstermiştir ki, uzun süreli bir grev eyleminde de olsa, işçi ve emekçi halkın birlikte davranıp tek bir yumruk gibi vurması olasıdır. Tek başına bu kazanım bile Rusya halkının Ivanovo-Voznesensk'te yaşanan sovyet deneyimine sıcak bakmasına yeterli olmuştur.

İşçilerin mücadele birliği sovyet sayesinde gerçekleşmiştir. İlk ortaya çıkışında basit bir grev komitesi olmasına karşın, sovyet, kısa zamanda yapısal bir değişim geçirmiş, *bütün bir kentin işçi ve emekçi halkının işçi temsilci örgütü olma* konumuna erişmiştir.

Ve bu haliyle yalnızca işçi sınıfı saflarında değil, aynı zamanda işverenler ve resmi hükümet kuruluşları tarafından da kabul görmüştür. Seçilmiş bir kurum olarak, proletaryanın yeni ve daha üst düzeyde bir örgütlenmesini ifade etmiş, hızla gelişmekte olan devrimci işçi hareketi üzerinde iz bırakmıştır.

Ivanovo-Voznesensk'te yaşanan sovyet deneyimi çevre yöre ve kentlerde de benzer girişimlerde bulunulmasına kuşkusuz önyak olmuştur. Bunların bir tanesi, Rus Sosyal Demokrat İşçi Partisi'nin oynadığı belli bir rolden ötürü önemli.

Olay Ivanovo-Voznesensk'e yakın olan Kostroma'da meydana geliyor: Aynı yılın temmuz ayının başında yöredeki 10.000'den fazla işçi şalterleri indiriyorlar. 6 Temmuz'da (1905) şehirdeki büyük fabrikada çevre yörelerden gelen diğer grev temsilcilerinin de katılımıyla toplanıyorlar. Ertesi gün de 108 üyeden oluşan bir "Grevcilerin Temsilcileri Meclisi"ni kuruyorlar. Bu meclis de kendi içinde 12 kişiden oluşan bir grev yürütme komitesini ve de bir mali komiteyi seçiyor. RSDİP Merkez Komitesi'yle uyum içinde çalışan yürütme komitesi *Bülten* adlı bir grev gazetesi çıkartarak gelişmeleri kısa zamanda grevci işçilere duyuruyor.

Kostroma kenti işyeri müfettişi, kurulan sovyeti, grevci işçilerin doğal temsilci organı olarak tanıyor, ancak bir koşulla: Sovyetin içinde grevdeki fabrikaların dışında kimse olmayacak ve herkes 25 yaşının üstünde olacak. Bu öneriyle sovyetin içindeki en devrimci işçiler ve partinin görevlendirdiği profesyonel devrimciler hedefleniyordu. Ancak sovyet bu konuda diretiyor ve öyle de kalıyor.

Öte yandan işverenler, sovyeti grevcilerin doğal temsilcisi olarak kabul etmeyip, her fabrikada işçilerle ayrı ayrı görüşmeler yapmanın yollarını arıyorlar. Üç hafta sonra, grevcilerin temsilciler meclisi grevi bitirme kararı alıyor. Bu kez işçiler de kararı onaylıyorlar, çünkü hem fiziksel dayanma sınırına gelmiş

durumdalar, hem de işverenler günlük çalışma süresini bir saat kısaltmayı kabul etmiş.

Her iki sovyet deneyiminin de öğretici yanları var. Her ikisi de ocak ayındaki devrimci kabarıştan epey sonra olduklarından siyasi-demokratik istemler geri çekilmiş durumda ve daha da önemlisi, grevlerin tüm ülkeye yayılma eğilimi doğmuyor. Bunun için ekim ayındaki devrimci dalgayı beklemek gerekiyor.

Ekim Grevi ve St. Petesburg Sovyetinin Doğuşu

Petrograd sovyeti toplantıda.

1905 yılının sonbaharı yaklaştığında, Ocak ayından beri Rusya'yı çalkalandıran grev dalgası durulma eğilimleri

göstermeye başlıyordu. Bu gelişmenin önemli iki nedeni vardı:

1. Seçimlerle ilgili yasanın yürürlüğe girmesi ve 6 Ağustos'ta Duma'nın toplanması,
2. 23 Ağustos'ta Japonya'yla barış anlaşmasının imzalanması.

Oysa ülkede esen siyasal rüzgarın dindiği sonucuna varmak olanaksızdı, çünkü en ufak bir hoşnutsuzluk ya da falanca kentte işçi-işveren sürtüşmesi, halkın giderek daha da kabaran devrimci beklentilerine eklenince, anında patlayıcı bir durum doğabiliyordu. Ülkenin yaşamakta olduğu bu süreci en güzel anlatacak ifadeyi Marksist literatürde buluyoruz: *Devrimci durum!*¹²

Rusya'da devrimci durumu 1905 yılının sonbaharında doruğa çıkaran olay ise dev Ekim grevleridir. Şimdi bu grevlerin nasıl patladığını görelim.

Kopacak fırtınanın ilk sinyallerini veren, Moskova'da basın işçilerinin başlattıkları grev oldu. Ardından da 27 Eylül'de Kremlin'de çalışan işçiler greve gittiler. Bunun üzerine St. Petesburg'daki matbaa işçileri 3 Ekim'de bir dayanışma grevi örgütlediler. Üç gün sonra da Moskova'da demiryolu atelyelerinin bazılarında çalışan işçiler şalterleri indirdiler. Aslında Tüm Rusya Demiryolu İşçileri Sendikası'nın bünyesinde

¹² Devrimci durum konusunda aşağıdaki kaynaklara bakınız:

https://emarvakfi.net/wp-content/uploads/TKP-IS/Cek-AI/PDF/Orgut/IS-CEKAL_sinif-savasiminin-vardigi-asama-kp-taktikleri-I_0680.pdf

https://emarvakfi.net/wp-content/uploads/TKP-IS/Cek-AI/PDF/Orgut/IS-CEKAL_devrimci-durumda-sucustu-durumu_1179.pdf

https://emarvakfi.net/wp-content/uploads/TKP-IS/Kitaplar/PDF/ryurukoglu_ezht_5.basimson_rs.pdf

ve *İşçinin Sesi* nüshalarıyla R.Yürükoğlu'nun Siyasal Yazılar dizisi: [EMAR Arşivi](#)
[Emek Araştırmaları Vakfı](#)

genel bir grev planı birkaç kez tartışılmıştı. Sendika yönetiminin ikircimli tutumuna karşın işçiler kararlılıklarında diretince sendikanın Merkez Bürosu 4 Ekim'de Moskova'da grev kararı aldı. İki gün içinde Moskova'nın bütün garları çalışmaz hale geldi. Ardından grev dalgası çığ gibi tüm ülkeye yayıldı: 13 Ekim'de Rusya topraklarında tek bir tren işlemiyordu. Ülkenin tüm garlarında oluşturulan grev komiteleri, eşgüdümlü çalışarak ülke çapında demiryolu ulaşımını hepten durduruyorlardı.

Demiryolu işçilerinin başlattıkları bu grev kaçınılmaz olarak diğer sektörleri de er geç etkileyecekti. Ve öyle de oldu: 10 Ekim'de fabrikalarda çalışan işçiler de greve destek vermeye başladılar. İki gün sonra da artık ülkede bir genel grevin yaşandığı hiçbir kuşkuyla yer vermeyecek biçimde doğrulandı. Posta işçileri, hem kamu, hem de özel sektörde çalışan işçiler, bunların yanısıra serbest meslek sahipleri de genel greve katıldılar.

Genel grevin kalbi Moskova ve St.Petesburg kentlerinde atıyordu. Ülkedeki irili ufaklı bir sürü kent de onlardan gelecek sinyale göre tavrını alıyordu.

Ekim genel grevinin en önemli özelliği, ta başından itibaren *siyasal hedeflere* sahip olmuş olmasıdır. Şöyle ki, ilk başlarda demiryolu işçileri sendikası yöneticilerinin tutukluluklarına son verilmesini istemekle başlayan istemler, giderek hızla kişisel özgürlüklerin ve bir anayasanın kabulü, tüm siyasal tutukluların serbest bırakılması gibi daha genel kapsamlı *siyasal istemlere dönüştüler*. Genel grev süresince en sık yinelenen istemlerin arasında bir kurucu meclisin gizli oy ve doğrudan genel seçimle oluşturulması da bulunuyordu.

İşçi sınıfı ve emekçi yığınların yanısıra toplumun diğer katmanlarının da yığinsal olarak genel greve katıldığını, ya da en azından desteklediğini gözönüne aldığımızda, bu grevin çarlık rejimine karşı olan *tüm toplumsal katmanların siyasal protestosu* olduğunu söylebiliriz. Öyle ki, birçok işveren işçilerin fabrikada

toplantı düzenlemelerine izin veriyor, grev nedeniyle ücretlerinde kesinti yapmıyor, hatta grevci işçileri işten atmamayı yeğliyorlardı.

Öte yandan, kentlerdeki Duma'lar¹³ da aynı şekilde grev hareketiyle dayanışma içindeydiler, ya da en azından tarafsız durmayı seçiyorlardı. Birçok kentte grevci işçilere maddi yardım bile yaptılar. İşçi sınıfının başını çektiği bu genel grev eylemi toplumun nezdinde meşruluğunu böylesine su götürmez bir biçimde kanıtlamaktaydı.

14 Ekim'e geldiğimizde başketin dış dünyayla tüm bağları kopmuştu: Ne ulaşım vardı, ne telefon bağlantısı. Elektrikler kesilmişti, gazeteler çıkmıyordu ve fabrikaların önemli bir bölümü kapanmıştı.

Devrimci dalganın giderek daha büyümesinden ve erki ele geçirmeye yönelmesinden ödü kopan II. Nicolas, bu durumda Vitte'yi Çarlık Konseyi'nin başına getirdi. Vitte'nin bazı ödünler verilmediği takdirde bu devrimci kabarışı dindirmenin olanaksız olduğuna çarı inandırması üzerine, II.Nicolas 17 Ekim tarihinde meşhur "manifesto"sunu yayınladı.

Çarlık Manifestosu vatandaşlık haklarını garanti altına alıyor, seçme hakkını Duma'ların dışındaki halk yığınlarına genişletiyor ve o güne kadar yalnızca *danışmanlık* işlevi görmüş olan Duma'lara da *yasama hakkı* veriyordu. Bu manifesto, Ruysa halkının gözünde otokratik rejimin sonundan ve anayasal parlamenter bir rejimin başlamasından başka birşey değildi.

St. Petesburg İşçi Temsilcileri Meclisi (Sovyet) de genel grevin doruğa eriştiği sırada kuruldu. Aslında fabrikalar temelinde seçilmiş, temsili bir kuruluşun yaratılması fikri başketin işçilerinin çoktandır gündemindedi. Ocak ayındaki

¹³ Duma: Rusya'da devletin yerel ya da genel idare düzeyinde seçilmiş yasama temsilcilerinin olduğu yapılara verilen ad.

grevler sırasında, aylar boyunca birçok fabrikada temsilci komiteleri kurulmuştu. Başkent'in işçilerinin önemli bir kesimi, "*işçi özyönetimi*" ya da "*işçi kongresi*" kavramlarına karşı son derece duyarlıydılar.

St. Petesburg sovyetinin doğması için, somut bir olayın ya da olayların böyle bir yapılanmayı ertelenmez görev olarak gündeme getirmesi gerekiyordu. Ekim genel grevinin rolü de bu oldu. Ne zaman ki grev dalgası Moskova'dan St. Petesburg'a doğru yayılmaya başladı ve 11 Ekim'de ilk fabrikalar başkentte çalışmayı durdular, işçiler hep birlikte tek bir yumruk gibi davranabilmek amacıyla görüşme yapmak gereksinimi duydular. Bu nedenle, başta meşhur Putilov fabrikası olmak üzere çeşitli işyerlerinden işçi temsilcilerini seçtiler.

St. Petesburg sovyeti ik oturumunu 13 Ekim akşamı yaptı. Oturumun sonunda başkentteki tüm işçi ve emekçilere bir çağrı yapılarak temsilcilerini seçmelerinin istenmesi kararlaştırıldı.

Yapılan çağrıya baktığımızda, sovyetin ilk doğuş amacının, grevi tek bir elden yürütebilmek olduğunu görüyoruz. Bu çağrıyı izleyen günlerde işçiler hızla temsilcilerini seçmeye başladılar. Öyle ki, 14 Ekim'deki ikinci oturuma 40 büyük işyerini temsil eden 90 delege katılırken, ertesi gün yapılan üçüncü oturumda bu sayı 226'a fırlamıştı. Toplam temsil edilen fabrika sayısı ise yüze yaklaşmıştı. Bu oturumda aynı zamanda, toplantılara bundan sonra resmen üç politik hareketin de (menşevikler, bolşevikler ve sosyalist-devrimciler) katılması kararlaştırıldı. Ancak, her hareketten en fazla üç temsilci katılabilecek ve yürütme komitesinde sadece söz hakkı sahibi olabileceklerdi.

Böylece bir yandan II. Nicolas çarlık "manifestosu"nu yayımlarken, başkent'in işçileri de yönetici organına Rus devriminin simgesi haline gelecek olan adı koyuyorlardı: **Sovyet**.

Yukarıda da belirttiğimiz gibi, ilk doğduğunda grevin örgütlenmesi ve tek bir elden eşgüdüm içinde yürütülmesinden

başka bir amaç gütmeyen Sovyet, birkaç gün gibi kısa bir süre içinde kimlik değişimine uğradı. Başkent'in devrimci proleter bağrında, *işçi ve emekçilerin genel ve siyasal temsilciliği* görevini üstlenmeye başladı. İşlevleri kısa zamanda basit bir grev komitesinin işlevlerinin çok ötesine taşan St. Petesburg Sovyeti, işçilerin sorunlarıyla en basit sorunlarından en büyük sorunlarına kadar hiçbir ayırım gözetmeden ilgilenen bir "işçi parlamentosu" haline geldi.

İşçi sınıfının böyle bir örgütlenmesi tarihte ilk kezdir. Önemi de buradan gelmektedir. Bundan sonra kurulan sovyetlere örnek oluşturmıştır.

Ekim ayındaki genel grevin ardından St.Petesburg Sovyeti *dağılmama kararı* aldı. Böylece artık kesin olarak grev komitesi kimliğinden sıyrılıp, işçi ve emekçilerin devrimci savaşlarıyla ilgilenen genel bir organ haline geldi. Genel grevin somut koşullarının yarattığı bu örgütlenme biçimi böylece işçi sınıfı ve emekçi halkın elinde yeni bir silah oluşturdu.

1905 DEVRİMİNDE SOVYETLERİN YAPISI VE İŞLEVLERİ

1905 yılına geldiğimizde çarlığın otokratik baskısı altında bulunan Rusya'da liberal burjuvazinin dışında kimsenin örgütlenip hak ya da hukuk istemesi söz konusu bile değildi. İşçi sınıfının ve emekçi halkın hiçbir yasal örgütlenme hakkı yoktu. Ülkede hızla yeşermekte olan devrimci fikirlerin öncülüğünü yapan devrimci örgütler, yasadışı küçük gruplar halinde varlıklarını sürdürüyorlar ve etkin oldukları işyerlerinde işçilerin ekonomik savaşımını yönlendiriyorlardı. 1905 devrimi yaklaşırken patlamaya hazır halk hareketini örgütleyip yönlendirebilecek kalıcılaşmış bir yapı yoktu. İşte

sovyetleri ya da *demokratik halk meclislerini*, kendiliğinden ortaya çıkan öz savunma örgütleri olarak günün getirip dayatması buradan kaynaklanmaktadır.

Sovyetlerin doğdukları yerin fabrikalar olmasından daha doğal bir yer olamazdı o günün koşullarında; işçilerin bir araya gelip dertlerini, deneyimlerini anlattıkları, fikir değiş tokuşunda bulundukları yerlerdi fabrikalar. Ayrıca toplumsal yaşama hiçbir biçimde katılması söz konusu olmayan, parlamenter yapının olanca varolan yapısından faydalanamayan emekçiler için sovyet, demokratik olarak kendilerinin de söz sahibi olabildikleri yegane platformdu.

Fabrika temsilcilerinin seçimine herkesin katılması ve daha da önemlisi aynen Paris Komünü'nde olduğu gibi seçtiklerini her an kontrol edip gerektiğinde görevden el çektirmesi gibi günün koşullarına oranla çok ilerici olan yöntemlerin uygulanması işçilere, oylarıyla işbaşına getirdikleri örgütün eylemlerine gerçekten ve de verimli bir biçimde katıldıkları duygusunu doğuruyordu.

Sovyetlerin hızla yayılmasına bir diğer neden olarak işçi sınıfının ve emekçi halkın varolan siyasal sisteme ve onun örgütlerine karşı duyduğu güvensizliği verebiliriz. Emekçi halk, demokratik halk meclislerinin, gerçekten, entellektüellerin değil de bizzat yaşamı üretenlerin herşeye karar verdikleri bir kurum olduğuna inanıyordu. Devrimci siyasetlerin önemli bir kesiminin kadroları sözünü ettiğimiz entellektüeller olarak sıfatlandırılıyorlardı. Örneğin, Petersburg Sovyetinin ikinci oturumuna devrimci siyasetlerin katılıp katılamayacağı sorusu yoğun tepkilerle karşılanmıştı.

Öne sürülen görüşe göre, toplantılar yalnızca işçileri doğrudan ilgilendiren sorunları görüşmek üzere yapılmaktaydı, ve polemiklerle uğraşmak söz konusu olmamalıydı. Devrimci siyasal hareketlere karşı *tarafsızlık*, sovyetlerin bu dönemlerde

üzerinde titizlikle durduğu bir konuydu: Hatta bunun için işçiler, önde gelen üç siyasetin (menşevikler, bolşevikler ve SR'ler) temsilcilerinin eşit oranda katılmalarını en adil çözüm olarak görüyorlardı. Şunu hemen belirtelim ki devrimci siyasetlerin temsilcilerinin bir kısmı zaman içinde meclislerde kendilerinin, tabii esas olarak da militanı oldukları siyasal hareketin görüşlerinin doğruluğunu kanıtladılar ve böylece daha önemli sorumluluklar yüklendiler. Örneğin Moskova, Kostroma ve Tver gibi kentlerdeki sovyetler Bolşeviklerin fikirlerine ve önerilerine daha çok kulak veriyorlardı.

1905 devrimiyle Rusya'da ortaya çıkan sovyetlerin bir diğer önemli özelliği de her yerde tıpatıp aynı yapıya sahip olmaması, yörenin dayattığı yaşam ve çalışma koşullarına uygun olarak değişik biçimler almış olması, ve de sürekli olarak değişime uğramasıdır. Ancak bununla birlikte hepsinde aynı olan özellikleri de bulmak olası.

Şöyle ki: her sovyetin başında genellikle bir yürütme komitesi bulunuyordu. Komitenin görevi meclisin karar aldığı konularda ve doğrultuda günlük çalışmaları düzenlemektir. İşçi temsilcilerinin nezdinde komite bir anlamda "hükümet" işlevini görüyordu.

Sovyetlerin genel çalışma alanlarının içine giren işler de oldukça çeşitliydi. Kimisi grevdeki işçilerle dayanışma fonunun kurulmasına önayak oluyor, kimisi haber bülteni çıkarıyor, kimisi de askersel sorunlarla yakından ilgileniyordu.

Çalışmaların esas ağırlığını tabii işçi ve emekçilerin günlük toplumsal ve ekonomik sorunlarını çözmek oluşturuyordu. Bir anlamda, sendikaların henüz etkin olmadığı yörelerde sendika görevini üstlenmek oluyordu.

Buradan, sovyetlerin ikili bir işlev gördüklerini anlıyoruz: Bir yanda işçilerin ve emekçilerin çıkarlarını savunan özyönetim organları olmak, öte yandan da siyasal iktidarı alaşağı etmek için

çalışmalar yürütmek. Kısacası ekonomik ve siyasal savaşımları birlikte veren bir yapılanma olmak.

1905 Rus devriminin özü de böyle bir çalışmayı kaçınılmaz kılmış, bunun bir yanına ağırlık veren örgütler şiddetten başka eylem biçimini tanımaz olmuşlar, diğer yanına ağırlık verenler ise giderek ekonomizmin, oportünizmin batağına saplanmışlardı.

1905 Sovyetlerinin bir diğer önemli özelliği var ki, ülkemizde verilen devrim kavgasını da yakından ilgilendiriyor: Şöyle ki, sovyetlerin halkın gözünde meşrulaşması ya da yasallaşması, yığınların doğrudan devrimci savaşa katılmaya başlamasıyla gerçekleşiyor. Bir diğer deyişle, yığınsal devrimci eylemler yalnızca sovyetlerin kuruluşunda ve gelişmesinde değil, aynı zamanda halkın şuurunda bunların birer meşru örgüt haline gelmelerinde belirleyici rol oynuyor. Kimse gidip hakim sınıflardan yasal çalışma izni istemiyor! Halk da devrimci savaşa daldığı oranda kendi sovyetine sahip çıkıyor ve bu da etki tepki biçiminde birbirini ivmelendiriyor.

Kısacası, işçi ve emekçi halkın savaşkan bir ruhta olması ve bunun için özveriden kaçınmaması Sovyetlerin olağanüstü gelişmesine neden oluyor. Ne zaman ki grevler, eylemler duruluyor, sovyetlere olan ilgi de azalma eğilimleri gösteriyor. Bu söylediklerimizin çarpıcı örneklerini Troçki'nin "1905" adlı yapıtında okumak mümkün...

Buraya kadar söylediklerimizden de anlaşılacağı gibi, 1905 devrimiyle ortaya çıkan sovyetler, devrimci savaşımları sadece ekonomik alanla (örneğin 8 saatlik işgünü gibi) sınırlamadılar. Ekim 1905'teki dev siyasal grevlerde de (ki hatırlanacağı gibi bu aynı zamanda Petcrsburg Sovyetinin de doğuş nedenidir) defalarca emekçi yığınlarının siyasal istemlerini dile getirdiler. Kaçınılmaz olarak, bu planda çeşitli devrimci siyasetlerin halk meclisleri üzerinde tartışmasız ve de önemli etkileri oldu.

Örnek verecek olursak, Çar'ın "Manifesto"suna yanıt olmak

üzere, Petersburg Sovyeti 18 Ekim'de bir karar tasarısı onayladı. Bu karar tasarısından aşağıda aktaracağımız bölümün Bolşeviklerin siyasal programına olan benzediği gerçekten çarpıcıdır:

"Rusya halkı sağlam temellere dayanan siyasal haklara sahip olmadığı, ve de proletaryanın sosyalizm için verdiği savaşımın en uygun koşullarda gelişmesine olanak tanıyacak demokratik cumhuriyet kurulmadığı sürece devrimci proletarya silahını bırakmayacaktır".

Öte yandan, hemen hemen tüm sovyetlerin siyasal istemlerinin arasında "kurucu meclisin oluşturulması", "8 saatlik işgünü" gibi istemlere rastlamak olasıydı.

Ekim ayındaki dev siyasal grevlerle Aralık ayındaki ayaklanmayı ayıran zaman süreci içinde devrimci siyasetler ve işçi kuruluşları hemen her yerde toplanma özgürlüğünü bileklerinin gücüyle, hakim sınıfın temsilcileriyle falan hiç görüşmeden, söke söke elde etmişlerdi. Bunun en güzel ve çarpıcı kanıtı olarak, ülkenin dört bir köşesinde mantar gibi biten sovyetlere karşı çarlık hükümetinin ve polisinin hiçbir engel oluşturamamalarını verebiliriz. Kamuya ait binaların işçi kurullarının ya da emekçi halkın toplantılarını yapabilmesi için tahsis edilmesine, işçi ve emekçilerin temsilcilerinin dumaya (parlamento) girmesine yönelik istemler de geniş halk yığınları arasında büyük destek buluyordu.

Buraya kadar saydığımız işlemleri guruplayacak olursak, sovyetlerin şu görevleri yerine getirmek üzere çalışmalar yürüttüklerini söyleyebiliriz:

- 1) Halkın temsilcilerinin seçilmesi ve bunların bir halk meclisinde toplanması,
- 2) İşsizlere yardım mekanizmasının oluşturulması,
- 3) Sendikal ve siyasal derneklerin kurulması,

- 4) Siyasal grevin sürdürülmesi,
- 5) Hakim sınıflara karşı savaşım vermek,
- 6) Halk ayaklanmasının örgütlenmesini yapmak.

Bir yandan işçi sınıfının ekonomik haklar için verdiği savaşıma destek vermek, öte yandan onun siyasal içerikli istemlerinin sözcülüğünü yapmak ve bu anlamda bir çalışma geliştirmek: işçilerin bağırlarından çıkardıkları sovyetlerinden istedikleri bunlardı. Çoğunlukla somut, pratik sorunlarının bir an evvel çözümlenmesi için acil önlemler alınmasını bekliyorlardı.

1905 yılının sonunda devrim yenilgiye uğrayınca sovyetlerin de giderek yok olma süreci ortaya çıktı: en önde gelen meclis üyeleri ya tutuklanıp zindanlara atılmışlar; ya da illegaliteye geçmişlerdi. Ancak geriye kalan Sovyet temsilcilerinin önemli bir kesimi, çalıştıkları işyerlerinde işçilerin güvenini kazanmaya ve onların işverene karşı sözcüsü olma görevini sürdürmeyi başardılar.

Bu güven ve desteğin en çarpıcı örneklerinden biri de St. Petersburg'da yaşandı. Petersburg Sovyetinin üyelerine karşı Çarlık hükümetinin açtığı mahkemeler sürerken, işçiler ve emekçiler, sovyet yasaklanmış olmasına karşın, temsilcilerini hiçbir zaman yalnız bırakmadılar. Duruşmalara yığınsal olarak katılarak, imza kampanyaları ya da dayanışma toplantıları düzenleyerek kendi öz meclislerindeki temsilcileriyle sonuna kadar dayanışma içinde olduklarını dosta düşmana kanıtladılar.

Devrimin yenilgiye uğramasıyla birlikte sovyetlerin yasaklanması, yöneticilerinin hapse atılması ya da sürgüne yollanması, onların fiziksel olarak varlığını tabii ki olanaksız kıldı; herseyden önce devrimci durum ortamı ve halkın devrimci hareketliliği durulmuş, yerini giderek karşı-devrimin baskıcı rejimine bırakmıştı. Ancak işçi ve emekçi halkın belleğinde sovyet deneyimi bir daha unutulmayacak biçimde kazanmıştı.

1905'in şanlı grevlerini yaşamış olan işçi ve emekçiler

zengin deneyimlerini kendilerinden sonra gelen nesile her fırsatta anlatıyorlar, Rusya'daki işçi sınıfının bir devrimci eylem geleneğinin olduğunu ve de sovyet deneyimini unutturmamaya çalışıyorlardı. Vermek istedikleri mesajın özü aslında yeni bir devrimci patlamanın çok uzak olmadığı, ve bu durumda işçi sınıfı yeniden alanlara çıktığında arkasında zengin bir deneyim geleneğiyle savaşıacağı yönündeydi.

1905 SOVYETLERİNİN TARİHSEL ÖNEMİ

1905 devrimiyle Rusya'da ortaya çıkan sovyetlerin tarihsel olarak önemlerinin en başında, bu örgütlerin, Rusya işçi sınıfının doğrudan doğruya kendilerinin yarattığı, ekonomik, siyasal içerikli tüm sorunlarını tartıştığı demokratik içerikli öz örgütleri olmaları gelmektedir.

Özellikle Petersburg Sovyetinin burada tarihsel olarak önemini belirtmek gerekiyor, çünkü bu sovyetin işçi sınıfına bıraktığı devrimci gelenekler özellikle kalıcı olmuşlar, ve 1917 Şubat'ında yeniden devrim patladığında günün devrimci görevlerini yerine getirmeye en hazır örgüt niteliğini kazanmıştır. Tam 12 yıl süren gericilik dönemine karşın halkın devrimci potansiyelini diri tutabilmek ve bunu da 1905 devrimindeki sovyet deneyimiyle bağlayabilmek, ardından da ilk fırsatta ayaklanmanın başını çekmek için 1905 devriminin bağrından çok esaslı kadrolar çıkmış olsa gerek...

1917 devriminden farklı olarak, 1905 devrimine yönelik az çalışma ya da ilgi olmuştur Rusya sınırlarının ötesinde. Bu devrimle daha çok 2.Entemasyonal'in önde gelenleri yakından ilgilenmişler, hatta Alman Sosyal Demokrat Partisi'nin sol kanadının önde gelen isimlerinden Karl Liebknecht ve Rosa Luxembourg, geniş tartışmalara yol açan "yığın grevi" kavramını 1905 devrimini model alarak geliştirmişlerdir.

1905 devriminin Sovyet deneyiminin bir diğer önemi de

Bolşevikler için 1917 devriminin hazırlanmasında zengin bir kaynak oluşturmaları, bir çeşit prova görevini görmüş olmasıdır. Lenin'in önderliğindeki Bolşevikler 1905 Sovyet deneyimi sayesinde ki eski deneyimlerden gerekli dersleri çıkarmayı başarmışlar ve 1917 şanlı Ekim devriminin başarıya ulaşmasında yeniden tarih sahnesine çıkan sovyetlerin rolünü kalıcılaştırmışlardır.

Bunu nasıl başardıkları ise yazımızın bundan sonra kalan kısmının konusu.

1905 devriminde Sovyetlere neden bu kadar uzun yer ayrıldığı konusunda yoldaşlarımın haklı şikayetleri olacaktır. Ancak şunu belirtmeliyim ki 1905 Sovyet deneyimi ilk sovyet deneyimi olduğundan kanımca özel bir önem taşıyor, hele hele biz Türkiyeli komünistler açısından... 1917'deki sovyetler tabii ki önemli, ancak arkalarında koca bir deneyimle geliyorlar; tüm devrimci siyasetler bu konudaki görüşlerini geliştirmişler, eski yanlışlar tekrarlanmıyor... Bizim için önemi bir anlamda buradan kaynaklanıyordu.

1917 Devrimi'nde Sovyetler

1. Şubat 1917'den önce ülkede durum

1905 yılında Rusya'da patlayan devrimin nasıl işçi sınıfının ve emekçi halkın, egemen sınıfın erkine paralel olarak kendi iktidarlarını yaratabilmek amacıyla demokratik halk meclislerini (Sovyetleri) ortaya çıkardığını bundan önceki yazılarımızda gördük.

Hatırlanacağı gibi, 1905 devriminin doruk noktası Ekim ayında tüm Rusya çapında patlayan genel grevdi. Ülkenin dört bir yanından fıskıran sovyetler aracılığıyla tüm emekçiler, en geniş

demokratik haklara, istemlerini diledikleri gibi sözle ya da yazıyla dile getirme özgürlüğüne ilk kez sahip olmanın coşkusunu yaşadılar. Ancak, devrimci dalganın dinmesiyle birlikte Çarlık devleti ve onun baskı-terör örgütleri, emekçilere karşı acımasız bir sindirme, devrimci durumun kalıntılarını yoketme operasyonuna giriştiler.

1907 yılına geldiğimizde gericiliğin duruma tamamen hakim olduğunu söylemek mümkündür. Şöyle ki işçi sınıfı ve emekçilerin 1905 devrimi sırasında kan ve can pahasına söke söke aldıkları haklar (örneğin kısıtlı seçme hakkı, sendikaların kısmen yasallaşması gibi) *tümden ellerinden alınmıştı*. Öte yandan çalışma süresinin kısaltılması, ücretlerin arttırılması gibi kazanılmış ekonomik hakları da iptal edilmişti. İşçi sınıfı hareketinde bu gerilemenin altında yatan en önemli etkenlerden biri, kuşkusuz bir yılı aşkın yoğun bir savaşım döneminden sonra yorgun düşmesi, yöneticilerinin hapse atılması ya da sürgüne yollanmasıyla birlikte hareketin başsız kalmasıdır.

Gerilemenin en yüksek olduğu yıl olarak 1910 veriliyor. Resmi istatistiklere göre 1907 yılında grevdeki toplam işçi sayısı 740.000 iken bu rakam giderek 176.000'e, 1909'da 64.200'e ve 1901 'da da 46.204'e kadar düşüyor.

II. Duma'nın 1907 Haziran'ında dağıtılmasının ardından devrimci partilerin de hemen hepsi illegaliteye geçiyorlar ve yığın çalışmalarını da çeşitli demokratik dernekler ya da sendikalar aracılığıyla sürdürüyorlar.

Bu gericilik döneminde Rus Sosyal Demokrat İşçi Partisi'nin Bolşevik ve Menşevik kanatları da birbirlerinden kesin olarak kopup, savundukları program doğrultusunda ayrı çalışmalarını yürüttüler.

Bolşevikler gericilik dönemi süresince zor koşullarda da olsa partiye kadro yetiştirme çalışmalarını aralıksız sürdürdüler. *Sayıcı az, ancak son derece disiplinli, gericiliğin baskılarına karşı*

mücadele etmede deneyim kazanmış ve her türlü özveriye hazır elemanı partiye kazandırmak hedefi, Bolşeviklerin gündeminde her zaman en önemli maddelerden biriydi. (abç-Ed.)

Bolşevikler için kilit sorun, devrimci dalganın bir daha gelip gelmeyeceği değildi, partinin yeni bir patlama olduğunda yığınlara önderlik edebilecek kadar güçlenmiş olup olmayacağıydı.

Tarih Lenin'in ve Bolşeviklerin tahminlerinde yanılmadıklarını kısa sürede doğruladı: 1912'ye gelindiğinde ülkede ekonomik ve toplumsal krizin ağırlığı bir önceki yıla oranla büyük grev dalgalarına yolaçtı ve zaten ondan sonra da eylemlerin yükseliş eğrisi 1917 devrimine kadar hiç duraksamak bilmedi. Resmi verilere göre 1911 yılında toplam grevci işçi sayısı 105.200 iken bu rakam 1912 yılında 725.500'e, 1913'de 861.300'e ve 1914 yılının ilk altı ayında ise 1.337.500'e fırlıyor. Bolşeviklerin gericilik dönemi sırasında yürüttükleri yoğun çalışmalar da meyvelerini vermeye başlıyor, işçi ve emekçilerin sayısında önemli bir artış izleniyor. 1. Dünya Savaşı'nın arifesine geldiğimizde St. Petersburg ve Moskova'daki sendikaların önemli bir kısmında üye sayısının çoğunluğu Bolşeviklerden yana tavır koyuyor.

Öte yandan, 1914 yılının ilk yarısındaki grevci sayısının 1905 yılının ilk altı ayındaki grevci sayısı ile aynı düzeyde olması ülkedeki devrimci krizin boyutlarını yansıtır.

1914 yılında I.Dünya Savaşı'nın patlamasıyla birlikte Rusya'da Çarlık ülkedeki ekonomik darboğazdan ve onun yarattığı devrimci krizden kurtulmayı, emekçi halkları tek bayrak altında toplayıp cephede kıyıma sürmekle gerçekleştirmeye çalışıyor. Gerçekten, dünya savaşının patlaması, işçi sınıfı ve emekçi halkın grev eylemlerine geçici bir süre gerici çekici etki yapıyor, ancak ileride göreceğimiz gibi savaş da ordunun giderek bölünmesini ve devrimin saflarına yaklaşmasını getiriyor.

Dünya savaşının patlamasıyla birlikte, Rusya'da, şehir ve özellikle de kır emekçilerinin önemli bir kesimi silah altına alınıyor. Kentlerde, fabrikalarda ve diğer işyerlerinde boşalan işleri kırdan gelen emekçiler ve çok sayıda kadın emekçiler dolduruyor. Bu nedenle, ülkede yaşanan grev dalgasında bir gerileme gözleniyor, fakat bu uzun süreli olamıyor, çünkü savaşın işçi sınıfı ve emekçi halka çıkardığı fatura çok yüksek... 1915 yılının ortalarına doğru cepheden yenilgi ve talan haberleri gelmeye başlayınca grevlerde de artış yükselmeye başlıyor.

I.Dünya Savaşı'nın doğurduğu bir diğer önemli sonuç da, Rusya devrimci hareketinde, savaşa karşı alınacak tutum nedeniyle safların netleşmesi ve ideolojik görüş ayrılıklarının daha da derinleşmesidir.

Avrupa' daki işçi partilerinin yaşadıkları açmazın aynısını Rusya'daki devrimci örgütler de yaşıyor: Proletarya enternasyonalizmi ilkelerine sadık kalarak diğer ülkelerdeki sınıf kardeşlerine silah çekmeyi red mi edecekler, yoksa burjuva partileriyle "kutsal ittifak" kurup, Avrupa'daki partilerin yaptığı gibi ulusal çıkarlar ve vatan-millet teraneleri altında diğer ülkelerdeki sınıf kardeşleriyle savaşıma mı gidecekler?

Rusya devrimci örgütlerinde üç tavır giderek belirginleşmeye başlıyor: Menşevik hareketin önemli bir kesimi, Plekhanov ve çevresindekilerle, S.R.'lerin bir kısmı iki tavır arasında bocalayıp duruyorlar. Bunlar, "anavatanın kayıtsız koşulsuz savunulması" ve bir an önce barışın yapılması amacıyla her türlü devrimci eyleme ara vermektir.

Sadece Bolşevikler, "emperyalist savaşı iç savaşa döndürelim" sloganını sürekli olarak savunup savaşın devrimle olan bağlantısını bıkmadan, usanmadan vurguladılar. Giderek gece ve gündüz gibi farklılaşan tavırlar da, artık devrimci safların da gayet net ve kesin bir biçimde ayrıldığını gösteriyordu.

Rusya'daki devrimci siyasetleri karşı karşıya getiren bir

diğer önemli olay da, 1915 yazında kurulan "savaş endüstrisi komiteleri"ydi. Bu komitelerin amacı, savaş endüstrisinin gereksinimlerine uygun bir biçimde *üretimi artırmak* ve böylece Çarlık bürokrasisinin işlerini sırtlamaktı. Bu örgütlerinin başını ise Duma'da "İlerici Blok"u oluşturan, Anayasal Demokratlar diye bilinen, legal burjuva partisi oluşturunuyordu. Bunlar, işçi sınıfına cazip görünmek için komitenin içinde bir de işçi gurubu oluşturmuşlardı ve böylece kendi emellerine işçi ve emekçileri de alet etmek istiyorlardı.

Bu girişimlere karşı alınacak tavır konusunda Rusya devrimci hareketi bir kez daha seçim yapmak ve kampını seçmek durumuna geldi. Sağ menşevikler hiç kayıtsız koşulsuz bu komiterde işçi sınıfının yer almasından yanaydı. Diğer devrimci hareketlerin önemli bir kesiminin Rusya örgütleri ise bu komitelere katılıp onlardan tüm Rusya çapında bir kongrenin toplanması için yararlanmaktan yanaydılar.

Bolşevikler ise, böyle doğrudan düşman sınıfın emellerine hizmet etmek amacıyla kurulmuş, işçi sınıfının hiçbir rolünün olmayacağı kurumlarda emekçilerin enerjisinin tüketilmesine karşıydılar. Her türlü kampanyadan yalnızca ve yalnızca ajitasyon ve örgütlenme amaçlarına uygun olarak yararlanılması gerektiğini savunuyorlardı.

Ancak yaşam bu komitelerin seçimlerini öyle bir biçimde getirdi ki, her fırsatta işçi ve emekçiler yapılan toplantıları, her türden siyasal sorunların tartışıldığı forumlar haline getiriverdiler. Emekçilerin çalışma ve yaşam koşullarından tutun, patronlarla toplu sözleşme görüşmelerinde alınacak tutuma, işçilerin lojman sorunlarına kadar her konu tartışılıyordu.

1905 devrimini yaşamış olanlar için durum aslında giderek belirginleşiyordu: İşçiler bir araya gelip düzenli toplanabildikleri kendi öz forumlarını yeniden yaratma arayışı içerisindeydiler... Ve de kısa bir süre sonra da, St. Petersburg kentinde bir işçi

temsilcileri meclisinin kurulması fikri (yeniden) ortaya atıldı. Bolşevikler bu girişimi desteklediler. Zaten grev komitelerinin olabildiğince ülke çapında kurulması için bir süreden beri çalışmalarını yoğunlaştırmışlardı, her an patlayabilecek bir devrimci dalganın göğüslenebilmesi için işçi temsilcilerinin bir meclis (sovyet) oluşturması gerektiğini savunuyorlardı.

St. Petersburg parti komitesinin hazırladığı çalışma raporlarından birine göre, tabandan o kadar yoğun bir örgütlenme istemi geliyordu ki, komite, bir ajitasyon kampanyası başlatıp, Rusya çapında bir işçi parlamentosu kurarak varolan burjuva kurumlarının görevlerini üstlenmesini planlıyordu. Özellikle genç ve deneyimi göreceli olarak az olan kadroları, daha soğukkanlı ve ileriye görerek hareket etmeye teşvik etmek de Lenin'e ve onunla birlikte 1905 devrimini yaşamış olan kadrolara kalıyordu. Ekim 1905'te Lenin'in Sovyetler konusunda savunduğu tezleri bu veriler altında okuyup değerlendirmek gerekiyor.

Ancak herhalde, daha 1915'de, Sovyetlerin St.Petersburg'da başlayarak yeniden kurulması fikri bile Şubat 1917'de patlayacak olan devrime gidişi hızlandırıcı yönde rol oynadı.

Zaten ardarda gelen olaylar (Rasputin'in öldürülmesi, Duma'nın Çar tarafından lağvedilmesi, 1905'deki "Kanlı Pazar"ı anmak amacıyla halkın dev gösteriler örgütlenmesi vb.) da siyasal ortamın hızla kızıştığını gösteriyordu. Bu arada "Savaş Endüstrisi Komiteleri"ne katılan işçiler de, giderek daha radikal tutumlar almaya başladılar. Amaçları, toplu olarak bu komitelerden ayrılıp yapılarını bozmadan fabrika komitelerine dönüştürmek ve tüm güçlerini birleştirmekti. Bu doğrultuda bir de bildiri yayınladılar. Çarlık polisi, bildiriye imza atanların tümünü 27 Ocak 1917 gecesi tutukladı, böylece de Şubat 1917 devriminin ilk başlangıç sinyali verilmiş oldu.

2. Şubat 1917 Devrimi

Eğer 1905 Devrimi ile Şubat 1917 Devrimi arasında bir benzerlik arayacak olursak, ilk elde göze çarpanın her ikisinin de şanlı Putilov fabrikasında patlayan bir grevle ortaya çıktığıdır.

Gerçekten de, 18 Şubat 1917 günü Putilov fabrikasında başlayan grev, sanki patlayıcı ortamın içine ateş atmışçasına bir anda birçok diğer fabrikaya da sıçradı. 22 Şubat gününe varıldığında grevci işçilerin sayısı 250.000'i aşmıştı. Ertesi gün ise grev giderek bir genel grev haline dönmeye başladı. Aynı gün, yani 23 Şubat'ta askerler ilk kez yürüyüş yapan işçilerin üzerine ateş açarak, siyasi havanın aniden son derece gerginleşmesine neden oldular.

Bu olayın altı çizilmesi gereken bir diğer önemli yanı ise, bu davranışın ordunun kendi saflarında da büyük bir huzursuzluk yaratmış olmasıdır. Üç yıldır kendisini hiçbir şekilde ilgilendirmeyen bir emperyalist savaş uğruna milyonlarca yiğit evladını yok yere yitiren Rusya halklarının oluşturduğu ordu, savaşın yarattığı dayanılmaz yaşam koşullarında işçi sınıfı ve emekçi halkın yürüttüğü sınıf savaşımına giderek çok duyarlı olmuş ve düzene karşı alınan tavırlara sıcak bakmaya başlamıştı.

Bu gelişmenin en çarpıcı örneği ise 23 Şubat'ta yaşandı: Ordu birliklerinin bir kısmı açıktan grevci işçi ve emekçilerden yana saf tutmaya başladı ve ordunun içinde bölünme süreci de böylece ortaya çıkmış oldu.

Bir haftadan kısa bir zaman içinde ülkenin sıradan gibi görünen bir grevden ayaklanmanın eşiğine gelmesi, Bolşevikler de dahil olmak üzere devrimci hareketin tümünü hazırlıklarını istedikleri düzeye getiremeden yakaladı. Genel grev hareketinin içinde doğaldır ki hemen her siyasetin temsilcileri yer alıyordu,

ancak hareket tabandan başlamıştı ve hiçbir devrimci siyasal örgüt bu hareketin yöneticisi durumunda değildi. Çeşitli devrimci siyasetlerin temsilcileriyle Duma'nın liberal milletvekilleri arasında 3 ile 25 Şubat tarihleri arasında yapılan bir dizi gizli toplantı da sonuç alınamadan dağıldı. Bolşeviklerin Petersburg'daki örgütü bile en iyi kadrolarının burada bulunmasına karşın, kentteki yığın hareketini partinin direktifleri doğrultusunda yönlendirmede yetersiz kalıyordu.

Başkent Petersburg'da ayaklanma zaferle sonuçlanırken aynı zamanda iki farklı yapılanma da bu kendiliğinden gelişmiş harekete bir örgütlülük vermeye çalışıyordu: Duma Komitesi ve Sovyet.

Bunlardan ilki, 27 Şubat günü Çar kendi güdümündeki parlamentoyu lağveder etmez kuruldu. Üyeleri arasında Kerenski'nin de bulunduğu bu komitenin asıl amacı, devrim hareketinin başını bu aşamada yakalamak ve onu liberal burjuvazinin kabul edebileceği sınırlara hapsedmektir.

Herkes zaten Çarlık düzeninin artık sonuna gelindiğinde hemfikirdi; sorun bu düzen yıkıldığında nereye kadar gidileceğiydi. Ayrıca halkın nezdinde Duma Komitesi'nin, Sovyet'in yanında hiçbir meşruluğu da yoktu. Yığınların bilincinde hangisinin gerçekten devrimci, halktan yana olduğu konusunda kuşku yoktu.

Ancak gelgelelim Sovyet de devrimin bu aşamasında tek başına erki almaya *yanışmıyordu*. Bu göreve hemen soyunmaya hazır olan Duma Komitesi'nin ise İşçi ve Asker Sovyeti tarafından tanınmaya, desteklenmeye, diğer bir deyişle onun gözünde meşrulaşmaya gereksinimi vardı.

Bu amaçla, Duma Komitesi'yle Petersburg Sovyeti 1 Mart günü bir anlaşma imzaladılar. Bu anlaşmaya göre vakit kaybetmeden bir geçici hükümet kurulacak, bu aşamada hiçbir Sovyet yöneticisi hükümette yer almayacak ve de Sovyet,

kurulan geçici hükümeti şartlı destekleyecekti.

Ertesi gün, yani 2 Mart sabahı Çar II.Nicolas, ayağının altındaki tüm erk ve destek çekildiğinden, çarlığı kardeşi Dük Misel'e devretti. O da ertesi gün çar olmayı reddedince, Kurucu Meclis erk sorununu bir sonuca bağlamak üzere acele toplantıya çağrıldı. Böylece Rusya'da Çarlık saltanatı bir kalemde ortadan kalkıyordu.

Bu çözüme hem Çar razıydı, hem de burjuvazinin her boydan ve soydan olanı: Çünkü Çar ve ailesiyle yakın çevresi yüzyıllardır halka, emekçilere kan kusturduklarıyla kalacaklar, bunun hesabını kimseye vermeyeceklerdi. Hakim sınıfın geri kalan kesimi ise artık pastadan istediği kadar pay alabileceği için, Çarlık düzeninin sorumlularından hesap sormak yerine, herşeyi hasıraltı edip bir an önce erkini pekiştirmeyi hesaplıyordu.

Böylece, gerçekleşen devrimden kazançsız çıkan, bir tek işçi sınıfı ve emekçi halk oluyordu; sömürgeci sınıfın bir kesimi bir diğer kesimden erki (danışıklı olarak) ele almışken, işçi sınıfı üzerindeki sömürü ve baskı devam etmekteydi.

Olumlu haneye kaydedilecek birşey varsa o da biraz da olsa gelişen demokratik haklar (özellikle toplantı, grev ve mesleki örgütlenme alanlarında) ve de en önemlisi zaman geçirmeden, yaşamın, işçi sınıfına, 'liberal burjuvazinin' demokrasiyi nereye kadar savunabileceğini, işçi sınıfının en temel istemlerini ne kadar gerçekleştirebileceğini ve de o gün için yaşamsal bir sorun haline gelen savaşa son verme konusunda ne kadar samimi olduğunu göstermesiydi.

Gerçekten de geçici hükümetin acil olarak çözümlemesi gereken iki temel sorun vardı:

1. Ülke içinde devrimci-demokratik dönüşümleri gerçekleştirmek,

2. Ülke dışında da savaşa bir an önce son verip perişan durumda olan orduyu geri çekmek.

Ancak, Çarlığın kalkmasıyla doğan umut ortamı, fazla uzun ömürlü olmadı ve yukarıda saydığımız iki ana sorunun nasıl kalıcı bir biçimde çözüleceği konusunda, işçi sınıfı ve emekçi halkın siyasal temsilcileriyle burjuvazinin temsilcileri arasındaki görüş ayrılıkları giderek uçuruma dönüştü. Sınıfsal yaklaşımların bu derece farklı olması, sorunların çözümü için yığınları hızla sokaklara doğru itmeye başladı, ta ki Ekim ayında Bolşeviklerin öncülüğünde iktidara bizzat el koyana kadar...

Petrograd İşçi Ve Asker Temsilcileri Meclisi

Petrograd Sovyetinin doğuşu:

İşçi sınıfımızın şanlı savaşım tarihinde yer etmiş tarihler ve fabrikalar ya da yöreler vardır ki, her biri belli bir dönemde verilmiş olan tarihsel ve şanlı bir direnişi, grevi ya da eylemi çağrıştırır: Aliaga, Netaş, Gaziosmanpaşa... Rusya işçi sınıfının tarihinde de örneğin Putilov silah fabrikası da aynı onurlu yeri tutar. Burada yine devrimde (hem 1905 hem de 1917 devrimlerinde) tarihsel ve yaşamsal bir işlev görmüş olan Petrograd Sovyeti'nden söz etmek istiyoruz.

Bunun, hem 1917 Şubat devrimiyle başlayan sürecin nasıl geliştiğini izleyebilmek açısından, hem de Rusya devriminin önde gelen halk meclislerinden biri olduğundan, yanlışıyla doğrusuyla yakından incelemeye alıp derslerimizi çıkarabilmek açısından yararlı olacağına inanıyoruz.

Bundan önce belirttiğimiz gibi, 1905 devriminde sovyetlerin ortaya çıkışından devrimin yenilgisinden sonra yasaklanışlarına kadar olan zaman dilimi oldukça kısadır, özellikle Petrograd Sovyeti için bu söylediğimiz geçerlidir:Topu topu iki-ikibuçuk ay sürmüştür.

Ancak 1905 devrimiyle ortaya çıkan sovyet deneyiminin Rusya işçi sınıfı üzerinde bıraktığı izler çok derin oldu; şöyle ki, bu deneyimin zenginliğini, kullanılan savaşım yöntemlerinin öğreticiliğini yaşamış olan kuşaklar, bunları genç neslin işçilerine ilk elden aktarmışlar ve her bir direniş ya da grev patladığında sovyet fikrinin yeniden ortaya atılmasına önayak olmuşlardır. Bu istem, eylemdeki işçilerin hangi siyasal akıma ya da örgüte gönül vermiş olmalarından bağımsız olarak ifade edilmiş ve sovyet kavramı sorguya çekilmemiştir.

Oniki yıl sonra yeniden patlayan devrimci durumun hemen ardından da işçi meclisleri kavramının yeniden gündeme gelmesi son derece doğaldı.

Gerçekten de, Şubat 1917'de olayların başlamasıyla birlikte, sovyetler sadece fabrikalarda ve işyerlerinde kalmayıp, ilerici-devrimci aydın çevrelerinde de tartışılmaya başladı. 24 Şubat'ta grevde olan çeşitli fabrikalarda sovyet delegeleri için seçimler düzenlendi. Aynı gün yasadışı bazı sendika ve kooperatif yöneticileriyle sol milletvekillerinin de katıldığı toplantılar yapıldı. Bu toplantıların sonunda bir İşçi Sovyeti için seçimlerin yapılmasına karar verildi. Seçilen üyelerin Petersburg'un nerelerinde görev yapacaklarının saptanmasından sonra İşçi Kooperatifleri Birliği'nin binası da merkez bina olarak saptandı.

Ancak, bu toplantılara katılanlar, 25 Şubat'ı 26 Şubat'a bağlayan gece Çarlık polisi tarafından tutuklandılar ve alınan kararları da bu nedenle yığınlar duyuramadılar. Sovyete seçilen delegelerle yığınlar arasındaki bu kopukluk, olaylar son derece hızlı geliştiği için topu topu iki gün sürdü.

Petersburg Sovyeti'nin nihai biçimini almasındaki tayin edici katkı, aslında Harp Endüstrileri Komisyonu'na bağlı olan fabrikalarda çalışan işçilerden geldi: 27 Şubat'ta hapisten çıkar çıkmaz diğer işçiler ve de askerlerle birlikte büyük bir kortej oluşturarak Duma'nın bulunduğu saraya doğru yürüyüş

düzenlediler. Aynı gün öğleden sonra da "İşçi Delegeleri Meclisi Geçici Yürütme Komitesi"ni oluşturdular. Bu komiteye çeşitli sosyalist milletvekilleri de katıldılar.

Komitenin vakit kaybetmeden yaptığı ilk iş, işçileri ve askerleri delegelerini seçmek üzere seçimlere çağırmak oldu. Buna göre her bin işçi için ve de her bölüğe bir temsilci seçilecekti. Ancak Petersburg Sovyeti'nin çalışmalara başlamasıyla birlikte tehlikeler de artıyordu: Çarlık, rejime sadık olan birlikleri Petersburg'a yığmaya başlamıştı bile ...

Bu hassas durumda Sovyet Yürütme Komitesi bünyesine devrimci subaylardan oluşan bir kadroyu da katarak, onları kentin stratejik noktalarının ele geçirilmesi için görevlendirdi. Öte yandan da mahalle komiteleri ve silahlı işçi milislerinin oluşturulması için gerekli halk komiserlerini seçti. Çalışma alanlarının birdenbire genişlemesi üzerine Yürütme Komitesi'nin vakit kaybetmeden yaptığı bir diğer iş de kendini kooptasyon yoluyla daha da genişletmek oldu. Böylece basın-yayın, erzak ve mali komisyonlarını kendi bağrında kurmuş oldu.

28 Şubat günü "Petrograd İşçi ve Asker Sovyeti Gazetesi"nin ilk sayısı çıktı. Gazetede yer alan ve tüm ülke halklarına yapılan çağrıda, 27 Şubat günü başkent Petersburg'da İşçi ve Asker Sovyeti'nin kurulduğu bildiriliyor ve bu Sovyet'in en temel görevi olarak halk güçlerinin örgütlenmesi veriliyor, Rusya halklarının egemenliğinin ve de siyasal özgürlüklerin kalıcı olarak elde edilmesi için yığınlar savaşıma çağrılıyordu.

Aynı gün fabrikalarda Sovyet delegelerinin seçimleri yapıldı. Akşam yapılan ilk toplantıya 120 civarında delege katıldı. Ertesi gün de geçici hükümete katılmama kararı aldı. Dahası, Duma Komitesi'ne programatik düzeyde bir dizi istemlerde bulunarak, ancak bu istemler sağlandığı takdirde bir burjuva hükümetini destekleyebileceğini bildirdi.

Böylece Petersburg Sovyeti hükümete karşı bir kutup

oluşturarak devrimci halk demokrasisini denetleme organı görevini üstlenmiş oluyordu. İleride daha ayrıntılı olarak göreceğimiz gibi, bu yeni olgunun devrimin bundan sonraki seyri üzerinde yaşamsal önemde rolü vardı.

Bu söylediklerimizden de anlaşılacağı gibi, askeri birliklerin işçi ve emekçilerin yanında yer almalarının Şubat devriminin etkusunda belirleyici önemi olmuştur.

Askeri birliklerin temsilcilerinin Sovyete alınması konusunda herkes aynı fikirde değildi; örneğin Menşevikler Sovyetlerin saf işçi yapısını bozacakları endişesiyle karşıydılar. Oysa diğer siyasetlerden birçok delegenin de belirttiği gibi askerler de “halk çocukları”ydılar: Ezici çoğunluğu fabrikalardan, köylerden toplanmışlardı ve yine oraya döneceklerdi. Üç yıldır süren ve son derece zor koşullarda ağır kayıpların verildiği savaştan bir an önce çıkmak isteyen ve buna da iktidardaki egemen sınıfın hiçbir zaman yanaşmayacağına kanaat getiren ordu birliklerinin açıktan devrim saflarına geçmeleri aslında çok önemli bir gelişmeydi. Petersburg Sovyeti de bu tarihsel fırsatı anında değerlendirebilme becerisini gösterdi. Yayınladığı ilk bildiriyle de bu gerçeği belgeledi.

Ancak burada hassas bir konu vardı ki, o da Sovyetin asker delegelerinin ve üyelerinin nereden emir alacağıydı: Emir-komuta zincirine bağlı olarak kışladan mı, yoksa Sovyetin Yürütme Komitesi'nden mi? Bu sorunu Sovyet delegeleri yaratıcı bir biçimde çözüme bağladılar: Sovyet Yürütme Komitesi'nin kararlarına ters düşmediği sürece askerler kışlada verilen emirlere uyabilirlerdi, aksi takdirde bağlayıcı olan Sovyetlerin aldıkları kararlardı.

Bu aslında Sovyetlerin kararları bağlayıcıdır demenin ustaca ifade edilmesinden başka birşey değildi!..

Petrograd Sovyetinin yapısı

1905 devriminde de olduğu gibi olağanüstü bir coşku ve devrimci enerjiyle yeniden kurulan Petersburg Sovyeti ilk günden itibaren hummalı bir faaliyete başladı.

Sovyetin ilk günlerine kaçınılmaz olarak bir düzensizlik, karmaşa eşlik etti. Mart ayının ilk haftasında toplam delege sayısı 1200 iken bu rakam onbeş gün içinde 3 bine fırlayıverdi. Bu kadar yüksek sayıda delegeyle oturumların derli toplu bir biçimde yapılması olanaksızlaşınca Sovyet yeni bir yapılanmaya girişti. Günlük işlerin düzenli olarak yürütülmesi için 600 civarında delegeden olan bir meclis, eşit sayıda işçi ve askerin katılımı doğrultusunda oluşturuldu.

Tabii işlerin ağırlıklı ve de önemli olanları yine Yürütme Komitesi'nin sorumluluğu altında yapılıyordu, ama bu yeni yapılanmayla yükü birazcık olsun hafiflemişti. Kendi dışında oluşturulan onbeş komisyonun da çalışmaya başlamasıyla birlikte iki aydan kısa bir süre içinde çarkları tıkr tıkr dönen bir yapı ortaya çıkmıştı.

Gelgelelim bu yeni yapılanma, paradoksal olarak nitelendirilebilecek yeni bir durumu da ortaya çıkardı. Daha iyi ve düzenli bir işleyişi sağlamak amacıyla gerçekleştirilen bu yapılanma Sovyetin, gücünü doğrudan aldığı halk yığınlarıyla doğrudan temasını kaybetme tehlikesini doğurdu: Şöyle ki, kurulduğu ilk günlerde her gün bir toplantının olduğu ve halk yığınlarının yoğun bir ilgisine şahit olan Sovyet, çeşitli komisyonlar kurulup da toplantılar daha seyrek yapılmaya başlanınca halkın katılımında önemli düşüşler izlenmeye başlandı.

Esas tehlike, halkın katılımının azalmasıyla birlikte, kendi eliyle seçip yolladığı delegelerinin üzerindeki denetiminin zayıflamasıydı. Paris Komünü'nde bu denetimin ne kadar sıkı yapıldığını ve bunun da ne kadar olumlu sonuçlarının olduğunu

hatırlarsak, tehlikenin boyutları daha iyi anlaşılacaktır. Gerçekten de, halkın doğrudan ve sıkı denetiminden geçerek ortaya çıkan Sovyette, delegelerin de daha gevşek bir tavır alması ya da katılım azlığından dolayı toplantıda kim varsa onun isteği yönünde kararların alınması ve böylece de giderek azınlıkta olan gurupların sesini güçlerine oranla çok daha fazla duyurması ile sonuçlanan durumlar ortaya çıkıyordu..

1917 Şubat devriminde kurulan Petrograd Sovyeti ile 1905'te kurulanın arasında bir diğer önemli fark da, Şubat Devrimi'nde mahalle ya da semt meclisleri adını vereceğimiz, daha küçük boyutlarda, ancak doğrudan yerel sorunların çözümünü ilgilleyen ve Petrograd İşçi ve Asker Sovyeti'ne bağlı olarak hareket eden, yeni türden halk meclislerinin kurulmuş olmasıdır.

Şubat sonu ve Mart ayının ilk haftasında Petrograd da dahil birçok kentte her mahallede bir *yerel halk meclisi* kurulmuştu bile. Bu meclislerde semtte bulunan ve de kentin (örneğinizde Petrograd'ın) sovyetinde temsil edilmeyen küçük çaptaki işyerlerinin işçi temsilcilerinin yanında, kent Sovyetinin de görevlendirdiği delegeler de yer alıyordu.

Semt meclisleri, kendi mahalleleriyle ilgili tüm sorunlarla ilgilenmek ve kent Sovyetiyle uyum içinde çözüm aramakla görevliydi. Ancak zamanla bu semt meclislerinin davranışlarında bağlı oldukları kent Sovyetinden bağımsız bir biçimde davrandıkları da gözlenir oldu.

Burada belirtmemiz gereken bir diğer olgu da, bu sözünü ettiğimiz semt meclislerinde Bolşeviklerin giderek artan popülaritesidir. Gerçekten, Bolşeviklerin etkinliğinin artışı semt meclislerinde kent Sovyetinde olduğundan çok daha hızlı oldu. O kadar ki, Bolşeviklerin girişimiyle Haziran ayında örgütlenen *semtlerarası halk meclisleri konferansı*, Temmuz ayındaki ayaklanmada Bolşeviklerin temel dayanak noktasını

oluşturmuştur.

Şubat 1917'de kurulan sovyetin 1905'dekine göre bir diğer önemli farkı da, devrimci siyasetlerin sovyetin içinde giderek artan rolleridir.

Buınlar, sovyetin Yönetim Komitesi'nde olduğu gibi, *Izvestiya* gazetesinin yazı kurulunda da önemli görevler aldılar. Sovyetin içinde bu dönemde etkinlikleri artan siyasetlerin içinde Sosyalist-Devrimciler (SR'ler) ve Menşevikler geliyordu. Devrimci küçük burjuvazinin en önemli siyasal örgütü olan SR'ler, çeşitli toplumsal katmanların çarlığa karşı olan kesimlerinin görüşlerini dile getirdikleri bir forum gibiydiler ve bunun en canlı örneği de temel yayın organları olan *Narodnaya Volya*'da yansıyordu.

Bolşevikler herşeyden önce işçi sınıfının ve yoksul emekçilerin siyasi örgütü olmaya çalışıyorlardı. Şubat 1917 devrimini izleyen ilk aylar içinde Petrograd Sovyeti'nde işçi delegelerinin çoğunluğu Menşeviklerden geliyordu ve bu sıralarda Bolşeviklerin sovyetin içindeki rolleri azdı. Önceki yıllarda maruz kalınan çeşitli tutuklamalar ve bunları izleyen sürgünler Petrograd'daki parti örgütüne önemli darbeler indirmişti. Ayrıca örgütün içinde polisin ajanları da bu dönemde boy vermişti. Dolayısıyla buradaki parti örgütünü yeniden ve son derece sağlam temeller üzerinde inşaa etmek gerekiyordu.

Bolşeviklerin Petrograd'daki yoğun örgütlenme çabaları kısa zamanda meyvalarını vermeye başladı: İlk kez 6 Mart'ta St.Petersburg sovyetinin içinde kırk kişilik bir Bolşevik gurup oluşturuldu. Toplam delege sayısının ikibin ile üçbin arasında oynadığı Petrograd Sovyeti'nde bu önemli bir rakam olarak görülmeyebilirdi, ancak çoğunluğunun siyasal bilincinin oldukça geri olduğu diğer delegelere oranla Bolşeviklerin örgütü çok daha kenetlenmiş, tek bir vücut gibi hareket eden bir yapıya sahipti.

Petrograd Sovyeti'nde Bolşeviklerin nüfuzunun artmasında dönüm noktası diyebileceğimiz olay, kuşkusuz Lenin'in ülkeye

geri dönüşüydü. Sadece Petrograd'da değil, tüm Rusya'da örgüt sanki şahlandı. Ajitasyon ve propaganda çalışmaları olağanüstü hızlandı. Ardından Petrograd Sovyeti'nde yeniden delege seçimlerinin yapılması için ajitasyona başladılar. Mayıs-Haziran aylarında düzenlenen seçimlerde birçok fabrikadaki işçi delegeleri Bolşeviklerden yana adaylıklarını koymaya karar verdiler. Temmuz ayaklanması patladığında Petrograd Sovyeti'ndeki işçi delegelerinin yarısı, asker delegelerinin ise dörtte biri Bolşeviklere geçmişti bile.

Daha ileride göreceğimiz gibi Eylül ayına gelindiğinde, Petrograd Sovyetinin işçi ve asker delegelerinin çoğunluğu Bolşeviklerden yana saf tutuyorlardı.

Daha önce vurguladığımız gibi, Şubat 1971 Devrimi'nin kendine özgü bir önemi vardır ki, o da, diğer önemli sonuçlarının yanısıra, *ikili erk* dediğimiz siyasal durumu ortaya çıkarmış olmasıdır.

Nereden kaynaklanıyor ikili erkin önemi? Şuradan; halkın devrimci-demokrat siyasal temsilcileri, hakim sınıfların erkine paralel bir siyasal yapı oluşturmuşlar ve bu yapıyla geçici hükümetin tüm icraatını yakından denetleyerek kendi iradelerini onlara bu sayede dayatmışlardır.

Geçici hükümetin bu dönemdeki işlevi gerçekten çok zordu, çünkü sovyetlerin onaylayacağı bir siyaseti gütse bir türlü, gütme başka türlüydü. Çarlık yanlısı , gerici sınıflar ve burjuvaziden başka halkın hemen hiçbir kesimi geçici hükümeti desteklemiyordu. Sovyetler ise başta işçi sınıfı ve yoksul kır emekçileri olmak üzere tüm halk katmanlarının sözcüsü durumundaydılar.

Başta Petrograd olmak üzere birçok kentte erk aslında o

kentin sovyetinin elindeydi. Demiryolu işçilerinden tutun da askeri birliklere kadar herkes sovyetlerin direktiflerine göre hareket ediyordu. Özellikle askersel konularda geçici hükümetin atacağı hiçbir adım sovyetlerin isteklerinin dışında olmazdı. Oysa sovyetlerin hükümet olmak gibi bir sorunu yoktu. Önemli olan halkın acil istemleri doğrultusunda devlet erkini zorlamak ve yaptırımında bulunmaktı.

Tabii sovyetlerin içinde bulunan çeşitli siyasetlerin temsilcileri, giderek kızışan sınıf savaşımının zorlamasıyla farklı farklı tutumlar alıyorlar, sınıfsal yapılarını daha açık bir biçimde ortaya koyuyorlardı. Örneğin Menşevikler ya da Sosyalist Devrimciler (SR'lar) olsun, o dönemde ufak bir azınlığı oluşturan Bolşeviklerden çok farklı fikirleri savunuyorlardı.

Fikir farklılıkları devrimin “sınıfsal” niteliği, “devrimde burjuvazinin rolü” gibi son derece hassas ve kilit sorunlar üzerinde olduğu zaman bunun doğuracağı sonuçlar da kaçınılmaz olarak o derece önemli oluyordu. 1917 Şubat-Ekim Devrimi'nin bu anlamda edindiği deneyimlerden aşağıda yeri geldiğinde söz edeceğiz.

ŞUBAT-TEMMUZ 1917 DÖNEMİNDE SOVYETLER, İKİLİ ERKİN ORTAYA ÇIKIŞI

Sovyetlerle ilgili olarak işçilerin, askerlerin ve de zamanla giderek artan ölçüde tarım emekçilerinin görüşleri sınıfsal ve son derece açıktı. Onlar sovyetleri, kendilerini tüm ezen ve sömürenlere karşı direnme, kafa tutma örgütleri olarak görüyorlardı.

Yılların ezilmişliğine, horlanmaya karşı biriktirmiş olduğu kin ve öfke, zaman zaman tabanda sovyetlerin aldığı kararları uygulamada öznel davranışların ağır basmasına da neden oluyordu. Buna tipik bir örnek olarak Mart ayının başında geçici hükümetin, Çarlık ailesinin ülkeden kaçma planlarını desteklediği

şeklinde söylentilerin ortaya çıkmasıyla birlikte Petrograd Sovyeti'nin tabandaki işçi ve askerleri harekete geçirip bu girişimlerin boşa çıkarılması için gösterdiği tepkiyi verebiliriz.

Anlaşıldığı gibi, aslında iki taraf arasında bu dönem süresince çok özel bir ilişki vardı. Şöyle ki ikisi de bir öteki olmadan işleri istediği gibi yürütemiyordu. Bu olgunun geçici hükümet için geçerliliği gayet açıktır, çünkü bu kurumun yöneticilik görevini sürdürebilmesi için sovyetlerin onayı gerekiyordu. Öte yandan Sovyetler için bu gereklilik ise birkaç nedenden kaynaklanıyordu:

Birinci olarak, sovyet kadrolarının hükümet oluşturup ülke yönetecek duruma henüz gelmediği söylenebilir.

İkinci olarak, ülke yönetebilecek deneyimde kadro olmasına rağmen, bunu bir burjuva-liberal hükümete yaptırıp işler iyi gitmediğinde suçu ona yükleyip kendini temize çıkarmak kaygusu olabilir.

Bu iki neden çeşitli tarihbilimciler tarafından defalarca ileri sürüldü. Ancak kanımızca esas neden başkaydı:

Menşevik-SR partilerinin ağırlıkta, Bolşeviklerin ise azınlıkta olduğu sovyetlerde yönetim kadrolarının ülkeyi yönetmek konusunda kendilerine tam güveni yoktu, fırsatçılık yapıp muhalefette kalmayı yeğliyorlardı. Açıkçası, 1917 Şubatında başlayan devrim sürecinde burjuvazinin liberal kanadının devrimci bir rol oynayabileceğine inanıyorlar, hükümette onu zor durumda bırakmak istemiyorlardı.

Ancak sınıf savaşımı evrensel ve acımasız yasalarıyla Rus devriminde de işliyordu! Şubat 1917'de Rus burjuvazisine 1789 Fransız Devrimi'nde burjuvazinin oynadığı rolü yakıştırmaya kalkıldığında, yaşamın kendisi bunu pratikte reddediyordu! Tabii, bunun kanıtlanması için kısa da olsa bir süre geçecek ve bir süredir "tüm iktidar Sovyetlere" belgisiyle kıyasıya ideolojik savaşım veren Bolşeviklerin görüşlerine sovyetler yavaş yavaş

katılmaya başlayacaktı.

Geçici hükümetle sovyetler arasında süregiden bu ikili erk iki aylık bir süreden sonra "Milyukov Krizi" ya da "Nisan Krizi" diye anılan olayla ilk ciddi sınavını vermek durumunda kaldı. Olayın temelinde, geçici hükümetin izlemesi gereken dış siyasetin ne olacağı yatıyordu.

Bilindiği gibi I.Dünya Savaşı o sıralarda tüm şiddetiyle sürüyor, yıllardır cephede kendilerine ait olmayan bir savaş uğruna milyonlarca kayıp veren Rus orduları, bir an önce bir barış anlaşmasının imzalanmasından yanaydılar, böylece evlerine dönmek istiyorlardı. Savaşın bir an önce sona erdirilmesi mi yoksa sürdürülmesi mi gerektiği konusunda, geçici hükümetle sovyetler arasında önemli görüş ayrılıkları bulunuyordu.

Menşevikler ve SR'ler de dahil olmak üzere Petrograd Sovyeti'nin büyük çoğunluğu, halkların kendi kaderlerini kendilerinin tayin etmesi ilkesi temelinde bir barış anlaşmasının imzalanmasından yanaydılar. Ayrıca bu amaç doğrultusunda da 27 Mart'ta "Tüm dünya halklarına çağrı" başlıklı bir bildiri yayınlayıp tüm ülkelerin proleterlerine kendi hükümetlerini barış görüşmelerine oturmak üzere baskı yapmaya çağırdılar. Bu sıralarda ülkeye dönüşe geçen Lenin'in ve diğer Bolşevik kadrolarının ülkedeki parti örgütlerine gönderdikleri direktifler de bu yöneydi.

Oysa geçici hükümet ise hiç bu fikirde değildi. Özellikle de Dış İşleri Bakanı Milyukov hükümetin olabildiğince toprak ilhaki gerçekleştirip, ondan sonra barış görüşmelerine başlamasını istiyordu.

Milyukov'un 18 Nisan 1917 tarihli ve içerik olarak da zafere ulaşana kadar savaşın devamı çağrısını yapan bir notunu basın yayınlayınca kıyamet koptu! Askerler ve işçiler arasında huzursuzluk son derece arttı. Geçici hükümeti istifaya çağıran gösterilere gericiler saldırmaya kalkınca kanlı çatışmalar oldu.

Nisan krizinin patlamasıyla birlikte geçici hükümete karşı kesin bir tavır almakta tereddüt eden Petrograd Sovyeti'nin tutumu kaypaklığını sürdürdü. Tabandan gelen, eylem koyma yönünde yoğun yığinsal baskıya rağmen Petrograd Sovyeti ortacı bir tutum takınarak, bir yandan askerlere kışlalarına geri dönme, işçi ve emekçilere de eylemlerini durdurma çağrısında bulunurken, öte yandan da geçici hükümetten Milyukov'un notuyla ilgili olarak açıklama yapması talebinde bulundu.

Nisan krizinin aslında gösterdiği olgu, ikili erkin çok uzun bir süre devam edemeyeceği, erkin net bir biçimde ya sovyetlere geçeceği ya da Sovyetlerin giderek geçicihükümetin kuyruğuna takılacağıydı.

Burjuvazi bu ikinci seçeneği pekiştirmek için hükümetin bağrına birkaç "huylu-ılımlı" Sovyet temsilcisini de katmaktan yanaydı. Böylece kendi uygulayacağı işçi düşmanı politikaya Sovyetleri de alet etmeyi planlıyordu. Sadece Bolşevikler ilk seçenekten yanaydılar. Ancak onların o dönemde sovyetlerin bağrında azınlıkta oluşu, durumu değiştirmeye yetmiyordu. Böyle olunca da, 2 Mayıs günü toplanan sovyet yürütme komitesi, 19 oya karşı 44 oyla sovyet temsilcilerinin geçici hükümette yer almasını kararlaştırdı.

Kerenski Savaş Bakanlığına, Seretelli Ulaşım Bakanlığı'na (özel olarak da sovyetlerle ilişkilerin yürütülmesi sorumluluğuna) ve Chernov da Tarım Bakanlığı'na atandılar. Bu üç bakanın içinde özellikle Kerenski, hem elinde bulundurduğu bakanlıkla, hem de hükümet çevrelerinin içindeki ilişkileri sayesinde önemli bir rol oynamaya başladı.

Açıktı ki, bu yeni durumdan işçi ve emekçi yığınlarının hiçbir çıkarı yoktu ve gözler giderek daha da artan bir oranda Bolşeviklerin Sovyetlerin bağrında izledikleri siyasete doğru dönüyordu. Lenin'in önderliğindeki Bolşevikler, ta başından beri sınıfsal konumlarını, tutarlı biçimde yürüttükleri siyaset

sayesinde dosta düşmana ilan etmişlerdi. Gelecek günlerin bu türden geçici çözümleri de elinin tersiyle iteceğine Bolşevikler kesinlikle inanıyorlardı.

İKİLİ ERKİN ERİMESİ, MECLİSLERİN GÜCÜNÜN ARTMASI

2 Mayıs'ta Sovyet Yürütme Kurulu'nun aldığı kararla yeni hükümete sovyet temsilcisi bakanların katılmasıyla birlikte, ülkede sürmekte olan *ikili erk* savaşımı yeni bir boyuta yükselmiş oluyordu. Burada izlenecek olan siyaset aslında sapla samanı ayıracaktı. Şöyle ki, ülkede mantar gibi biten işçi-asker-köylü sovyetlerini geçici hükümetin kuyruğuna takmak isteyen yalnızca burjuvazinin has temsilcileri değildi, onun sovyetlerin içindeki beşinci kolu da, görünüşte farklı olmasına rağmen, özünde aynı yönde bir siyaset gütmeye çalışıyordu.

Bu durumun uzun sürmeyeceği açıktı. İkili erk olsa olsa bir dönem için söz konusu olabilirdi, ta ki uzlaşmaz çelişkileri olan iki sınıftan birinin temsilcisinin erke tümüyle ağırlığını koyup ötekini tamamen ekarte edene kadar ...

Aynı süreç, Şubat 1917 Devrimi'ni hemen izleyen dönem için Rusya'da da işliyordu. Yayından bir kez fırlamış olan devrim dalgası ya burjuvazi ve onun her boy ve soydan temsilcilerinin gayretleriyle kayalara çarptırılıp sonunda bir burjuva parlamenter rejimde noktalanacaktı, ya da ikili erk savaşında sonuna kadar işçi sınıfı ve emekçi halkın gerçek çıkarlarını sonuna kadar savunan devrimci siyasetler ikinci ve sonul bir dalaşmanın sonunda halk iktidarını kurup burjuvazinin tüm emellerini kursağında bırakacaktı.

Rusya'da Şubat 1917 Devrimi'yle birlikte ortaya çıkan

durum gerçekten çok ilginçtir: Dünyanın yaklaşık dörtte birini kaplayan bir ülkede zaten başka şekilde de olamazdı! Radyo, televizyon, faks gibi çağdaş iletişim araçlarının henüz ortaya çıkmadığı bir dönemde ve de böylesi geniş bir ülkede bir uçta patlak veren bir olay öbür uca ulaşana kadar aradan günler bazen haftalar geçiyor ve de eşgüdümlü hareket son derece zorlaşıyordu. Çoğu kez de, olan biten ya abartılmış ya da çarpıtılmış olarak duyulduğundan, kaş yapayım derken göz çıkarma olaylarına çok rastlanıyordu.

Gerçekten de Şubat Devrimi'nin tüm ülkeye yayılması oldukça ilginç bir gelişim eğrisi izledi: Birçok bölgede Çarlık Dönemi'nden kalma idari mekanizma alaşağı edilir edilmez, eski düzenin temsilcileri tüm siyasal haklarından mahrum edildikleri gibi çoğu ya hapsediliyor ya da idam ediliyordu.

Büyük kentlerdeki sovyetler ve de geçici hükümet bu kaosun giderilmesi için çeşitli yollar aradılar, ancak yaşanmakta olan tarihsel dönemin ve durumun da kendine özgü bir mantığı vardı ve işleyen de oydu.

Yine de büyük bir kentte güçlü bir işçi-asker sovyetinin varlığı, çevre ilçeleri ve köyleri doğrudan etkiliyor, gerçek bir çekim merkezi oluşturunuyordu. Kentin yaşamını etkileme dereceleri de doğal olarak küçük bir yerleşim bölgesinde kurulan halk meclisinkinden çok daha fazlaydı.

Haziran ayında toplanan I.Tüm-Rusya Sovyetleri Kongresi, ülke çapında yayılmakta olan sovyetlerin temel görevini ekonomik haklar için savaşımlı örgütlemek ve yönetmek şeklinde belirtiyordu. Bu alanda yaptıkları en başarılı çalışmalardan biri de sendikal savaşım da olsun, hukuksal alanda patronlarla boğuşmak olsun, her alanda giderek daha da uzmanlaşmaları ve bu savaşımlı her cephede yürütebilecek kadroları işçi sınıfının bağrından çıkarabilmeleri idi.

Gerçekten sovyetlerin, işçi sınıfının ekonomik alandaki

savaşımını yürütmede elde ettiği en önemli başarılarından biri de kuşkusuz *sekiz saatlik işgünü* için verilen mücadeledir.

Aynı konuda 1905 Devrimi'nde Petersburg Sovyeti'nin sürdürdüğü savaşım devrimin yenilgiye uğramasıyla birlikte sonuçsuz olarak kalmıştı. Ancak bu kez patronlar daha Mart ayının başlarında, Sovyetlerin yürüttüğü başarılı politika sayesinde sendikalarla masaya oturup sekiz saatlik işgününü yasa gibi kabul ettiğini bildiren belgeyi imzalamak zorunda kalmıştı. Buna yanaşmayan patronların fabrikalarına yerel halk meclisi bir teftiş kurulu yolluyor, çalışma saatlerini sekiz saatlik işgünü temelinde yeniden düzenliyor ve işçiler de buna göre çalışıyorlardı. Kısacası, patronun değil, halk meclisinin söylediği oluyordu.

Şubat ayında patlayan devrim dalgası ülkenin dörtbir yanına yayıldıkça Sovyetlerin de her yerde boyvermesi, giderek daha geniş halk yığınlarının bu yeni tipten erkin çevresinde daha da sıkı örgütlenmesi hızla artıyordu.

Bir yandan burjuvazinin sinsice sovyetleri kendi emellerine alet etmek amacıyla birlikte hükümet etmeye çalışması, öte yandan sovyetlerin içinde oportünist siyasetlerin varlığı ve tabii bir yere kadar da deneyim yetersizliği, bu yapının giderek daha karmaşık sorunlarla boğuşmasını da gündeme getiriyordu.

Kısacası, sovyetler *devlet içinde devlet olma* durumuyla karşı karşıyaydılar: Önceleri siyasal yaşamı denetlemek ve işçi sınıfı, emekçi halkın çıkarları doğrultusunda düzenlemek olan görev alanları giderek genişliyor ve onların *idari örgüt şekline dönüşmeleri tehlikesini* doğuruyordu.

Burada tehlike sözcüğünü şu anlamda kullanıyoruz: Henüz ikili erk devam ettiğinden, burjuvazinin devletinin çarkları da dönüyor ve kimi durumlarda halkın öz meclisleri, onun işlerini yapma gibi bir tehlikeyle karşılaşılıyordu. Dolayısıyla son derece dikkatli ve uyanık, kimin kimden yararlanacağını çok iyi bilmek

gerekiyordu.

Lenin, sovyetleri "halk iktidarının çekirdek organları" şeklinde tanımlar. Bu söz son derece anlamlıdır, zira sovyetler asıl işlevlerini yerine getirmek amacıyla kullanıldıklarında işçi sınıfı ve emekçi halkın canalcı sorunlarını çözümlemek için bulunmaz bir güce sahiptirler.

Gerçekten de hem üç yıldır süren dünya savaşının hem de Şubat ayında patlayan devrimin yarattığı ülke çapındaki ekonomik-siyasal krizin faturası son derece yüksekti. Toplumun en dar gelirli kesimlerini oluşturan emekçi halk, açlık tehlikesiyle karşı karşıyaydı. Bu açlık tehlikesiyle savaşımında yerel halk meclislerinin yaşamsal önemde rol oynadığını görüyoruz. Her kentte ya da bölgede meclisler kendi inisiyatiflerinin temelinde kıtlık sorununu çözmek üzere girişimlerde bulundular. Örneğin Nijni-Novgorod kentinde ekmek satışları kurala bağlı olarak yapılmaya başlandı, Krasnoyarsk kentinde ise herkese karne verilerek gıda maddelerinin dağıtımı denetim altına alındı. Diğer birçok bölgede ise daha radikal yöntemler uygulanarak, burjuvaların evleri basılarak istiflenmiş oldukları erzakın uygun bir kısmına halk adına el kondu. Tabii bu tür devrimci yöntemler menşeviklerin çoğunlukta olduğu sovyetlerde onaylanmıyordu, ama kimsenin umrunda bile değildi!

Buradan da anlaşılacağı gibi, sovyetler son derece önemli bir açmazla karşı karşıyaydılar:

Proleter yöntemler kullanıp çözüme mi gidilecek, yoksa hükümette bakanlarımız var deyip burjuvazinin kabul edebileceği yöntemlerle mi halkın acil sorunları çözülecekti? Bolşevikleri ve sol S.R.'leri tüm diğer siyasetlerden ayıran bu soruya verilecek yanıttı.

Eğer halk yığınları adına siyaset sahnesine çıkılıyorduyorsa burjuvaziye huylandırmayacak savaşım yöntemleriyle kendini sınırlamanın anlaşılır bir yanı olamazdı. Bolşevikler bu olguyu

başından beri savunuyorlardı, ancak geniş halk yığınları bunun henüz farkında değildiler, çünkü binbir günlük sorunun çözümü için çeşitli devrimci siyasetler de gereksinimlere cevap verebiliyorlardı.

Ancak savaşımın daha da kızışacağı ve sonunda kaçınılmaz olarak birbirleriyle uzlaşmaz çelişkide olan iki sınıftan ya biriyle ya da ötekiyle taraf tutmak gerekeceği gün gibi açık olacaktı... Ekim devrimi yaklaştıkça bu ayrışmanın nasıl kesin bir biçimde ve de sınıfsal olduğunu ilerde birlikte göreceğiz.

Kronstadt Sovyeti

Şubat Devrimi'yle birlikte ülkenin dörtbir köşesinde mantar gibi fışkıran halk meclislerinin içinde bir tanesinden özellikle bahsetmek istiyoruz. Çünkü hem kurulduğu kent, Ekim Devrimi'nin tarihinde çok önemli bir yer tutar, hem de halk meclisinin ya da sovyetin kendisi kızılığıyla, yani Bolşeviklere ve diğer devrimci siyasetlere bağlılığıyla tanınır. Sözünü ettiğimiz, Kronstadt Sovyetidir.

Kronstadt Sovyeti yukarıda da değindiğimiz devrimci tutuma, devrimci girişim ve çözümlemelerle nasıl emekçilerin istediklerini elde edebileceklerini kanıtlamada dosta düşmana örnek olmuş bir halk meclisidir. Kronstadt, bir liman kenti olup aynı zamanda Rus donanmasına bağlı savaş gemilerinin de barındığı bir yerdir. Gerek Şubat 1917 Devrimi 'nde olsun gerekse onu izleyen dönemde olsun, genel olarak deniz kuvvetlerinin, özel olarak da, Kronstadt'ta bulunan donanmaya bağlı deniz birliklerinin devrim saflarında çok önemli bir yeri olmuştur.

Şubat 1917 Devrimi'nin patlamasıyla birlikte halk güçlerinin yanında saf tutan denizcilerden kırka yakın subayın katledilmesi, halkın devrimin yanında daha da yığınsal olarak durması sonucunu getirmiştir.

Devrimci deniz piyadelerinin girişiyle, karşı-devrimci

subayların komuta zincirinde otomatik olarak yükselmelerini önlemek amacıyla *tüm komuta zincirinin seçimle göreve atanması* dayatılmıştır. Düşünün, ordu gibi katı bir disiplinin uygulandığı kurumda ne safhaya gelindiğini!

Nisan ayında yapılan seçimlerde Bolşevikler, sol S.R'ler ve herhangi bir partiye üye olmayan devrimci halk temsilcilerinin oluşturduğu blok Kronstadt Sovyetinde çoğunluğu ele geçirdi. Mayıs ayı başında yapılan kısmi seçimlerin sonunda Kronstadt Sovyeti 93 Bolşevik'ten, 91 sol S.R.'den, 68 partisizden ve 46 Menşevik'ten oluşuyordu.

13 Mayıs günü, Kronstadt Sovyeti Yürütme Komitesi bir bildiri yayınlayarak Kronstadt kentindeki tek erkin işçi ve asker temsilcileri sovyetinde olduğunu ve kamuyu ilgilendiren sorunlarla ilgili olarak da Petersburg Sovyeti'yle doğrudan temas halinde olduklarını bildirdi. Üç gün sonra toplanan Kronstadt Sovyeti Genel Kurulu da bildiriye 41 olumsuz oya karşı 211 oyla onayladı.

Sol S.R.'lerin sözcüsü, kentteki devlet komiserinin görevinden alınıp, yerine halk meclisi tarafından doğrudan seçilmiş olan bir kişinin getirilmesini önerdi. Önerisinin temel dayanağı olarak halk meclislerinin demokratik karakterini ve de işçilerle deniz kuvvetlerine bağlı birliklerin bu kuruma duydukları güveni gösterdi. Menşeviklerin dışında söz alan tüm delgeler Rusya'nın her yerinde en kısa zamanda sovyetlerin erkinin kurulmasını istem olarak belirttiler.

İkili erkin er ya da geç nasıl açmazlarla karşılaşacağını göstermesi açısından Kronstadt deneyiminin önemi var. Gerçekten de tüm diğer sovyetlerden farklı tutumlarıyla halk arasında "Kronstadt Cumhuriyeti" lakabı takılmasıyla birlikte dikkatleri üzerine çekince, geçici hükümetin temsilcileri Petrograd Sovyeti'yle temasa geçerek "isyancılarla" görüşmelerini istediler.

Petrograd Sovyeti üyelerinden oluşan bir heyet, yanına Sovyetin geçici hükümete bakan olarak verdiği Ceretelli'yi de alarak Kronstadt Sovyeti'nin temsilcileriyle görüşmeye gitti. Kronstadt'a giden heyetin başkanlığını üstlenen Ceretelli aslında halk meclislerinin devrimci rolünü inkar eden, onları burjuvazinin kuyruğuna takmaya uğraşan biriydi (başka türlü de geçici hükümete alınması zor olurdu!).

Ceretelli'nin tüm tehditlerini dinleyip hiç aldırmayan Kronstadt Sovyeti heyeti sözcüsü, hiçbir zaman Rusya'dan ayrılma gibi bir planlarının olmadığını, dolayısıyla kendilerine "Kronstadt Cumhuriyeti" gibi yakıştırmalar yapılmasının kasıtlı olduğunu belirtti. Daha da önemlisi, seçimle göreve geldiklerini, Kronstadt Sovyeti'nin kentteki tek erk olmasını halkın bizzat kendinin istediğini ve başka otorite tanımayacağını açıkladı.

Halkın iradesi karşısında Ceretelli ve Petrograd Sovyeti temsilcilerinin fazlaca yapabileceği yoktu; ya ona saygı duyacaklar, ya da kana boğmaya kalkışmak gibi bir çılgınlığa gireceklerdi ki, ülkenin ortamı gözönünde bulundurulduğunda, halkın desteğinin hemen her yerde Bolşeviklerden yana geçmesiyle sonuçlanabilirdi. Bu da geçici hükümetin sonu demek olacağından bir uzlaşma zemini arandı.

Çeşitli görüşmelerin ardından 24 Mayıs'ta yapılan anlaşmaya göre geçici hükümet Kronstadt Sovyeti'ni halkın gerçek temsilcisi olarak tanıyacak, Kronstadt Sovyeti de geçici hükümeti direktiflerine uyacaktı. Tabii pratikte bu anlaşmanın hiçbir anlamı yoktu, çünkü geçici hükümet ister tanısın ister tanımasın, yerel halkın gözünde meşru olan erk Kronstadt Sovyeti'nden başkası değildi. Dolayısıyla anlaşmanın bu açıdan bir anlamı yoktu. Geçici hükümetin kararlarına ise ancak hemfikir olduğu durumlarda uyulacaktı, yoksa Kronstadt Sovyeti de halkın nezdinde meşruluğunu yitirme tehlikesiyle karşı karşıyaydı. Dolayısıyla Kronstadt'ta halkın kendi öz meclisi erkini tek başına

sürdürmeye devam etti.

Kronstadt örneğini çok geçmeden başka kentler de izlediler. Eski düzenin dağılmakta olduğu, devletin iplerinin de giderek hakim sınıfın ellerinden kaçtığı devrimci bir ortamda halk meclislerinin üstlerine düşen görevler özünde devrimci-demokratikti.

Bu nesnel durum yanında, en yetenekli devrimci militanların da bu meclislerin içinde yer aldığı olgusu da duruyordu. O zaman da gerçek sınıf savaşımının sürdüğü ve halkın gelişmeleri ilgiyle izlediği, umutlarını bağladığı yer, burjuvazinin meclisi olan Duma olmaktan çıkmış, halk meclislerine kaymıştı. Devrimin bundan sonraki dönemde izleyeceği yön, güçler dengesinin kimden yana bozulacağını gösterecekti.

Ancak şu kesindi ki, Kronstadt örneğinde de gördüğümüz gibi, ikili erkin fazla sürmesi olanaksızdı: İkili otoriteden (ki biri devleti ve dolayısıyla baskı mekanizmasını elde iyi tutuyor olmasına güveniyordu, öteki ise doğrudan halk yığınlarının açık desteğinden ve kararlılığından gücünü alıyordu) biri mutlaka diğeriyle bir daha hiç paylaşmamak üzere tek başına ele geçirmeye hazırlanıyordu.

Erki paylaşımlarının olanaksızlığı, sınıfsal çıkarları uzlaşmaz olan sınıfların erkini temsil etmelerinden kaynaklanıyordu.

Bu söylediklerimizin ışığında Bolşeviklerin meşhur belgisi "tüm iktidar Sovyetlere"nin ne kadar ileri görüşlü olduğunu anlamak daha kolaydır. Ancak geniş halk yığınlarının da bu belgeyi benimsemesi, diğer bir deyişle başka bir seçeneğin kendileri için olanaksız olmasına kanaat getirmeleri ve bu uğurda savaşmada kaybedecek hiçbir şeylerin olmadığına bilincine varmaları gerekiyordu.

Sovyetlerin içinde çalışan Bolşeviklerin ve diğer devrimci siyasetlerin temsilcilerinin en önemli görevi işte bu bağ

kurabilmekti.

Burada siyasetlerin devrimci olanlarının altını çizmek gerekir, çünkü menşevikler ve diğer reformcu-oportunist örgütler bu tür belgilere şiddetle karşıydılar. Siyasal erkin sovyetlerin eline geçmesine karşı olmalarının çeşitli nedenleri vardı:

En başta, sovyetleri sınıfsal bir örgüt olarak alırsak, erki tek başına ele geçirirlerse, başta burjuvazi olmak üzere diğer sınıf ve katmanları (özellikle köylülükten söz ediliyor) korkutup soyutlanmalarıyla son bulur, diyorlar!

Ayrıca, sadece sovyet temsilcilerinden oluşan bir hükümetin, ülkenin içinde debelendiği derin sorunların çözülmesi için burjuvaziyle yapılacak bir koalisyona oranla çok daha az şansı olduğunu öne sürüyorlar. Hele hele, savaşı sürdürmek tamamen olanaksızlaşır, diyorlar!

Görüldüğü gibi, bu saydığımız nedenleri savunan mantık, burjuvaziye daha hâlâ devrimci sıfatlar yakıştıran (onu devrim saflarında, halk meclislerinde birlikte hareket eder görüyor), onu ürkütmemek için her yolu denemeye hazır bir mantıktır. Özünde, kendi isteksizliğini ya da beceriksizliğini örtbas etmek amacıyla burjuvazinin arkasında saklanıp, onun kuyruğuna takılmaktan başka birşey değildir.

Devrimin ilerlemesiyle sovyetlerin içinde neden hızla destek kaybettiklerini de buradan anlamak olanaklıdır. Giderek, sovyetlerin içinde burjuvazinin sözcüsü durumuna gelmişlerdi ve kaçınılmaz olarak da doğru adrese gitmek zorundaydılar zaman içinde.

Sovyetin bağrında Menşevik ve sağ S.R.'lerle Bolşevikler ve sol S.R.'ler arasındaki ilk önemli kapışma, Haziran 1917'de Sovyetlerin 1. Kongresi sırasında oldu. Yukarıda değindiğimiz konularda kıyasıya tartışmalar çıktı. "Sovyetlerin iktidara el koyması devrimi zayıflatacak ve tehlikeye atacaktır" anlayışı

temelindeki bir karar tasarısı, devrimci siyasetlerin 126 oyuna karşılık reformcu kanadın 543 oyuyla kabul edildi. 52 delege çekimser kaldı. Ama, Şubat ayında 40 civarında temsilcisi olan Bolşeviklerin oylarında kesin bir artış söz konusuydu ve reformcu kanadın oylarında düşüş olmuştu. Dolayısıyla sınıf savaşı kızıştıkça halkın devrimci siyasetlerin yanında yer alması kaçınılmaz olarak gerçekleşecekti.

1917 baharında Sovyet temsilcilerinin (ki bunların içinde Kerenski, Ceretelli ve Chemov önemli bakanlıklara getirildiler) geçici hükümete girmeleriyle birlikte yeni bir durum ortaya çıkıyordu. Klasik deymi kullanırsak, olanaklar ve tehlikeler artıyordu. Aslında son derece kritik olan bu durumda olanaklardan yararlanabilmek için işçi sınıfı ve emekçi halk adına ne istediğini son derece iyi bilmek gerekiyordu.

Uzun süreli olmayacağı kesin olan bu geçici dönemde ya burjuvazinin geçici hükümet içindeki temsilcileri sovyetleri kuyruklarına takmayı başaracaklar ve de böylece devrimin kazanımları geri devşirmeye başlanacak, ya da sovyetler giderek tüm iktidarı ele geçireceklerdi, hem de içeriden!

Bu ikinci şıkkın son derece az bir gerçekleşme şansı vardı, çünkü sovyetlerin içinde egemen olan siyasal çizgi, büyük çoğunluğu elinde tutan Menşeviklerle SR'lerin yürütmekte olduğu oportünist, uzlaşmacı çizgiydi.

Ancak bütün olumsuzluklara, özellikle de sovyetlerin içindeki ufak azınlıklıklarına rağmen Lenin ve Bolşevikler de tüm uzlaşmacı, devrimin kazanımlarını geri çekici siyasetlere karşı amansız bir ideolojik savaşım yürütüyorlardı. Durum gerçekten kritikti. Bir yandan legal örgütler kurup işçi sınıfı ve emekçi halkı daha geniş bir biçimde kucaklayabilmenin olanaklarını

kaçınılmaz olarak ortaya çıkardığı legalizm hastalıkları da yayılmaya başlamıştı.

Lenin'in Rusya'ya dönmüş olması ve Bolşevik Partisi'nin yönetimini de gün be gün değişen ortama uygun olarak yönlendirmesi büyük bir şanstı Bolşevikler için. Lenin ısrarla legal ve illegal çalışmanın illegal çalışmaya göre ayarlanması konusunda duruyordu. Diğer bir deyişle, *illegal parti çalışması vazgeçilmez ve temel olanıydı*, her şey ona uygun olarak yapılacaktı. Ancak bunu söylerken Lenin bir başka olasılığı da görüyordu ki, sonradan bu konu özellikle oportünist çarpıtmalar nedeniyle büyük bir tartışma konusu oldu.

Lenin şunu diyordu: Ta ikili erk ortaya çıktığından beri Bolşeviklerin atmakta oldukları "Tüm İktidar Sovyetlere" sloganı, doğru devrimci bir siyaset izlendiği takdirde tarihte eşine ender rastlanmış bir durumu, "barışçıl yoldan" devrimi gerçekleştirmeyi olanaklı kılıyordu:

Şöyle ki, eğer sovyetler gerçekten geçici hükümeti tümünden ele geçirip iktidara el koyarlarsa, onlara anında karşı koymaya yeltenecek, hazır bekleyen bir güç yoktu. Ülkenin durumu ortaydı. Ordu 3 yıldır cephede perişan olmakla kalmayıp, bölünmüş ve bir kısmı devrim saflarına geçmiş, kent ve kır emekçileri ayakta, ülkenin çeşitli bölgelerinde büyük toprak sahipleri topraksızlaştırılmış, üretilenler halk milislerinin denetiminde adil olarak, açıktan kırılan yoksul halka dağıtılmaya başlamıştı!

Kısacası, Lenin böyle bir anda erki burjuvaziden koparıp almanın bu dönemde, o anki tarihsel koşullarda olanaklı olabileceğini söylüyordu. Ancak Lenin maceracı değildi ve iç savaş tehlikesinin ortadan kalktığını kesinlikle söylemiyordu. Sadece iç savaşın biraz ileri bir tarihe ertelenebileceğini söylüyordu. Zamanı ise karşı-devrimci güçlerin toparlanıp saldırıya geçebilecek hale gelmelerine el verecek olan süre

belirleyecekti.

Kısacası her halükarda iç savaşın kaçınılmaz olduğunu, ama bunu erki ele geçirdikten sonra daha ileri bir anda başlamanın devrimci güçlerin avantajlarına olabileceğini söylüyordu, hepsi o kadar!

Tabii sovyetlerin yönetimindeki siyasetlerin böyle bir devrimci perspektiften yoksun olmaları, çok kısa bir süre için geçerli olan bu olanağı tümünden yok etti ve ta baştan iç savaşın çıkmasını kaçınılmaz kıldı. Özellikle de Temmuz ayaklanması ve onun ardından gelen ağır baskı dönemi ve Kornilov isyanı böyle bir barışçıl geçişin gerçekleşme şansının ne kadar zayıf olduğunu gösteriyordu.

Ülkenin içinden geçmekte olduğu bu son derece kritik dönem, doğru sınıfsal, siyasal taktiklerin ne kadar belirleyici olmaya başladığını gösteriyordu: Yığınlar ayakta idi, burjuvazinin erkine paralel olarak örgütlenmiş olan halk meclislerinin geçici hükümet içinde yer alıp, sonunda burjuvazinin dümen suyunda giden bir siyaset izler hale gelmesi, işçi ve emekçi yığınların bağrında huzursuzluk yaratıyordu. Ne yapılacaktı?

Bolşevikler kendi görüşlerinin Sovyetlerde benimsenmesi için didinip duruyorlardı, ama şimdilik onları pek dinleyen yoktu. Buna rağmen, hatta illegal çalışma belirleyici olanıdır demelerine rağmen Bolşevikler de gün geçtikçe legalde güçleniyorlardı. Nisan 1917'de toplanan Konferans sırasında partinin yaklaşık 80.000 aktif üyesi vardı. Bu rakam aynı yılın Ağustos ayında RSDİP 6.Kongresi toplandığı zaman 240.000'e çıkmıştı. Buradan da işçi sınıfının ileri kesimlerinde Bolşeviklerin başından beri izledikleri devrimci siyasetin tek doğru siyaset olduğuna inananların sayısında kaydadeğer bir artış olduğu sonucunu çıkarabiliriz.

Aslında durum gittikçe kritikleşip de günlük doğru devrimci taktikleri uygulama bir ölüm-kalım meselesi haline geldiğinde Bolşeviklere olan desteğin sovyetlerin içinde nasıl çığ gibi

büyüdüğüne daha ileride tanık olacağız. Şimdi yine Haziran ayına dönelim.

Böylesi kritik bir dönemde sovyetlerin içinde Menşeviklerin ve SR'lerin görüşlerinin ağırlıkta olmasına karşın, Bolşevikler neden bu örgütlenmelerin içinde kalıp çalışmalarını sürdürdüler?

Nedeni açık: Tüm halk sınıf ve katmanlarının temsilcileri orada, halk oraya bakıyor. Başka bir yerde ve halkın içinde gömük olarak çalışmanın ne olanağı ve ne de anlamı vardı. Kaldı ki, halk meclisleri, halk sınıfları ve katmanlarının siyasal temsilcilerinin, tarihin o anda önlerine dayattığı sorunların çözümü için ürettikleri siyasal çözümlerin sınanacağı denek taşı gibiydi. Küçük burjuva devrimci hareketler, liberaller, komünistler, kısacası herkesin sırası gelecekti.

Ülkenin bir küçük burjuva denizi olması, küçük burjuvazinin siyasal temsilcilerinin arkasında çok daha geniş yığınların durmasını kaçınılmaz kılıyordu. Bunda şaşılacak bir yan yoktu. Ancak, ülkede burjuvazinin her boyda temsilcisinin erkine son verip, komünizme giden yolun önünü açma sözkonusu olduğunda, işçi sınıfının siyasal öncüsü olan komünist partisinden başka kimsenin böylesi uzun bir siyasal maratona çıkmaya nefesi yoktu. Lenin ve Bolşevikler bunu gayet iyi biliyorlardı. Elbet gün gelecek, ısrarla savundukları görüşler hem sovyetlerin içinde, hem de geniş halk yığınlarının bağrında yeşerecekti.

Bolşeviklerin sovyetler içinde izledikleri siyaseti iki temel bölüme ayırabiliriz:

1. Kendi görüşlerinin egemen kılınması için çalışmak,
2. Geçici hükümetteki sovyet temsilcilerinin burjuvazinin kuyruğuna takılmasını engelleyip durumun tamamen tersine çevrilmesine çalışmak, yani erkin giderek sovyetlerin eline geçmesinin yollarını hazırlamak.

Bunlardan ilki doğal olduğundan üstünde durmamıza bile

gerek yok. Ancak ikincisi çok daha nazik bir konu olduğundan üzerinde duralım.

Bolşevikler aslında bunu yapmakla bir yandan devrimin kazanımlarını garantilemek istiyorlar, ama daha da önemlisi, Menşeviklerle SR'lerin içinde burjuvaziyle uzlaşmak isteyenleri yığınlar önünde teşhir etmek istiyorlardı.

Gerçekten, geçici hükümetin giderek ayağı sovyetlere doğru kayacaksa ve bu da Menşevikler ve SR'ler eliyle gerçekleşecekse bundan yararlanacak olan halk yığınlarıydı, devrim kazanacaktı. Yok eğer bu kadar yaşamsal bir konuda kaypaklık ederlerse, sonunda gidecekleri yer burjuvazinin ve karşı-devrimin safları olacaktı. Halk yığınları da fazla geç olmadan dostu düşmanı açıkca görebileceğinden, yine onlar kârlı çıkacaklardı.

Bolşevikler işte bu süreci hızlandırmak istiyorlar, işçi sınıfının sahte dostlarının maskesini fazla gecikmeden indirip safların netleşmesine çalışıyorlardı.

Bu amaçla bağlı olarak Bolşevikler devrimci eylemleri artırma eğilimindeydiler. Örneğin Lenin 10 Haziran günü için büyük bir yürüyüş örgütlenmesini partiye önerdiğinde geniş onay aldı. Gelgelelim konu Petrograd Sovyeti'nde tartışıldığında varılan karar, böyle bir yürüyüşü yasaklamak oldu. Bolşevikler meclisteki temsilcileri aracılığıyla, böyle bir eylemin hem halkın devrimci coşkusu artıracığını hem de düşmanın nabzını yoklayacağı şeklinde açıklamalarla eylemin yararlarını belirtmelerine karşın çoğunluğun onayını alamadılar.

Bu durumda Bolşevik partinin yöneticileri bir çıkmazla karşı karşıyaydılar. Bir yandan sovyetlerin dışına düşmek istemiyorlardı, ancak öte yandan, böyle eylemlerle hem egemen sınıfın nabzının yakalanması, hem de sovyetlerin içindeki uzlaşmacı-oportünist görüşlerin fazla gecikmeden ayıklanması görevi de boylu boyuna duruyordu.

Bolşevik militanların fabrikalarda, atölyelerde ve kırsallarda eylemin yoğun propagandasını yapmalarının, hem Petrograd'daki işçi ve askerleri, hem de Kronstadt'daki denizci birliklerini silahlı ayaklanmaya doğru teşvik edici yönde bir etkisi oldu. Sovyetlerin olumsuz yanıtına karşı tedbirli olmayı öneren Bolşevik Partisi merkez komitesi o anda sözünü geçiremedi ve 3-5 Temmuz 1917 tarihlerindeki silahlı ayaklanma girişimini denetiminde tutamadı. Partinin askersel örgütü bu durumda Petrograd, Kronstadt ve Moskova'da ayaklanan işçi ve askerlerin yanında yer aldı. Bolşevik parti de tüm örgüt olarak ayaklanmayı destekledi, ancak tüm halk sokağa çıkmadığı için, bu kıvılcım devrim ateşini alevlendiremedi. Ayaklanma fazla kan dökülmeden geri çekildi.

Evet, devrim ateşi bu seferlik alevlendirilemedi, ancak tam da Bolşeviklerin halk yığınlarına devrimci pratiğin içinde kanıtlamak istedikleri olgular hem de en ufak bir kuşkuyla yer bırakmayacak ölçüde gerçekleşti!

Şöyle ki, 3-5 Temmuz tarihleri arasında silahlı göstericiler taşıdıkları pankartlar ve attıkları sloganlarla, "Tüm İktidar Sovyetlere" diye Sovyetlerin Yürütme Komitesi'ne çağrıda bulundular ve erki ele geçirmesini istediler. Menşevik ve SR'lerden oluşan Sovyet Yürütme Komitesi ise kendi siyasal seçeneklerinin ne olduğunu insanın gözüne sokarcasına, burjuvazinin ordularından göstericileri bastırması için yardım talep etti! Sonra da kalkıp Bolşevikleri eleştirmeye yeltendi: "Hem tüm erkin sovyetlere geçmesini istiyorsunuz, hem de ona saldırıyorsunuz" diyerek... Böylece, özünde hangi sınıfa hizmet ettiklerini açık etmiş oldular...

Ayaklanmanın ardından yoğun bir anti-Bolşevik kampanya başlatıldı. Menşevik ve SR'lerin teşviki ve de burjuvazinin vurucu güçlerinin bizzat katılımıyla! Göreceli serbest çalışma ortamının yarattığı olanaklar kullanılarak Bolşeviklerin kurdurdukları

dernekler, yayınevleri talan edildi, yöneticileri tutuklandı, kimi öldürüldü, kimi zindana atıldı ya da sürgüne yollandı. Kısacası, burjuvazi, bu bulunmaz bir fırsattır deyip karşı devrimci terör estirdi.

Silahın keskin ucu tabii Bolşeviklere dönüktü. Burjuvazinin sözcülüğünü yapan basın kuruluşları, halkın milliyetçi duygularını körükleyerek Bolşevikleri gözden düşürmek amacıyla "Almanya'nın ajanları" diye histerik bir kampanyaya başlattı.

Bu ortamda Kerenski kendisini tüm siyasetlerin üstünde ve "Rusya'nın kurtarıcısı" olarak ilan ederek, geçici hükümetin içinde ortaya çıkan çatlakları giderme çabasına girişti. İlk elde yeni bir hükümet kurarak taze kanın durumu olumlu yönde etkileyeceğini umdu...

Bu yeni durumda Bolşevikler ne yapacaklardı? Finlandiya sınırında gizlenen Lenin her an gelen haberleri değerlendiriyor, diğer Bolşevik yöneticilerle birlikte izlenmesi gereken tutumu belirlemeye çalışıyordu. Belli noktalarda kafası açıldı: "Tüm İktidar Sovyetlere" sloganını şimdilik geri çekmek daha uygundu. Yukarıda sözünü ettiğimiz "barışçıl yollarla devrimi ilerletme" olasılığı artık tümenden ortada kalkmıştı... Nesnel durum iki seçenekten birini er geç dayatacaktı:

Ya burjuvazi yeniden tüm erki eline geçirip diktatörlüğünü en acımasız bir biçimde dayatacaktı, ya da işçi sınıfı kararlı savaşımını utkuya ulaştıracaktı.

Savaşın uzamasıyla birlikte ekonomik krizin de dayanılmaz boyutlara ulaşması sonucunda, işçi sınıfının ve emekçi halkın doğrudan ayaklanması bu utkunun garantisi olacaktı.

Lenin, işçi sınıfı ve halk yığınlarının silahlı ayaklamasını düşünüyordu doğal olarak. Yaşanan son deneyimlerin ışığında başka hiçbir seçenek yoktu. Bundan sonra artık silahlı ayaklanmanın yalnızca propagandası değil, bizzat pratik olarak örgütlenmesi için parti örgütlerinin hareketlendirilmesini

isteyecekti. Komilov ayaklanması ve onu izleyen olaylar bu teşhisin ne kadar yerinde olduğunu gösterecekti.

Kerenski kendini istediği kadar "siyasetler üstü" ve "Rusya'nın kurtarıcısı" olarak görsün, aslında ne burjuvazinin partilerinin, ne de koalisyona girmiş sol-oportünist partilerin en ufak bir güvenini kazanabilmişti. Durumunu biraz sağlamlaştırabilmek ve giderek ayaklarının altından kayan erki yeniden elinde tutabilmek amacıyla Ağustos ayının ortalarında Moskova'da tüm siyasi partilerin ve sendikal kuruluşların katılacağı bir "Devlet konferansı" düzenledi. Ancak bu çabası da, kaçınılmaz olarak, beklediğinin tam tersi sonuç verdi: Devrimci sol siyasetlerle sağ burjuva partilerin arasındaki uçurumlar giderek daha da büyüdü.

Kornilov ayaklanması ve Kerenski'nin bu olayda takındığı tutum, Ağustos ayı sonunda, burjuvazinin erkinin en üst kademelerinde çok ciddi bir bunalımın yaşandığını gösteriyordu.

Kornilov ayaklanması öz olarak, bir karşı-devrim girişimidir ve burada belirtmemiz gerekir ki sovyetlerin bu tehlikeye karşı takındıkları tutum ödün vermez ve devrimcidir. Aslında sovyetlerin bu kararlılığıdır ki, halk "devrimi koruma komiteleri" altında seferber olur olmaz, Kornilov'dan yana olan askeri birlikler başkente girmekten vazgeçip dağılmaya başlamışlardır.

Eylül ayına böylesine derin bir devrim – karşı-devrim ikilemiyle giren Rusya'da durumu devrimin lehine döndürmek isteyen Lenin şöyle bir taktiğe başvuruyordu:

Önceden Temmuz ayında yaptığı bir öneriyi ufak ancak özünde kilit rol oynayan bir koşulla birlikte, Bolşeviklerin tavrı olarak öne sürüyordu. Buna göre, Bolşevikler, sovyetlere her an

hesap vermek şartıyla menşevik ve S.R.'lardan oluşacak bir hükümeti destekleyeceklerdi, ancak şu koşulla: Bu yeni hükümet bolşeviklerin ajitasyon yapma özgürlüğünü kayıtsız şartsız tanıyacaktı. Bu taktikle Lenin, aslında, bir yandan Rus devriminin fazla kan dökmeden gerçekleşmesi için belki de son şansı kullanıyor, bir yandan da zaten bir süredir hem menşeviklerin hem de S.R.'lerin içinden çıkan çatlakların, böylesi umutsuz bir durumda daha da hızlanacağını ve dolayısıyla gerçekten devrime inanmış olup hâlâ menşevik ve S.R.'lerin saflarında yer alanları hızla Bolşevik siyasete yakınlaştırabileceğini umuyordu.

Lenin'in bu önerisine menşeviklerin ve S.R.'lerin verdiği yanıt olumsuz oldu. Başlarına neler gelebileceğini sanki tahmin etmiş gibiydiler: Burjuvaziyle giriştikleri koalisyondan çıktıkları ve de tek başına iktidar oldukları halde, halk yığınlarının ayaklanacağından ve de tamamen kontrolden çıkacağından ödleri kopuyor, ayaklarının altındaki zeminin gittikçe kayganlaştığını hissediyorlardı.

Aslında bu tavır da onların nefeslerinin nereye kadar yettiğini, gerçek devrimcilikten ne kadar uzak olduklarını gösteriyordu.

Bu karışık ortamda, ne yapılacağını tartışma ve bir tavır belirlemek amacıyla, işçi ve asker-köylü meclislerinin merkezi yönetim organları 14 Eylül'de Petrograd'da bir "Demokratik Konferans" düzenlediler. Bu konferansta bolşeviklerle, başta menşevikler ve S.R.'ler olmak üzere diğer sol siyasetler arasında çok ateşli tartışmaları oldu. Sonunda, burjuvaziyle koalisyonun sürdürülmesine, 829 evet oyuna karşılık 106 hayır ve 69 çekimser oyla, karar verildi.

Konferans aynı zamanda katılanlar arasından bir "Cumhuriyet Meclisi" seçti. Bu Meclisin 338 delegesi devrimci siyasetlerden, 167 delegesi de burjuva partilerden oluşuyordu.

Başta Lenin olmak üzere Bolşeviklerin ne Demokratik

Konferans'tan ne de Cumhuriyet Meclisi'nden fazla bir beklentileri vardı. Hatta Lenin partinin Merkez Komitesi üyelerine yolladığı 13 Eylül tarihli gizli mektupta bunu açıkça belirtiyor ve gerçek karar merkezinin, Cumhuriyet Meclisi vb. değil, doğrudan doğruya Petrograd' ın ve Moskova'nın işçi mahalleleri olduğunu anlatıyor; tüm parti üyelerini de vakit kaybetmeksizin silahlı ayaklanmanın hazırlıklarını tamamlamaya çağırıyordu.

İzledikleri tutarlı sınıf siyaseti sayesinde, bolşevikler bir kaç hafta gibi kısa bir sürede hem Petrograd'da hem de Moskova'da bulunan sovyetlerde çoğunluğu ele geçirdiler. Menşevikler ve S.R.'lerden onlara geçenler olduğu gibi, diğer siyasetler de bolşeviklerin önerilerini, sloganlarını kendilerine bayrak edinmişlerdi.

Bu durumda, Lenin'in yeniden öne sürdüğü "Tüm İktidar Sovyetlere" sloganında artık sovyetleri bolşevikleşmiş halk meclisleri olarak anlamak gerekiyordu. Yukarıda sözünü ettiğimiz, çok ufak da olsa, devrimin kan dökmeden gerçekleştirilmesi olasılığı tamamen yok oluyor ve Bolşevikler de hem sovyetler adına, hem de onlarla birlikte silahlı ayaklanmaya hazırlanıyordu...

Tarihsel olayları genel olarak ele alıp incelediğimizde, insanoğlunun yaşamında sınıflı toplumlarda ortaya çıkan siyasal krizlerin ardından gelen olaylar çoğu kez olağanüstü bir hızla gelişirler. Bu anlamda Şubat 1917'den Ekim 1917'ye kadar olan süre içinde Rus devriminin izlediği yol olağanüstü karmaşıktır.

Sınıfların, halk katmanlarının giriştikleri eylem birlikleri, siyasetlere verdikleri destekler devrimin denek taşına vurulduğunda, yerli yerine oturmuş ve sonunda herkes ait olduğu sınıfın siyasal temsilcilerinin arkasında durur olmuştur. Bu durumda Bolşeviklerin Lenin'in dehasında ve devrimi utkuya ulaştırmadaki tutkusunda somutlaşan billur sınıf siyaseti, sabrı ve

kararlılıkları, bu kadar kısa bir zaman dönemi içinde milyonlarca işçi ve emekçinin Bolşeviklerin saflarına geçmesini olanaklı kılmıştır.

Söylediklerimizi somut olarak örneklemek istersek, hemen hatırlayalım ki, ta 1917 yazının başına, hatta Ağustos ayına kadar olan sürede ülkede çok az insan Bolşeviklerin varlığından haberdardı. İşçi asker ve köylü meclislerinin ezici çoğunluğunda en küçük devrimci siyasal oluşumu onlar oluşturunuyordu.

Ancak büyük şehirlerin fabrikalarında ve işçiler arasında Bolşevikler izleniyordu: Partinin üye sayısı Nisan 1917'de 80.000 iken Ağustos ayına gelindiğinde bu rakam 240.000'e varmıştı bile.

Buraya kadar anlattığımız haliyle, Rus devriminin nasıl inişli çıkışlı dönemeçlerden geçtiğini gördük. Doğaldır ki bu süreçlere bağlı olarak Bolşeviklerin de topluma seslerini duyurma olanakları arttı ya da azaldı. Ancak şunu unutmamak gerekir ki, ülkede devrimci durum vardı, derin ekonomik ve siyasal kriz kalıcıydı, bir yandan halkın yaşam koşulları her gün daha da kötüleşiyor, bir yandan da gencecik insanlar cephelerde emperyalist savaş uğruna ölüme yollanıyordu. Bu veriler değişmiyor, gelen hükümetler ülkeyi bu krizden çıkaramıyordu.

Bolşeviklerin bıkmadan usanmadan söyledikleri sloganlar gayet basitti ve halkın en temel istemlerini dile getiriyordu:

“Barış, toprak, ekmek!”

Halk da bunları hiçbir burjuva hükümetin, reformcularla koalisyon da yapsa veremeyeceğini anladıkça, yığınsal olarak Bolşeviklerin yıllardır sabırla bekledikleri konuma yaklaşmıştı.

Gelişmeleri ülkede düzenlenen çeşitli seçim sonuçlarından da izlemek olasıdır. İster fabrika komiteleri ya da sendikaların temsilcilikleri olsun, isterse belediyelerin özyönetimlerine seçimlerde olsun Bolşevik oyları hızla artıyordu.

Bu gelişme doğaldır ki en hızlı olarak işçi örgütlerinde

kendisini açık ediyordu. Örneğin yukarıda sözünü ettiğimiz Demokratik Konferans'a bakacak olursak, katılan 117 delegenin %38'i menşevik ve sağ S.R'lerden oluşurken, %58'ini Bolşevikler oluşturuyordu. Oysa Haziran ayındaki tüm Rusya sendikalarının konferansında Bolşeviklerin oyu %36 civarındaydı.

Bir diğer çapıcı örneği de Moskova kentinin DUMA seçimlerinin sonuçlarından verebiliriz. (Bknz: *Tablo 1*)

<u>Katılan sol partiler</u>	<u>Oy sayısı</u>		<u>%</u>	
	<u>Haziran</u>	<u>Eylül</u>	<u>Haziran</u>	<u>Eylül</u>
<u>S.R.'ler</u>	374.885	54.374	58	14
<u>Menşevikler</u>	76.407	15.887	12	4
<u>Bolşevikler</u>	75.409	98.320	12	51

Kaynak: O. Radkey, 'The Election to the Constituent Assembly of 1917', Cambridge, Massachusetts, sayfa 53.

-Tablo 1-

Bu örneğin önemi, kuşkusuz ki, işçi sınıfı ve emekçi halkın bir sendikal örgütüne değil, burjuva partilerinin genellikle cirit attığı, senelerce devrimci siyasetlere kapalı olan bir kurum için yapılan seçimler olmasından ileri geliyor.

Şanlı Ekim Devrimi'nin başarıya ulaşmasında en önemli etkenlerden biri şüphesiz siyasal ya da stratejik anlamda en önemli diye adlandırabileceğimiz işçi, asker ve köylü

meclislerinde Bolşeviklerin çoğunluğu ele geçirmiş olmasıdır:

Devrimci kent Kronstadt'ta Bolşevikler daha Mayıs ayında çoğunluğun desteğini kazanmışlardı. 100 Bolşevik delegeye karşılık 75 sol-S.R., 12 enternasyonalist-menşevik, 7 anarşist ve 90 civarında partisiz devrimci delege oluşturunuyordu Sovyeti.

Öte yandan Finlandiya'da da Bolşevikler işçi ve asker meclislerinin çoğunda çoğunluğu ele geçirmişlerdi. Askerlerin bu dönemde tavırlarına bakacak olursak, Baltık filosuna bağlı olan birliklerin emri Petrograd'da devletten değil, Sovyet'ten aldığını görüyoruz. Ayrıca Kuzey cephesinin en iyi ordusu olarak bilinen 5.ordunun yönetim komitesinde de Ekim ayının ortasından itibaren Bolşevik subayların çoğunlukta olduğunu görüyoruz.

Kısacası, Ekim ayıyla birlikte bolşevikler halk meclislerinin bağrındaki temel siyasal güç haline gelmiş bulunuyorlardı. Ülkenin her yerinde bunun gerçekleştiğini söylememiz olası olmasa da, en önemli endüstriyel merkezlerde, dolayısıyla da en önemli ve büyük kentlerde durum buydu.

Devrimci işçi, asker ve köylülerin ortak sloganları olan "Tüm İktidar Sovyetlere", artık özünde "tüm iktidar Bolşevik Sovyetlere!" anlamına dönüşüyordu. Böylece işçi ve emekçi halka izlediği siyaseti benimsetip, Lenin'in taktik dehası sayesinde ki, Bolşevikler düşmana en vurulması gereken anda vurmasını becermişler ve de ilk kez komünistlerin önderliğinde burjuvaziyi alaşağı edebilmişlerdir.

Buraya kadar söylediklerimizin önemli bir kesimini kaçınılmaz olarak Bolşevik parti ve Lenin'in 1917 Rus devriminde sovyetlere karşı izledikleri siyaset oluşturdu. Konumuzun aslında halk meclisleri olduğunu anımsayan yoldaşlarımız çerçevenin dışına çıktığımız şeklinde haklı sayılabilecek bir soru yöneltebilirler. Unutmayalım ki, bizim gerçek amacımız tarih dersi vermek değil (bilgi seviyemiz gözönüne alındığında zaten böyle bir şeye kalkışmamız abes olur), "halk meclisleri"nin nasıl

ortaya çıktıklarını tarihsel olarak inceledikten sonra, onların bağrında izlenmesi gereken siyasetin özünü anlayabilmektir.

Bunun da en güzel örneğini Bolşevik Parti tarihi vermemiş midir? Yanlışlarıyla, doğrularıyla izlemiş oldukları siyaset bir kez tarih sahnesine başarıya ulaşmıştır, çünkü devrim gerçekleşmiştir.

Kısacası sovyetler, son derece zengin bir deneyim hazinesini oluşturmaktadır... ¹⁴ Ancak bunu hep Bolşevik gözle

¹⁴ *Derleyenin notu:* Halk meclislerini ve sovyetleri konu alan bu uzun araştırmanın sonu şöyle bağlanıyor: “Bu yazı dizisinin diğer kısımlarından da benzeri halk meclisleri deneyimlerinin diğer ülkelerde, hatta çoğunda devrimin değil karşı-devrimin üstün geldiği durumlarda, nasıl gerçekleştirildiğini ve biz Türkiyeli komünistler olarak bunlardan ne gibi dersler çıkarmamız gerektiğini araştıracağız.” Ancak, elimizdeki *İşçinin Sesi* kaynaklarını elden geçirdik, M.Kızıltepe yoldaşın bu çalışmanın daha sonraki bölümlerine ilişkin yazdıkları varsa, biz ulaşamadık.

Gönül isterdi ki, sovyetlerin Ekim Devrimi’nin hemen ardından, iç savaş sonrasına kadar olan kritik dönemde gördüğü işlevin ne olduğu, doğrudan demokrasinin, bildiğimiz sovyet örgütlenmesinin başına ne geldiği, bir yandan kurulan devletin adı ‘Sovyetler Birliği’ olurken, emekçilerin gerçek hayatta sovyet örgütlenmelerinde tuttuğu yerin ne olduğunun ve giderek sovyet örgütlenmelerinin devrim sonra oluşan yeni devletin yapısında tuttuğu yerin ne olduğunun derli toplu bir değerlendirmesi yapılmış olsun.

R.Yürükoğlu’nun son yazılarında (6.kitap), en son kaleme aldığı 3 ciltlik *Sosyalizm Nedir* kitabında konunun belli bir çerçevede siyasal değerlendirilmesi yapılıyor, ama, özellikle “Sovyet”e, sovyet tipi emekçi örgütlenmelerine, yeni devletin demokratik örgütlenme direkleri, aktif yığın demokrasisinin örnekleri olarak eğilmede belli bir eksiklik var. En azından TKP saflarında. Bu konuda aşağıdaki kaynaklara göz atmak bir ölçüde yardımcı olabilir:

<https://emarvakfi.net/wp-content/uploads/TKP-IS/Kitaplar/PDF/SosyalizmVeDemokrasi.pdf>

[R. Yürükoğlu, Siyasal Yazılar 2.Kitap](#)

[R.Yürükoğlu, Siyasal Yazılar 6.Kitap](#)

https://emarvakfi.net/wp-content/uploads/TKP-IS/Kitaplar/PDF/Sosyalizm-Nedir_1.pdf

irdeleyeceğiz, liberal tarihçi gözüyle değil...

İşçinin Sesi Sayı 468 Kasım 1998

EMAR VAKFI

https://emarvakfi.net/wp-content/uploads/TKP-IS/Kitaplar/PDF/Sosyalizm-Nedir_2.pdf

https://emarvakfi.net/wp-content/uploads/TKP-IS/Kitaplar/PDF/Sosyalizm-Nedir_3.pdf

En nihayet, aktif yığın demokrasisine ilişkin TKP'nin önerisi, 1999 yılında 10.Kongre'de kabul edilen *6.Program*'da net olarak verilmiştir. Bu konuda, bakınız:

https://emarvakfi.net/wp-content/uploads/TKP-IS/Cek-AI/PDF/Program/6_program.pdf

Bunlara ek olarak, Oskar Anweiler'in Türkçeye *Rusya'da Sovyetler (1905-1921)* olarak çevrilerek Ayrıntı yayınlarında basılmış eseri de konuyu tarihiyle birlikte anlamakta yardımcı olabilir. Bu kitapta yer alan istatistikler sınırlı ama oldukça öğreticidir.

Sonuç olarak, sovyet türü örgütlenmelerin devrim sonrasında, sosyalizm kuruculuğunda işçi demokrasisinin geliştirilmesi açısından ne gibi rol oynadıklarına ilişkin, kaynakların (en azından bizim bilgimiz dahilinde) oldukça sınırlı kaldığını itiraf etmek gerekiyor. Elimizdeki bilgiler zenginleştikçe bu dipnota eklemeye çalışacağız.

EK: ANAHTAR

Sovyetler Üzerine (1905) ¹⁵

V. I. Lenin

(...) İşçi Temsilcileri Sovyeti mi, yoksa Parti mi? Sorunun bu şekilde konusu yanlıştır. Karar kesinlikle şöyle olmalıdır: Hem İşçi Temsilcileri Sovyeti, hem parti. Tek ve oldukça önemli bir soru, Sovyet'in görevleriyle Rus Sosyal Demokrat İşçi Partisi'nin görevlerinin nasıl ayrılacağı ve nasıl birleştirileceğidir.

Sovyet'in herhangi bir partiye tümüyle bağlanmasını önermek doğru olmayacaktır...

İşçi Temsilcileri Sovyeti genel grev sırasında, grevle bağlı olarak ve o amaçlar içinde doğdu. Grevi yöneten ve utkuya ulaştıran kimdi? Tüm proletarya, bunlar arasında Sosyal Demokrat olmayan işçiler de vardı. Bereket ki bunlar azınlıkta idiler. Grevin amaçları ne idi? Bunlar hem ekonomik, hem siyasal amaçlardı. Ekonomik amaçları tüm proletaryayı, bütün işçileri, yalnızca ücretli işçiyi değil, hatta kısmen emekçi halkı ilgilendiriyordu. Siyasal amaçlar, tüm Rusya halklarını ilgilendiriyordu. Bu amaçlar tüm Rusya halklarını otokrasinin boyunduruğundan, haksız kalıntılardan, haksız konumdan ve polis zulmünden kurtarmaktı.

Daha ilerleyelim. Proletarya ekonomik savaşımı sürdürmeli midir? Mutlaka. Bu konuda Sosyal-Demokratlar arasında

¹⁵ *İşçinin Sesi*'nin introsu: Bu sayımızda, Lenin'in Sovyetler üzerine görüşlerini aktaran, 1905'de yazdığı bir yazıdan (c.10, s.17) bölümler alarak derlenmiş olan *İşçinin Sesi*'nin 24 Mart 1980 tarihli sayısında yayınlanmış *Anahtar*'ı yayınlıyoruz. Lenin, bu görüşlerini sonraki yıllarda daha da geliştirmiştir. Bunu ve Rusya'nın o günkü özgül koşulları dikkate alarak okumalıyız. 1980 öncesi durumdan daha derin bir şekilde, ülke çapında ayaklanmaya giden patlayıcı ortam ve bu sayımızda yayınlanan R. Yürilkoğlu yoldaşın *Demokratik Muhalefet Meclisleri* ve *TKP* başlık yazısı dikkate alındığında, metin, Türkiye devrim hareketine son derece ışık tutucudur.

bir anlaşmazlık yoktur, olamaz da. Bu savaşım yalnızca Sosyal-Demokratlar tarafından ve yalnızca Sosyal-Demokrat bayrak altında mı yürütülmelidir? Öyle olduğunu sanmıyorum. Sendikaların bileşimini, sendikalarda ve ekonomik savaşımında yer alacakların bileşimini Sosyal-Demokrat Parti üyeleri ile sınırlamak doğru değildir. Bana öyle görünüyor ki, İşçi Temsilcileri Sovyeti tüm meslekleri temsil eden bir örgüt olarak tüm endüstri kollarından, mesleklerden temsilcileri ve memurları, hizmetçileri, tarım emekçilerini vb. kapsamaya çalışmalıdır. Sovyet, tüm emekçi halkın daha iyi bir yaşama ulaşması için ortak amaçlar çerçevesinde savaşabilecek ve savaşmayı isteyen herkesi, ufak da olsa siyasal bir dürüstlük taşıyan herkesi, Karayüzler hariç herkesi içine almalıdır.

Sosyal-Demokratlara gelince, biz, en önce tüm parti örgütlerimizin sendikalarda olabildiğince çok temsil edilmesi için, ikincisi görüşlerine bakmaksızın proleter kardeşlerimizle ortak olarak verdiğimiz savaşımın tek doğru ve tutarlı proleter dünya görüşü olan *Marksizmin* yorulmak bilmeden sağlam bir savunusu için yararlanma yolunda elimizden gelen herşeyi yapacağız.

Marksizmi yaymak, onun propagandası ve ajitasyonu görevini yürütmek için Rus Sosyal-Demokrat İşçi Partisi'ni tam anlamda bağımsız, sınıf bilinçli proletaryanın tutarlı ve ilkesel sınıf partisini, tüm olanaklarımızla koruyup, güçlendirecek ve genişleteceğiz.

Sorunun ekonomik savaşımı ilgilendiren bu yönü görece olarak basittir ve özel olarak bir anlaşmazlığa zorlukla meydan verir. Fakat siyasal savaşa ve siyasal önderliğe ilişkin öteki yönü ayrı bir sorundur. Ancak sanıyorum ki bu yönüyle de İşçi Temsilcileri Sovyeti'nin Sosyal-Demokrat programı kabul etmesi ve Rus Sosyal-Demokrat İşçi Partisi'ne katılması gerektiği yönünde bir istem ileri sürmek doğru değildir. Bana öyle geliyor

ki, siyasal savaşımı yönetmek için hem Sovyet, hem parti

eşit derecede kesinlikle gereklidir.

(...) Siyasal olarak İşçi Temsilcileri Sovyeti, geçici devrim hükümetinin tohumu olarak anlaşılmalıdır. Sanıyorum ki kendisini olabildiğince tüm Rusya'nın geçici devrim hükümeti olarak tanıtmalı, ya da geçici bir devrim hükümeti (ki bu başka bir biçimde fakat aynı hesaba gelir) kurmalıdır.

Siyasal savaş öyle bir gelişme aşamasına ulaştı ki, bu aşamada devrim ve karşı-devrim güçleri aşağı yukarı dengededir. Çar hükümeti devrimi bastırmak için daha şimdiden güçsüz, devrim ise henüz Karayüzler hükümetini silip süpürecek denli güçlü değildir. Çarlığın çürümesi tamamlandı. Fakat canlı canlı çürüdükçe, Rusya'yı kokuşmasının zehiri ile kirletiyor. Çarlığın ve karşı-devrimci güçlerin çürümesi karşısında en ufak bir gecikmeye meydan vermeden, devrimci güçleri mutlaka örgütlemek gereklidir. Bu örgütlenme, özellikle son dönemlerde çok büyük bir ilerleme kaydetti. Bu ilerlemenin açık örnekleri şunlardır: Devrimci bir ordunun müfrezeleri (savunma ekipleri, vb.) biçimleniyor, proletaryanın Sosyal-Demokrat yığın örgütleri hızla geliyor, devrimci köylülük, köylü komiteleri kuruyor. Kendileri için yorucu ve zor fakat özgürlük ve sosyalizm için doğru ve parlak bir yol döşeyen denizci ve asker giysileri içinde proleter kardeşlerimiz ilk özgür toplantılarını yapıyorlar.

Şimdi eksiğimiz, tüm gerçek devrimci güçlerin, şu anda devrimci bir biçimde çalışan tüm güçlerin birleştirilmesidir. Eksiğimiz Rusya çapında siyasal bir merkezin, gücünü halk içindeki derin köklerinden alan taze ve canlı bir merkezin, yığınların kesin güvenini kazanmış, yorulmak nedir bilmez devrimci bir enerjiyle dolu örgütlü, devrimci ve sosyalist partilerle yakından bağlı bir merkezin yokluğudur. Böyle bir merkez yalnızca, siyasal grevi başarıyla sonuçlandıran şu anda silahlı bir halk ayaklanması örgütleyen, Rusya için yarı yarıya özgürlük kazanmış ve tam özgürlüğü de kazanacak olan devrimci

proletarya tarafından kurulabilir.

Şöyle bir soru sorulabilir: Neden İşçi Temsilcileri Sovyeti böyle bir merkezin tohumu olmasın? Sovyet içinde yalnızca Sosyal-Demokratlar yok diye mi? Fakat bu bir olumsuz değil, bir kazançtır. Her zaman Sosyal-Demokratlarla devrimci burjuva demokratlarının, militan bir bağlaşıklık kurmasından söz etmekteyiz. Biz bundan söz ederken, işçiler bunu gerçekten yaşama geçirdiler. Onların böyle birşeyi gerçekleştirmeleri çok büyük birşeydir. *Novaya Zhizn*'de, Sosyalist Devrimciler Partisi'nden bir işçi yoldaşın Sovyete partilerden birinin katılmasını protesto eden mektubunu okuduğum zaman, bu işçi yoldaşların birçok pratik konuda doğru söylediklerini düşünmekten kendimi alamadım. Elbette bizim görüşlerimizin onlardan farklı olduğu, Sosyal-Demokratlarla Sosyalist Devrimcilerin birleşmesinin söz konusu edilemeyeceği açıktır. Zaten böyle bir öneri yoktur. Biz Sosyalist Devrimci görüşleri paylaşan, yine de proletarya saflarında savaşıyan işçilerin tutarsız olduğuna içtenlikle inanıyoruz, çünkü bir yandan gerçek bir proleter davayı savunuyorlar, öte yandan proleter olmayan görüşler taşıyorlar. İdeolojik açıdan büyük bir kararlılıkla onların tutarsızlığına karşı savaşmalıyız. Fakat böyle yaparken, herkes tarafından kabul edilen ve tüm dürüst insanları biraraya getiren devrimci davanın, can alıcı, yakıcı, yaşayan davanın zarar görmemesine dikkat etmeliyiz. Biz bugün de Sosyalist Devrimcilerin görüşlerinin sosyalist değil, devrimci-demokrat olduğunu düşünüyoruz. Fakat partinin bağımsızlığını koruyarak, militan amaçlar uğrunda birlikte ilerlemeliyiz. Sovyet, militan bir örgüt olmalıdır. Devrime kendisini adanmış, dürüst devrimci demokratları, demokratik bir devrimi yürüttüğümüz şu sırada saflarımızdan uzaklaştırmak saçmadır, akılsızlıktır. Onların tutarsızlığının üstesinden gelmek, hiç güç olmayacaktır. Bizim görüşlerimizi tarih onaylıyor, her adımda yaşam tarafından

onaylanıyor.

Bence İşçi Temsilcileri Sovyeti, siyasal önderlik sağlayan devrimci bir merkez olarak, çok geniş bir örgüt değildir, tersine çok dardır. Sovyet kendini geçici devrim hükümeti olarak ilan etmelidir ya da böyle bir hükümeti oluşturmalıdır ve tüm olanaklarla bu amaç için, yalnızca işçilerden değil, ilkin, her yerde özgürlük arayan denizci ve askerlerden; ikincisi, devrimci köylülerden; üçüncüsü, devrimci burjuva aydınlarından yeni temsilcilerin Sovyete katılımını sağlamalıdır. Sovyet, geçici devrim hükümeti için güçlü bir çekirdek seçmeli ve bu çekirdeği tüm devrimci partilerin ve tüm devrimci demokratların (elbette, yalnızca devrimci, liberal değil) temsilcileri ile pekiştirmelidir. Biz böyle geniş ve karışık bir bileşimden korkmuyoruz. Çünkü, proletarya ve köylülük birleşmezse ve Sosyal-Demokratlar, Devrimci Demokratlar savaştan bir bağlaşıklık oluşturmazlarsa büyük Rus devrimi tümüyle başarıya ulaşamaz. Net bir biçimde belirlenmiş güncel, sosyalist proletaryanın en önde gelen çıkarları, temel çıkarları ve sonul amaçları bağımsız, tutarlı ve ilkesel Rus Sosyal-Demokrat İşçi Partisi tarafından sağlamca el üstünde tutulacaktır. Görevini yerine getirecek olan bu bağlaşıklık, geçici bağlaşıklık olacaktır.

Eğer bileşim geniş ve karışık olursa, siyasal önderliği yürütecek denli birleşmiş ve sağlam bir merkez kurmanın oldukça güç olacağı şeklinde bir itiraz yükseltilebilir. Bunu bir soruyla yanıtlayacağım. Ekim devriminin dersleri nedir? Grev komitesi gerçekte, genel olarak onaylanan bir merkez, gerçek bir hükümet olduğunu ispatlamadı mı? Komite, sendikanın ve “Sendikalar Birliği”nin gerçekten devrimci olan ve proletaryayı özgürlük için amansız savaşında gerçekten destekleyen kesiminin temsilcilerini saflarına ikircimsiz kabul etmeyecek miydi? Gerekli olan şudur: Geçici devrim hükümetinin ana, katıksız proletarya gövdesi sağlam olmalıdır ve bunun için işçi,

denizci, asker ve köylü temsilcisine karşılık, devrimci aydınlarını derneklerinden onlarca temsilci olmalıdır. Proleterlerin, kısa sürede pratikte uygun bir organ oluşturacağına inanıyorum.

Böyle bir hükümetin devrimin etkisini sağlayacak denli tam, tüm şerhlerden, belirsizlikten, sahtekarlıktan arınmış, savaşkan bir bağışıklığı olanaklı kılacak denli geniş bir program öne sürmesinin oldukça güç olduğu şeklinde bir itiraz yükseltebilir.

Buna şöyle yanıt vereceğim: Böyle bir programı tamamıyla yaşamın kendisi öne sürmüştür. Bu kesinlikle, tüm sınıfların ve nüfusun Ortodoks papazları bile içeren kesimlerinin siyasal bilinçli unsurları tarafından kabul ediliyor.

Çarın son derece ikiyüzlülükle söz verdiği siyasal özgürlüğün tam anlamıyla gerçekleşmesi programda en önde yer almalıdır. Söz, düşünce, toplantı, yayın, dernek kurma ve grev özgürlüğünü kısıtlayan tüm yasaların kaldırılması, bu bağımsızlıkları sınırlayan tüm kurumların yıkılması acil ve yaşamsal görevler olmalıdır. Tüm bu haklar sağlanmalı ve gerçekten pratiğe geçirilmelidir. Program, özgür ve silahlı halkın desteğini sağlayacak, Rusya'da yeni bir düzen kurmak için tam yetkisi ve gücü olan ulusal bir anayasa meclisinin toplanmasını sağlamalıdır. Halkın silahlanması sağlanmalıdır.

Halk silahlanmasının gereği herkes tarafından kavranıyor. Geriye yapılacak şu kalıyor: Başlamış olan ve her yerde sürdürülen çalışmayı birleştirmek ve tamamlamak. Geçici devrim hükümetinin programı, aynı zamanda, Çarlık canavarı tarafından ezilen milliyetlere gerçek ve tam bir özgürlüğün derhal verilmesini sağlamalıdır. Proletarya görev başında, kahraman Polonya'nın yeniden ezilmesine izin vermeyecektir. Bizzat kendisi eyleme geçecek, hem özgür bir Rusya, hem de özgür bir Polonya için yalnızca barışçıl grevler yoluyla değil, fakat silahlı gücüyle de savaşıacaktır.

Program, işçilerin şu anda 'el koydukları' 8 saatlik işgününü ve kapitalist sömürüyü gemleyecek diğer acil önlemleri sağlamalıdır.

Sonuncusu, program tüm toprakların köylülere devredilmesini, köylülüğün tüm toprakları ele geçirmek için yürüttüğü her devrimci önlemin desteklenmesini ve şu anda kendiliğinden biçimlenmeye başlayan devrimci köylü komitelerinin her yerde kurulmasını mutlaka içermelidir.

Bu programın güncel niteliğini ve pratik zorunluluğunu ancak Karayüzler ve Karayüz hükümeti yadsıyabilir. Gerçekte burjuva liberaller bile teoride onu kabul etmeye yanaşıyorlar. Ama biz, programı devrimci halk güçlerinin yardımı ile pratiğe koymalıyız.

Bunu başarmak için, bu güçleri, geçici devrim hükümetini ilan eden proletarya yoluyla mümkün olduğunca hızla birleştirmeliyiz. Doğru, yalnızca silahlı bir ayaklanma gerçekten böyle bir hükümetin temelini atabilir. Fakat tasarlayan hükümet, gerçekte bu büyüyen ve olgunlaşan ayaklanmanın organı olacaktır.

Silahlı ayaklanma herkes için apaçık boyutlara ulaşmadan, boyutları, deyim yerindeyse, herkes için elle tutulur bir gerçek haline gelmeden, devrimci bir hükümetin biçimlenmesi pratikte önerilemezdi. Fakat şimdi, bu ayaklanmayı siyasal olarak birleştirmenin, örgütlemenin ona açık bir program kazandırmanın, şu anda kalabalıklaşan ve gücü hızla büyüyen devrimci ordunun ilim müfrezelerini, bu yeni, gerçekten özgür ve gerçek bir halk hükümetinin araçlarına ve dayanağına dönüştürmenin tam zamanıdır. Savaş olası, ayaklanma kaçınılmaz ve kesin çarpışma çok yakındır.

Bizim için şimdi şunlar açıktır:

Devrimci halk arasında bu büyük görevi başarabilecek yetenekte, kendini devrime tümüyle adanmış ve en önemlisi hâlâ

yorulmak bilmez, tükenmez enerjiyle dolu insanlar bulunabilir, bu davayı destekleyecek devrimci bir ordunun öğeleri vardır. Yeni hükümet, ölmekte olan polis devleti Rusya'ya kararlı bir savaş açtığı zaman, toplumun her kesiminden dürüst, uyanık ve siyasal bilinç taşıyan herkes Çarlıktan tamamıyla yüz çevirecektir.

(...) Bizim programımız uzun süredir tüm halk tarafından öne sürülmüştür. Bu amaçlarımız uğruna Karayüz hükümetine savaş açıyoruz. Tarafımızdan düşünülen bir takım buluşlarla halkı aldatmıyoruz. Biz yalnızca, herkesce genel olarak ve tümüyle kabul edilen, Rusya'da artık onsuz yaşamının imkansız olduğu amaçları gerçekleştirecek girişimi başlatıyoruz. Kendimizi devrimci halktan koparmıyoruz, fakat her adımı ve aldığımız her kararı onların yargısına sunuyoruz. *Bütünüyle ve yalnızca emekçi halkın kendisinin özel girişimine güveniyoruz.* Özgürlük için, halkın temel haklarını, temel ihtiyaçlarını karşılayan programımız için savaşıma istekli toplumun her gurubundan temsilcileri saflarımıza çağırıyoruz...

(...) Devrimci hükümetin arkasına dizilin, hiçbir vergi ödemeyin. Tüm enerjinizi özgür halkın milis güçlerini silahlandırmaya ve örgütlemeye yöneltin. Rusya yalnızca devrimci halkın Karayüz hükümetinin güçlerine üstün geldiğinde gerçek özgürlüğünü kazanacaktır. İç savaşta tarafsızlar olmaz. Beyaz bayraklı parti salt korkakça bir ikiyüzlülüktür. Kim savaştan kaçarsa, Karayüz hükümetinin destekçisidir. Devrim için savaşmayan devrime karşıdır, devrimci olmayan Karayüzlerden biridir.

İşçinin Sesi Sayı 442 Temmuz/Ağustos 1996

KİTABIN SONU

EMAR VAKFI